

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง
The Promotion is Centered on Improving the Quality of Life of Older
People in Urban Communities.

โดย

พระครูใบฎีกาธีรยุทธ จนฑุบโม และคณะ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

พ.ศ. ๒๕๕๙

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610759152

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง
The Promotion is Centered on Improving the Quality of Life of Older
People in Urban Communities.

โดย

พระครูใบฎีกาธีรยุทธ จนฑุบโม และคณะ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

พ.ศ. ๒๕๕๙

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

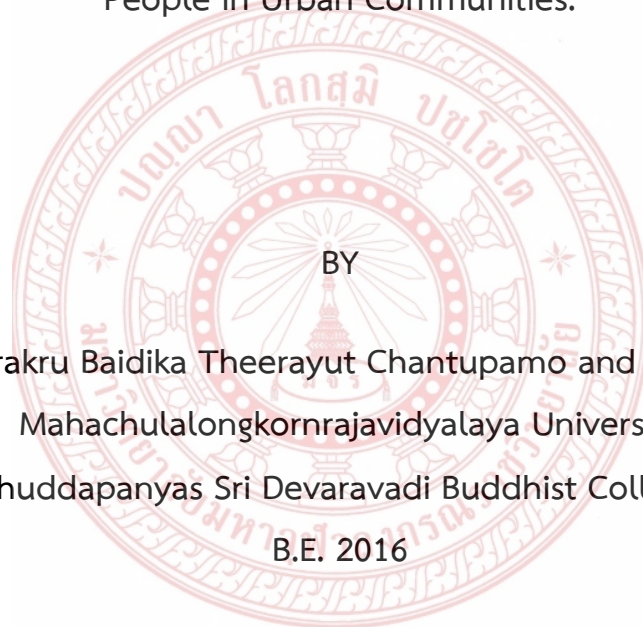
MCU RS 610759152

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

The Promotion is Centered on Improving the Quality of Life of Older
People in Urban Communities.

BY
Phrakru Baidika Theerayut Chantupamo and team
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Phuddapanyas Sri Devaravadi Buddhist College
B.E. 2016

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610759152

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในชุมชนเมือง
ผู้วิจัย:	พระครูใบฎีกาธีรยุทธ จนทูปโม และคณะ
ส่วนงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
ปีงบประมาณ:	๒๕๕๙
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม ๒) เพื่อศึกษาการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง จังหวัดนครปฐม ตามหลักพุทธธรรม และ ๓) เพื่อพัฒนาการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง จังหวัดนครปฐม โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้ที่มีอายุ ๖๐ ปี ขึ้นไป ที่ปรากฏในฐานระบบข้อมูลทะเบียนราษฎร จังหวัดนครปฐม ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๙๓ คน และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการดำเนินงานเกี่ยวกับการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้มีการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๑๕ รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม ทั้ง ๔ ด้าน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก (๓.๖๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านกายภาพ (การพัฒนากาย) สีสถา (การพัฒนาความประพฤติ) จิตถา (การพัฒนาจิตใจ) และปัญญาถา (การพัฒนาปัญญา) อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒. การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองที่วัดได้ใช้ดำเนินการเพื่อปลูกจิตสำนึกในใจคน สร้างจิตสำนึกร่วมเพื่อดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยกระบวนการต่าง ๆ คือ กระบวนการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กระบวนการส่งเสริมกิจกรรมตั้งแต่เริ่มต้น กระบวนการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตจากภาคส่วนต่าง ๆ กระบวนการส่งเสริมให้วัด และชุมชนร่วมกันดูแลผู้สูงอายุด้วยตนเอง และกระบวนการส่งเสริมความร่วมมือกับเครือข่ายภาคสังคม (Social Network) นับเป็นการทำงานที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมวิถีชีวิตของชุมชนเมือง เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อผู้สูงอายุด้วยกระบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมของผู้นำที่

ขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ก่อให้เกิดการประโยชน์อย่างยั่งยืนด้วยการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กร วัด และเครือข่ายต่างๆ เป็น “กระบวนการสร้างจิตสำนึก ร่วม” เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการดำเนินงานการเชื่อมโยงการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของความยั่งยืนต่อไป

๓. การพัฒนาและรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองที่ศึกษา ทำการแบ่งกลุ่มผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองออกเป็น ๓ กลุ่มโดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้เสียในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง คือ กลุ่มหลัก กลุ่มรอง และกลุ่มสนับสนุน เพื่อทราบการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองจากนั้นทำการวิเคราะห์การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองทั้ง ๓ กลุ่มที่ได้แสดงออกต่อการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองด้วยแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่ดีที่มีผลต่อการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง

Research Title: The Promotion is Centered on Improving the Quality of Life of Older People in Urban Communities.

Researcher: Phrakru Baidika Theerayut Chantupamo and team

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Buddhapanyasrithawaravadhee Buddhist College

Fiscal Year: 2559/2016

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

This research aims to: 1) to study the development of quality of life of the elderly in the urban community of temples in Nakhon Pathom province 2) to develop and promote the temple to be center for improving the quality of life of the elderly in the urban community in Nakhon Pathom province according to the Buddhist principles and 3) to analyze the promotion of the temple to be the center of development of quality of life for the elderly in the urban community in Nakhon Pathom province. The sample group used in the research is those who are 60 years of age and older who appear in database of Nakhon Pathom civil registration information and those who are interested persons in the implementation of temple promotion as a center for improving the quality of life of the elderly in the urban community, that implemented according to the methodology of integrated research method as the quantitative and qualitative research.

The research results revealed that:

1. Development of the quality of life of the elderly in the urban community of the temples in Nakhon Pathom province in all 4 aspects, in the overall image, at a high level (3.69) when considered in each aspect, it was found that, the body prayer (physical development), the morality prayer (Behavior development), the mental prayer (mental development) and the wisdom prayer (wisdom development) are at high level in all aspects.

2. Development and model of quality of life development for the elderly in the urban community studied. Dividing the groups involved in the quality of life development of the elderly in the urban community, is divided into 3 groups using the concept of interested persons in the quality of life development of the elderly in the urban community, is the main group, the secondary group and supporting group to know the promotion of temples as a center for improving the quality of life of the elderly in the urban community. Then, analyzing the promotion of the temple as a center for the development of the quality of life of the elderly in the urban community of all 3 groups that expressed to promote the temple as a center for the quality of life development of the elderly in the urban community with the concept of quality of good life that affects the promotion of temples as a center for improving the quality of life of the elderly in the urban community.

3. Promotion of temples as a center for improving the quality of life of the elderly in the urban community that the temple used to carry out to raise awareness in the hearts of people, to create a share consciousness in order to take care of the quality of life of the elderly through various processes, namely the process of dissemination and exchange of learning, process of activity promotion from the beginning, process for promoting of quality of life development from various sectors, process to promote temple and the community together take care of the elderly by themselves and promotional process in cooperation with the social network. This is a suitable work with the cultural life of the urban community to be aware of the responsibility towards the elderly by creating a collective consciousness of leaders that, drive the implementation of the quality of life care for the elderly causing the sustainable benefit with real participation, and work to drive the development of the quality of life of the elderly through cooperation between agencies in the government, private sector, organization, temple and networks as "the process of

creating a common consciousness" in order to drive and link operations to achieve the objectives of sustainability.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงได้ด้วยดีจากการร่วมมือของคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัด และเจ้าหน้าที่ทุกท่าน รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งให้ข้อมูลสำคัญจากการสนทนากลุ่ม คณะผู้ทำวิจัยต้องขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณท่านรักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี พระราชาวงเมธี, ดร. ที่ให้การสนับสนุนการทำวิจัย และขอบคุณฝ่ายประสานงานวิจัยและทุกส่วนงานในวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี ไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณคณะผู้ร่วมทำโครงการวิจัยนี้ ได้แก่ พระมหาประกาศิต สิริเมโธ ผู้ร่วมวิจัย และนายสัญญา สดประเสริฐ ผู้ช่วยนักวิจัย ที่ได้ทำให้งานวิจัยเสร็จสมบูรณ์ดียิ่งขึ้น การวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงขอกราบขอบพระคุณพระสุธีรัตนบัณฑิต ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน และคณะทำงานของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทุกท่าน

พระครูใบฎีกาธีรยุทธ จนฺทูปโม และคณะ

๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	ฅ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ.....	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย.....	๓
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	๔
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	๕
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๖
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัด.....	๖
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวัด.....	๑๖
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต.....	๒๕
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ.....	๒๙
๒.๕ แนวคิดการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา.....	๓๘
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๔๐
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๔๕
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๔๖
๓.๑ รูปแบบวิธีการวิจัย.....	๔๖
๓.๒ ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง.....	๔๗
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๔๘
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๕๐
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์.....	๕๑

บทที่ ๔	ผลการวิจัย.....	๕๓
๔.๑	สภาพและปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง.....	๕๔
๔.๒	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	๕๖
๔.๓	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง.....	๕๘
๔.๔	ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย.....	๖๓
๔.๕	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรค ในการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง.....	๗๐
๔.๖	ผลการสัมภาษณ์บุคคลเชิงลึกเกี่ยวกับการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง.....	๗๔
๔.๗	องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย.....	๗๘
บทที่ ๕	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	๘๓
๕.๑	สรุปผลการวิจัย.....	๘๓
๕.๒	อภิปรายผลการวิจัย.....	๙๐
๕.๓	ข้อเสนอแนะ.....	๙๘
บรรณานุกรม.....		๑๐๐
ภาคผนวก.....		๑๐๖
	ภาคผนวก ก บทความวิจัย.....	๑๐๗
	ภาคผนวก ข กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์.....	๑๑๗
	ภาคผนวก ค ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์.....	๑๑๙
	ภาคผนวก ง ตัวอย่างแบบสอบถาม.....	๑๒๓
	ภาคผนวก จ แบบสรุปโครงการวิจัย.....	๑๒๙
ประวัติคณะผู้วิจัย.....		๑๓๒

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักในการอ้างอิง ซึ่งพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย จะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ เช่น วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑๘/๒๓. หมายความว่า ระบุถึง วินัยปิฎก มหาวิภังค์ ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑ ข้อที่ ๑๘ หน้าที่ ๒๓ เป็นต้น ทั้งนี้ โดยใช้ระบบคำย่อดังต่อไปนี้

พระวินัยปิฎก						
วิ.มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์		(ภาษาไทย)
วิ.จุ.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	จุฬวรรค		(ภาษาไทย)
พระสุตตันตปิฎก						
อง.ติก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคตตรนิกาย	ติกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ชาดก	(ภาษาไทย)
ม.มู.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มุลปิณณาสก	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถานภาพผู้สูงอายุในสังคมไทยปัจจุบัน ยังไม่ได้รับการเอาใจใส่ดูแลมากนัก ในขณะที่จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นสูงในแต่ละปี และในปัจจุบันเป็นที่ตระหนักและยอมรับกันว่า ในอนาคตจำนวนประชากรในวัยสูงอายุจะเพิ่มมากขึ้น ย่อมจะส่งผลกระทบต่อประเทศไทย ทั้งทางด้านโครงสร้างทางประชากร ด้านเศรษฐกิจและสังคม สมัชชาโลกผู้สูงอายุ ได้มีมติที่นครเวียนนา เมื่อ พ.ศ.๒๕๒๕ ว่า ผู้สูงอายุ คือ ผู้ที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป ทั้งชายและหญิง เป็นประชากรที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่าของชาติ เพราะเป็นผู้ที่สามารถถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่ลูกหลานและเยาวชนรุ่นหลังอีกทั้งยังเป็นผู้นำและเป็นผู้ทำประโยชน์ให้แก่สังคม หากมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงและสุขภาพจิตที่ดีจะเป็นมิ่งขวัญของครอบครัว และเป็นผู้ถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้แก่อนุชนรุ่นหลังได้เป็นอย่างดี ปัจจุบันเมืองไทยมีผู้สูงวัยหรือผู้สูงอายุ ประชากรวัย ๖๐ ปีขึ้นไปกว่า ๗ ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนราวร้อยละ ๑๑ ของประชากรประเทศ ๖๕.๔ ล้านคน (ปี ๒๕๕๓) สัดส่วนที่เคยเพิ่มขึ้นอย่างช้าๆ จากร้อยละ ๗ ในช่วงเกือบสามสิบปีที่ผ่านมา กำลังเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบันและคาดว่าจะพุ่งไปแตะร้อยละ ๓๒ ในปี ๒๕๘๓

การที่สัดส่วนและจำนวนของประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นเช่นนี้ ย่อมมีผลกระทบต่อกลุ่มผู้สูงอายุเอง และกลุ่มประชากรในช่วงวัยอื่น ๆ ในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการแพทย์ สาธารณสุข สวัสดิการและสังคม ประกอบกับการที่ประเทศไทยมีเป้าหมายและแนวโน้มในการพัฒนาประเทศจากประเทศเกษตรกรรมเป็นประเทศอุตสาหกรรม ในช่วงที่ผ่านมา ได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชน อาจกล่าวได้ว่า ปัญหาของผู้สูงอายุอาจจะมีหลายประการทั้งทางด้านสรีรวิทยา สุขภาพอนามัย จิตใจ เศรษฐกิจ สังคม โภชนาการ ฯลฯ ปัญหาดังกล่าว ย่อมกระทบโดยตรงต่อผู้สูงอายุเองและต่อประเทศชาติโดยรวม อย่างไรก็ตาม การจัดสวัสดิการต่าง ๆ แก่กลุ่มผู้สูงอายุในประเทศไทยก็ยังไม่สามารถดำเนินการจัดการได้อย่างทั่วถึง อีกทั้งความชัดเจนในด้านนโยบายต่อการจัดการปัญหาเหล่านี้ ยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว ผนวกกับภาวะผกผันทางเศรษฐกิจจะทำให้การเร่งนโยบายและการดำเนินงบประมาณในการแก้ไขปัญหานั้นไปอย่างล่าช้า ประกอบกับภาระหนี้สินเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในทุกปี

เทศบาลเมืองไรรัง อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศ เป็น “เทศบาลเมืองไรรัง” เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๑^๑ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอสามพราณ ประมาณ ๗ กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ ๒๕.๔ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๑๕,๘๗๒ ไร่ เป็นชุมชนเมืองขนาดใหญ่ ประกอบด้วย ๑๔ หมู่บ้าน ๒๘ ชุมชน ประชากร ๑๐,๑๐๔ ครัวเรือน ๒๔,๘๖๖ คน^๒ สภาพพื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองไรรัง มีสภาพเป็นพื้นที่ราบลุ่มกว้างใหญ่ที่ดินมีความอุดมสมบูรณ์ มีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่าน และลำคลองสาขาหลายสาย เดิมประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรม โดยสินค้าเกษตรที่มีชื่อเสียงของท้องถิ่นได้แก่ส้มโอ มะพร้าว น้ำหอม การพัฒนาท้องถิ่นสู่ความเป็นเมืองไรรังนั้น ปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งคือพระพุทธศาสนา ได้แก่ วัดและพระสงฆ์ โดยเมืองไรรังมีวัดที่สำคัญ คือวัดไรรัง พระอารามหลวงและองค์หลวงพ่อไรรัง พระประธานในพระอุโบสถเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจเป็นศูนย์รวมศรัทธาของคนในชุมชนและประชาชนทั่วไป มีพระสงฆ์คือพระเดชพระคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์(ปัญญา อินฺทปญฺโญ) อดีตเจ้าอาวาสวัดไรรัง ผู้เป็นต้นแบบนำการพัฒนาที่สร้างความเปลี่ยนแปลงมาสู่ชุมชนไรรังอย่างเห็นได้ชัด ปัจจุบันมีพระราชวิริยาลังการ(แย้ม กิตติธโร) เจ้าอาวาสวัดไรรัง รองเจ้าคณะจังหวัดนครปฐม ได้สืบสานปณิธานการพัฒนาวัดและชุมชนไรรังในด้านต่าง ๆ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ จากชุมชนเกษตรกรรมสู่ชุมชนเมือง

จากสภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดถึงการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุ ผนวกกับนโยบายในการแก้ไขปัญหาของภาครัฐ ทำให้ปัญหาหลายด้านที่เกิดขึ้นแก่ประชากรผู้สูงอายุมีความโดดเด่นและทวีความเข้มข้นมากขึ้น อาทิ ปัญหาผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง ปัญหาสุขภาพร่างกายเสื่อมโทรม ปัญหาทุพโภชนาการ ปัญหาการขาดการดูแลเอาใจใส่และการรักษาโรค ปัญหาสุขภาพจิต ซึมเศร้า จิตแปรปรวน ความจำเสื่อม ระวัง วิตกกังวล นอนไม่หลับ ปัญหาความยากลำบากในดำรงชีพ และปัญหาอาสพติดในผู้สูงอายุ ในที่สุดกลายเป็นปัญหาที่ผู้สูงอายุตกเป็นภาระพึ่งพิงของสังคม เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้หลายปัญหามีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน และบางปัญหามีสาเหตุมาจากการกระทำของสังคมที่ขาดการเหลียวแล โดยเฉพาะครอบครัวและเครือญาติของผู้สูงอายุ เนื่องจากบุตรหลานขาดจิตสำนึกทางคุณธรรม และบางครัวเรือนประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจและผู้ดูแลรักษาทำให้มีการทอดทิ้งและละเลยการเอาใจใส่ดูแล ทำให้ผู้สูงอายุเหล่านี้ขาดที่พึ่งทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เป็นสาเหตุให้ขาดกำลังใจในการดำเนินชีวิต และประกอบกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมมากมาย ในขณะที่ผู้สูงอายุเหล่านี้มีศักยภาพมากมายที่ได้สั่งสมประสบการณ์จากการดำเนินชีวิต และการทำงานในอดีต ตลอดถึงความรู้ความสามารถ โดยเฉพาะในด้านภูมิปัญญา จึงเป็นที่น่าเสียดายว่าสังคมไทยได้ขาดกำลังสำคัญที่จะพัฒนาประเทศให้

^๑ กระทรวงมหาดไทย. ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง จัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลไรรัง อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม เป็นเทศบาลเมืองไรรัง.

^๒ ข้อมูลประชากร, เทศบาลเมืองไรรัง, แผนพัฒนาเทศบาลสามปี (พ.ศ. ๒๕๕๖ - ๒๕๕๘), (นครปฐม : เทศบาลเมืองไรรัง, ๒๕๕๖), หน้า ๘ - ๙. (อัดสำเนา).

มั่นคงและยั่งยืนต่อไปเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามแนวทางแก้ไขโดยการจัดสวัสดิการในด้านต่าง ๆ แก่ผู้สูงอายุนั้น ส่วนใหญ่เป็นเรื่องการช่วยเหลือสงเคราะห์ทางด้านกายภาพ อาจไม่ใช่แนวทางแก้ไขปัญหาผู้สูงอายุได้ทั้งหมด เนื่องจากปัญหาของผู้สูงอายุอีกด้านหนึ่งคือปัญหาทางด้านจิตใจ ซึ่งเป็นปัญหาที่มีความสำคัญ ดังนั้น การนำหลักธรรมทางศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมของกลุ่มและชุมชนจะเป็นแนวทางหนึ่งในการเสริมสร้างสุขภาพจิตและคุณภาพชีวิตให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชน

ด้วยเหตุนี้ จึงมีความสนใจในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุที่ถือว่าเป็นผู้ทรงคุณค่าของชุมชน ถือเป็นแหล่งเรียนรู้ชีวิตที่สำคัญของชุมชน การพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจะเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง แก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมและยกระดับคุณภาพชีวิต โดยมุ่งเน้นการพัฒนาการเตรียมความพร้อมในการสร้างหลักประกันทางสังคมและการคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้วยการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน โดยยึดหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักอายุวัฒนธรรม หลักธรรมที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตและทำให้อายุยืน ตลอดถึงแนวทางการสร้างความร่วมมือกับองค์กรการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ องค์กรทางศาสนา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นแกนหลักสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และส่งเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุให้โดยการบูรณาการหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้แก่ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างทรงคุณค่าและภาคภูมิใจ

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง จังหวัดนครปฐม ตามหลักพุทธธรรม

๑.๒.๓ เพื่อพัฒนาการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง จังหวัดนครปฐม

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ สภาพและปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ การส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองจังหวัดนครปฐม ตามหลักพุทธธรรม เป็นอย่างไร

๑.๓.๓ กระบวนการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง จังหวัดนครปฐม มีแนวทางเช่นไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาถึงข้อมูลพื้นฐานกระบวนการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองตามหลักพุทธธรรมเพื่อจัดทำเป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพให้ดียิ่งขึ้น โดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เป็นการรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ (In-depth Interview) เพื่อหาข้อมูลพื้นฐานคุณภาพชีวิต และแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม ในจังหวัดนครปฐม โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังต่อไปนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

โดยมีการสำรวจข้อมูลพื้นฐานและปัจจัยต่างๆที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ จากปัจจัยด้านต่างๆ ทั้งปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม แล้วนำข้อมูลดังกล่าว เสนอต่อชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล ระดมสมองในการจัดทำแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม โดยมีองค์ประกอบด้านคุณภาพชีวิต ๔ ด้าน คือ ๑) กายภาพ (การพัฒนาการกาย) ๒) สีสภาพ (การพัฒนาความประพฤติ) ๓) จิตภาพ (การพัฒนาจิตใจ) ๔) ปัญญาภาพ (การพัฒนาปัญญา)

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ผู้ที่มีอายุ ๖๐ ปี ขึ้นไป ที่ปรากฏในฐานระบบข้อมูลทะเบียนราษฎร จังหวัดนครปฐม จำนวน ๒๓,๗๐๙ คน^๓

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยนี้มีระยะเวลาดำเนินการ ๑ ปี

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่ ประกอบด้วย

เขตเทศบาลเมืองไร่ขิง (ตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม)

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

จากการศึกษาการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

การส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลาง หมายถึง กระบวนการการบริหารและการพัฒนาวัดของเจ้าอาวาสที่มุ่งประโยชน์ส่วนร่วมและสังคมเป็นที่ตั้งเพื่อส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน ประกอบไปด้วยปัจจัยด้านต่างๆ คือ เป้าหมายในการพัฒนาวัด แนวทางในการพัฒนาวัด และสภาพแวดล้อมของวัด

^๓ สำนักปลัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครปฐม เดือน มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๙

การพัฒนาคุณภาพชีวิต หมายถึง ความเป็นอยู่และชีวิตที่ดี ทั้งทางด้านกายภาพและจิตใจ ความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างปกติสุข การได้รับความเคารพยกย่อง การดูแลช่วยเหลือจากคนใกล้ชิด และคนในชุมชน ตลอดจนความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองในฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของชุมชน โดยให้การช่วยเหลือและมีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างกิจกรรมที่เป็นประโยชน์และมีคุณค่าแก่ครอบครัวและชุมชน โดยส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดี ๔ ด้าน คือ ๑) กายภาพนา (การพัฒนากาย) ๒) สีสภาพนา (การพัฒนาความประพฤติ) ๓) จิตภาพนา (พัฒนาจิตใจ) ๔) ปัญญาภาพนา (พัฒนาปัญญา)

ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุ ๖๐ ปีบริบูรณ์ ขึ้นไปทั้งเพศชายและเพศหญิง ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในพื้นที่ จังหวัดนครปฐม

การพัฒนา หมายถึง การกระทำที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นทั้งของวัดและชุมชน

ชุมชนเมือง หมายถึง การรวมตัวกันของบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันอาจจะเป็นการรวมตัวกันตามพื้นที่หรือไม่กำหนดตามพื้นที่ก็ได้ สมาชิกของชุมชนจะมีระบบการติดต่อสัมพันธ์กัน มีกฎเกณฑ์และการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ มีการจัดการ การจัดกิจกรรมและมีการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

๑.๖ ประโยชน์ที่จะได้รับ

๑.๖.๑ ทราบถึงสภาพและปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม

๑.๖.๒ ทราบถึงการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง จังหวัดนครปฐม ตามหลักพุทธธรรม

๑.๖.๓ ทำให้ทราบถึงการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง จังหวัดนครปฐม

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง” ผู้ศึกษาได้ศึกษาและค้นคว้าเอกสาร และรายงานการวิจัย ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าเสนอเนื้อหาตามลำดับดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัด
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวัด
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ
- ๒.๕ แนวคิดการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัด

จากการศึกษาทบทวนเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวัดนั้น มีผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการได้ให้ความหมายของการบริหารจัดการวัด ไว้หลายท่าน ดังนี้

๒.๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัด

คำว่า การบริหาร (Administration) มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน “Administatrae” หมายถึง ช่วยเหลือ (Assist) หรืออำนวยความสะดวก (Direct) การบริหารมีความสัมพันธ์หรือมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “Minister” ซึ่งหมายถึง การรับใช้หรือผู้รับใช้หรือผู้รับใช้รัฐ คือรัฐมนตรี สำหรับความหมายดั้งเดิมของคำว่า Administer หมายถึง การติดตามดูแลสิ่งต่างๆ ส่วนคำว่า การจัดการ (Management) นิยมใช้ในภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อมุ่งแสวงหากำไร (Profits) หรือกำไรสูงสุด (Maximum Profits) แต่อย่างไรก็ตามทั้งสองคำนี้ก็อาจไขแค้นกันได้ซึ่งหมายถึงการบริหาร เช่นเดียวกัน นักวิชาการได้ให้ความหมายของการบริหารหลายทัศนะแตกต่างกัน ดังนี้

เฮอเบิร์ต เอ ไชมอน (Herbert A. Simon) กล่าวถึงการบริหารว่าหมายถึงกิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ร่วมกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์^๑

^๑ Herbert A. Simon, Administrative Behavior, (New York: Macmillan, 1947), p. 3.

ฮัทชินสัน (Hutchinson) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะหรือความสามารถในการรวม
วัตถุประสงค์และกำลังคนเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด^๒

คุนทและ ดอนเนลล (Koontz and Donnell) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การทำงานให้
สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น^๓

เออเนสทเดล (Ernest Dale) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการจัดการและการ
การใช้ทรัพยากรต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไวล่วงหน้า^๔

ปีเตอร์เอฟ ดรักเกอร์ (Peter F. Drucker) กล่าวว่า การบริหาร คือ ศิลปะในการทำงานให้
บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น ภายในสภาพองค์กรนั้นๆ ทรัพยากรด้านบุคคลจะเป็นทรัพยากรหลัก
ขององค์กรที่เข้ามาาร่วมกันทำงานในองคการ ซึ่งคนเหล่านี้จะเป็นผู้ใช้ทรัพยากรด้านวัตถุประสงค์อื่นๆ
เครื่องจักร อุปกรณ์วัตถุดิบ เงินทุน รวมทั้งข้อมูลสนเทศต่างๆ เพื่อผลิตสินค้าหรือบริการออกจำหน่าย
และตอบสนองความพอใจให้กับสังคม^๕

ไพบูลย ขางเรียน ให้ความหมายการบริหารว่า หมายถึง ระบบที่ประกอบไปด้วยกระบวนการ
ในการนำทรัพยากรทางการบริหารทั้งทางวัตถุและคนมาดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่
กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล^๖

ติน ปรัชญพฤทธิ มองการบริหารในลักษณะที่เป็นกระบวนการโดยหมายถึงกระบวนการ
นำเอาการตัดสินใจและนโยบายไปปฏิบัติ ส่วนการบริหารรัฐกิจหมายถึงเกี่ยวข้องกับการนำเอา
นโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ^๗

บุญทัน ดอกไธสง ให้ความหมายว่า การบริหาร คือ การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้มี
ประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคล องค์กรหรือประเทศ หรือการจัดการ
เพื่อผลกำไรของทุกคนในองคการ^๘

^๒ Hutchinson, Jonh G., Organization : Theory and Classical Concepts, (New York : McGraw-Hill, 1967), p. 12.

^๓ Koontz, Harold & Cyril O' Donnell, Principle Of Management : An Analysis of Managerial Fucntions, (New York : McGraw-Hill, 1972), p. 43.

^๔ Ernest Dale, Management : Theory and Practice, (New York : McGraw-Hill, 1973), p. 4.

^๕ Peter F. Drucker อ้างถึงใน สมพงษ์เกษมสิน, การบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : ไทย
วัฒนาพานิช, ๒๕๒๓), หน้า ๖.

^๖ ไพบูลย ขางเรียน, วัฒนธรรมการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๒), หน้า ๑๗.

^๗ ติน ปรัชญพฤทธิ, ศัพทรัฐประศาสนศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๓๕), หน้า ๘.

^๘ บุญทัน ดอกไธสง, การจัดการ, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรราช
วิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑.

ประยูร เจริญสวัสดิ์ กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลใดๆ ที่ปฏิบัติตนเป็นผู้บริหารที่จะต้องเข้ามาทำหน้าที่จัดระเบียบและดำรงไว้ซึ่งสภาพภายใน (ทั้งที่เป็นคน วัสดุ เงินทุน ฯลฯ) ของกลุ่มหรือหน่วยงานเพื่อให้กลุ่มดังกล่าวสามารถทำงานจนบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ^๙

ภาวิตา ธาราศรีสุทธิและ วิบูลย์โตวณะบุตร กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การจัดการ หรือ การควบคุมกิจการต่างๆ ของรัฐ เช่น การบริหารการเงินของมูลนิธิการบริหารกิจการอาชีพการบริหารกิจการแพทยการบริหารที่ดินรกร้างว่างเปล่า การบริหารการก่อสร้างการบริหารกิจการอุตสาหกรรมและอื่นๆ ที่เป็นงานที่เรียกกันว่า รัฐประศาสนศาสตร์ (Public Administration)^{๑๐}

วัชร บุรณสิงห์ กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการทางสังคม ซึ่งพิจารณาได้เป็น ๓ ทาง คือ^{๑๑}

๑.ทางโครงสร้าง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาตามลำดับขั้นตอนของสายการบังคับบัญชา

๒.ทางหน้าที่ เป็นขั้นตอนของหน่วยงานที่ระบุหน้าที่ บทบาท ความรับผิดชอบและเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย

๓.ทางปฏิบัติการ เป็นกระบวนการบริหารดำเนินการในสถานการณ์ที่บุคคลต่อบุคคลกำลังมีปฏิสัมพันธ์กันหรือร่วมทำปฏิกิริยาเกี่ยวของซึ่งกันและกัน

สรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการทางสังคมของบุคคลตั้งแต่ ๒ ขึ้นไปร่วมกันทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดโดยอาศัยกระบวนการและทรัพยากรที่มีอยู่ คือ เงิน วัสดุอุปกรณ์อย่างเหมาะสม

กระบวนการบริหาร

กระบวนการบริหาร คือ การวางแผน การจัดองค์กร การสั่งการ และการควบคุมกำลังความสามารถของสมาชิกขององค์กรและทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้โดยอาศัยบุคคลและทรัพยากรทางการบริหาร โดยมีผู้ให้ความคิดเห็นไว้ดังนี้

อองรีฟาโยล (Henry Fayol) เป็นบุคคลแรกที่วิเคราะห์ถึงองค์ประกอบมูลฐานของการจัดการ ปัจจุบันเรียกวากระบวนการบริหารจัดการ มี ๕ ประการ (POCCC) ดังนี้

^๙ ประยูร เจริญสวัสดิ์, **การบริหารงานบุคคล**, (กรุงเทพมหานคร : กรมพลศึกษากระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๐), หน้า ๓.

^{๑๐} ภาวิตา ธาราศรีสุทธิและวิบูลย์โตวณะบุตร, **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๑.

^{๑๑} วัชร บุรณสิงห์, **การบริหารหลักสูตร, พิมพ์ครั้งที่ ๒**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๙.

๑.การวางแผน (Planning) คือ การศึกษาข้อมูลในปัจจุบันและคาดการณ์ในอนาคตแล้ววางแผนเป้าหมายและแนวทางปฏิบัติไว้

๒.การจัดองค์การ (Organizing) คือ การจัดโครงสร้างของหน่วยงานหรือองค์การออกเป็หน่วยงานย่อยๆ กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงาน การจัดสรรคนเข้าทำงานในตำแหน่งงานต่างๆ

๓.การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) คือ การสั่งให้คนทำงานตามที่มอบหมายงานให้ทำ บังคับบัญชาให้พนักงานทำงานตามภารกิจของหน่วยงาน

๔.การประสานงาน (Coordination) คือ การดูแลควบคุมและอำนวยความสะดวกให้ผู้ทำงานสามารถได้โดยสะดวกเต็มความสามารถ

๕.การควบคุม (Controlling) คือ การควบคุมให้งานดำเนินไปตามแผนที่วางเอาไว้ตรวจสอบให้ผลการปฏิบัติงานเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้^{๑๒}

สำหรับแนวปฏิบัติของผู้บริหาร Fayol อธิบายว่า ผู้บริหารจะต้องมีคุณลักษณะที่พร้อมทั้งร่างกาย จิตใจ ไหวพริบ การศึกษาหาความรู้เทคนิคการทำงาน ประสบการณ์ต่างๆโดยเฉพาะประสบการณ์ด้านการบริหารยิ่งมีความจำเป็นมาก ฟาโยล ได้เสนอหลักปฏิบัติสำหรับผู้บริหารไว้ ๔ ประการ คือ

๑. ผู้บริหารต้องรับผิดชอบต่อผลงานที่อยู่ในขอบข่ายความรับผิดชอบของตนแม้ว่าหน้าที่นั้นจะได้รับมอบหมายให้แก่อีกผู้ใดบังคับบัญชาไปปฏิบัติแล้วก็ตาม

๒. ในการมอบงานจะต้องมอบทั้งหน้าที่และอำนาจให้ได้สัดส่วนกับเอกภาพในการบังคับบัญชาเป็นสิ่งสำคัญต่อหน่วย หากขาดเอกภาพในการบังคับบัญชาแล้วจะทำให้งานในองค์การเกิดความยุ่งยากสับสน ทำงานไม่สะดวก

๓. การบริหารงานขององค์การจะต้องให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหลักขององค์การ แมว่าองค์การนั้นจะมีหลายหน่วยงานก็ตาม แต่วัตถุประสงค์หลักขั้นพื้นฐานขององค์การย่อมตรงกัน

๔. ผู้บริหารจะต้องจัดให้ทุกหน่วยงานในความรับผิดชอบปฏิบัติงานสนองวัตถุประสงค์หลักขององค์การ นักบริหารจะต้องแสวงหาวิธีที่จะอำนวยความสะดวกและประหยัดเวลาในการทำงาน

ลูเธอร์กุลลิค และ ลินเดลลอร์วิก (Luther Gulick and Lyndall Urwick) ได้นำหลักการบริหารจัดการของ ฟาโยลมาปรับปรุงประยุกต์กับการบริหารราชการ ในที่สุดได้คำตอบสั้นๆ คือ POSDCoRB ซึ่งหมายถึง กระบวนการบริหาร ๗ ประการ คือ^{๑๓}

^{๑๒} อองรีฟาโยล (Henry Fayol), อ้างในสมคิด บางโม, องค์การและการจัดการ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : วิทยพัฒน์, ๒๕๔๕), หน้า ๗๑.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๑-๗๒.

P = Planning หมายถึง การวางแผนเป็นการกำหนดโครงการอย่างกว้างๆ วาจะทำอะไรบ้าง เพื่ออะไร มีแนวทางปฏิบัติอย่างไร การวางแผนจะต้องทำก่อนการลงมือปฏิบัติ

O = Organizing หมายถึง การจัดการองค์กร กล่าวคือ เป็นการจัดสายงานแบ่งแยกอำนาจการบริหารใหญ่ปฏิบัติงานทราบบทบาทหน้าที่ของแต่ละคน เพื่อจะได้ทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์

D = Directing หมายถึง การวินิจฉัยสั่งการบอกทิศทางการทำงานเสนอแนะวิธีการทำงาน หลังจากที่ไดวิเคราะห์หอยางรอบคอบแล้ววา ควรจะทำอะไรบาง อยางไร ไปในทิศทางใด

Co = Coordinating หมายถึง การประสานงาน อันใดแก การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานย่อยและบุคคลในตำแหน่งต่างๆ ให้สามารถทำงานรวมกันได้ซึ่งอาจจะต้องใช้เทคนิคต่างๆ เช่น การสื่อสารการกำหนดระเบียบแผนในการทำงาน เป็นต้น

R = Reporting หมายถึง การรายงาน การทำงานทุกอยางจะมีการรายงานไปยังผู้บังคับบัญชาเหนือตนขึ้นไปวาตนเองได้ทำอะไรบาง อยางไร ได้ผลประการใด

B = Budgeting หมายถึง การจัดทำงบประมาณค่าใช้จ่ายใหญ่ถูกต้องเหมาะสมกับกิจกรรม จะเห็นได้ว่า PODSCoRB ของกูลินี้มีลักษณะซ้ำซ้อนกับ POCCC ของฟาโยลแต่จัดขั้นตอนไวละเอียดกว่า จึงได้มีผู้นิยมนำมาใช้และเผยแพร่ในเวลาต่อมาการบริหารเป็นการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์อยางมีขั้นตอน และเหมาะสมกับหน่วยงานหรือองค์กรซึ่งกระบวนการบริหารบางตำราเรียกว่า หน้าที่ของการจัดการ ซึ่งมีหลายหน้าที่แตกต่างไปตามแนวคิดของนักวิชาการแต่ละคน แต่จะมีหลักการใหญ่ๆ คลายคลึงกัน

การบริหารองค์กรต่างๆ เปนงานในหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับ

๑. การปกครอง บัญชา การพิจารณาวินิจฉัย การตัดสินใจ การสั่งงาน

๒. การกำหนดวัตถุประสงค์การวางนโยบาย การจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนของโครงการ การวางแผนและการบริหารโครงการ การแบ่งงาน การมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบ การจัดการรวมทั้ง การตรวจงานการติดตามผล การประเมินผลงาน การรายงานการติดต่อสื่อสาร และการประชาสัมพันธ์

๓. การจัดการตานุบุคลากร การเงินหรือการคลัง และทรัพย์สิน

สรุปได้ว่า กระบวนการบริหาร คือ การบริหารที่ได้ผลสำเร็จ มีประสิทธิภาพสูง คือการบริหารที่ได้ผลผลิต ผลงานที่ทำได้สำเร็จอยางดีมากกว่าปกติทั่วไป ด้วยต้นทุนหรือคาลงทุนที่ต่ำที่สุด ซึ่งหมายความว่า นักบริหารที่ดีจะต้องรู้จักเลือกใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดอยางประหยัดที่สุด และให้ได้ผลงานที่ดีที่สุด

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้กล่าวถึง การบริหารวัดบวรนิเวศวิหาร ที่สำคัญๆ ดังนี้

๑) ตั้งกรรมการสงฆ์ไว้เพื่อปรึกษาการวัด เลือกเอาพระผู้ใหญ่ในวัดโดยอนุมัติแห่งสงฆ์

๒) จัดให้พระผู้เป็นกรรมการสงฆ์เป็นเจ้าหน้าที่ทำการจัด แยกเป็นแผนก ดังจัดไว้แล้วครั้ง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงครองวัด เติมเจ้าหน้าที่รักษาปูชนียวัตถุเจ้าหน้าที่รักษาพระอามะณี เจ้าหน้าที่ดูการนวรรรม เจ้าหน้าที่ดูการศึกษา

๓) จัดหน้าที่อุปฐากวัด ให้ทำบัญชีคนเช่า และจำนวนคนเช่า ให้เป็นหลักฐาน ค่าเช่าที่เก็บได้ให้ลงในบัญชีรายได้และให้เก็บรักษาไว้ที่วัด รายจ่ายก็ให้จดลงในบัญชีมีไวยวัจกรทำการตามแผนก

๔) พระผู้ทำการสงฆ์ให้ได้รับบำรุงโดยชื่อว่า นิตยภัตต์ คฤหัสถ์ผู้ทำการวัดให้ได้รับเกื้อกูล

๕) ให้จัดทะเบียนภิกษุสามเณร เด็กวัดอุปฐาก ภิกษุสามเณร ผู้อยู่ประจำและคนอาศัยชั่วคราว

๖) สำรวจบัญชีเลขวัดให้ได้จริง ไม่มีตัวโดยประการไร ให้จำหน่ายโดยจะแจ้ง

๗) มีการจัดทุกการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร โดยการตั้งมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ดังคำตรัสที่ว่า..ในสมัยที่ข้าพเจ้าครองวัด การบำรุงรักษาของกลางร่วงโรยลงพระภิกษุมือดีเรลกลาถน้อยลง จะฟื้นฟูการถวายของกลางขึ้นไม่สะดวก เมื่อจัดตั้งมหามกุฏราชวิทยาลัยขึ้นคณะกรรมการฝ่ายคฤหัสถ์ได้บอกบุญชักชวนทายกทายิกาบริจาครทรัพย์เพื่อบำรุงรวบรวมเป็นสมบัติของวิทยาลัยขึ้นได้และจัดเป็นทุนนอนจำนวนหนึ่งด้วย สมบัติของวิทยาลัยที่มีใช้ทุนนอนมีคดีย่างของกลางจ่ายเป็นสาธารณแก่วัดทั้งหลายได้ มีทุนมากขึ้นโดยลำดับ ในเวลาการที่วิทยาลัยร่วงโรยลง มีผู้บริจาตก้อนน้อยนัก นอกจากของหลวงบริจาประจำปี แม้เช่นนี้ ยังบำรุงการเรียนพระศาสนาอยู่ได้ตลอดมาจนทุกวันนี้ ที่ได้ขยายกว้างขวางออกไปอีกเพราะเหตุแห่งทุนนอน...^{๑๔}

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปุณโย) ได้กล่าวถึงแนวคิดการบริหารวัดว่าต้องปฏิบัติให้ได้ตามหลัก สะอาด สว่าง และสงบ ดังนี้

๑) สะอาด หมายถึง การดูแลและการจัดการวัดที่ดี ไม่สกปรกกรุงรัง จัดเสนาสนะเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นที่เกศศรัทธาปสาทะแก่ผู้มาพบเห็น ไม่สร้างความขุ่นข้องใจแก่ผู้มาเยือน

๒) สว่าง หมายถึง การจัดวัดที่ดูโปร่ง สบายตาม ไม่รกทึบ หรือมีความสลับซับซ้อน เน้นความเรียบง่ายและประโยชน์ให้สอยสูงสุด

๓) สงบ หมายถึง วัดเป็นสถานที่ที่สงบจากอบายมุข ไม่มีเสียงอึกที่กครึกโครมรุ่มเย็นเป็นสุข ด้วยสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ^{๑๕}

พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ภาณสุนทรโร) ได้กล่าวโดยสรุปว่า การบริหารวัดให้เป็น ๗ โรง คือ

^{๑๔} สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **ตำนานวัดบวรนิเวศวิหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๘๔.

^{๑๕} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, **วัดพัฒนา ๕๐**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐), หน้า ๒๖-๒๗.

๑) วัดเป็นโรงธรรม ได้แก่ ต้องพัฒนาวัดให้เป็นที่สอนธรรมะ ให้เป็นสถานที่เทศน์วัดใดไม่มีการสอนธรรมะประชาชน ไม่มีการเทศน์ ตลอดจนการไหว้พระสวดมนต์ร่วมกับประชาชน วัดนั้น จะค่อยๆ เสื่อมไป

๒) วัดเป็นโรงทิม คือ เป็นที่สวดศพ เป็นที่เก็บศพ เป็นที่ฝังศพ นี่เป็นผลประโยชน์ที่วัดจะต้องมีอยู่ และอย่าไปรังเกียจศพ เพราะคนบ้านไหนก็อยากตายอยู่บ้านนั้น อยากจะเผาอยู่วัดนั้น

๓) วัดเป็นโรงละคร คือ เป็นโรงหนังโรงละคร ต้องจัดที่ส่วนหนึ่งไว้ประจำอย่าไปรังเกียจ โขนหนังละคร เพราะนั่นเป็นการแสดงพื้นบ้าน เท่ากับว่าเจ้าอาวาสวัดนั้นๆ ได้ศิลปินไว้ใช้งานในงานต่างๆ

๔) วัดเป็นโรงพยาบาล วัดจะต้องให้การดูแลเอาใจใส่ประชาชนในเรื่องสุขภาพอนามัยแต่ก่อน แต่ไรมาพระสงฆ์นอกจากมีความรู้ในทางธรรมะแล้ว ท่านมักจะเรียนเรื่องสมุนไพรต่างๆ ให้การสงเคราะห์ประชาชนด้วยการบำบัดรักษา

๕) วัดเป็นโรงเรียน ปัจจุบันแม้ไม่ได้สอนในศาลาวัด แต่เจ้าอาวาสจะต้องมีบทบาทในโรงเรียน ด้วยการให้เห็นว่าโรงเรียนเป็นโรงเรียนวัด

๖) วัดเป็นโรงแรม หมายถึง การทำวัดให้เป็นที่ต้อนรับประชาชน เป็นที่ปฏิสังขรณ์ เป็นที่พักพิงสำหรับพระอาคันตุกะ หรือเป็นที่พึ่งพิงอาศัยของประชาชนเมื่อเกิดภัยพิบัติ

๗) วัดเป็นโรงงาน คือ วัดต้องมีการก่อสร้าง พระสังฆาธิการแห่งวัดนั้นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส หรือพระในวัดต้องมีฝีมือ และเนื่องจากวัดมีการก่อสร้างนั่นเองการพัฒนาฝีมือของพระเถรในการส่งไปคุมงาน ไปดูงาน ไปศึกษางานกับช่างหรือการผลิตช่างมีความสำคัญ^{๑๖}

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับ หลักการบริหารวัดสมัยใหม่ ดังนี้

๑) การสร้างค่านิยม ได้แก่ การสร้างฉันทะให้เกิด ทั้งแก่ผู้บริหารเองด้วย และผู้ที่อยู่ในโครงสร้างการบริหารนั้นด้วย เพื่อให้เกิดแนวคิดและการประพฤติปฏิบัติเป็นไปในแนวทางระบบแบบแผนที่ได้วางไว้เพื่อการบริหารวัด จะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุด

๒) จัดโครงสร้าง ได้แก่ การสร้างรูปแบบระบบการบริหารให้เหมาะสม เป็นไปตามเป้าหมายหรือจุดประสงค์ที่ได้วางไว้ โครงสร้างจึงถือว่าเป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่ง ในการสร้างความสำเร็จให้แก่การบริหารวัดของท่าน

๓) จัดระบบงาน ได้แก่ การจัดการบริหารต่างๆ ที่อยู่ภายในวัด ให้เป็นไปอย่างมีระบบและเป็นระเบียบเพื่อไม่ให้เกิดความสับสนในการดำเนินงานและเป็นการง่ายแก่การตรวจสอบ

๔) จัดกิจกรรม ได้แก่ การสร้างรูปแบบในเชิงปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับการบริหารงานเพื่อการบริหารงานเป็นไปในด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ

^{๑๖} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **วัดพัฒนา ๔๓**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา , ๒๕๔๓), หน้า ๑๓๒-๑๓๘.

๕) บุคลากร ได้แก่ บุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารงานไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารหรือผู้
 อยู่อาศัยในวัดนั้นๆ การเลือกบุคคลให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ เป็นสิ่งที่ควรตระหนัก อย่างยิ่ง
 เพราะการบริหารงานของท่านจะสำเร็จหรือไม่ ส่วนนี้นับว่าเป็นส่วนสำคัญดังนั้นจึงควรเลือกใช้บุคคล
 ให้เหมาะสม

๖) เสริมทักษะ ได้แก่ การสร้างความรู้เพิ่มเติมแก่บุคลากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
 เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเช่นกัน

๗) กลยุทธ์ ได้แก่ วิธีการหรือกลวิธีที่ท่านเลือกใช้ในการบริหารนั้น ระบบ รูปแบบต้องเหมาะสม
 กับปัจจัยต่างๆ ที่กล่าวมาแล้ว^{๑๗}

คะนิงนิตย จันทบุตร และสุบรรณ จันทบุตร ได้สรุปหลักการบริหารและการจัดการวัด
 ในยุคโลกาภิวัตน์ ไว้ดังนี้

๑) ควรมีการคัดสรรอบรมบุคคลผู้จะมาบวชในพระพุทธศาสนา ให้เป็นที่มั่นใจที่จะเข้ามา
 ศึกษาธรรม

๒) ต้องมีการศึกษาอบรมธรรมแก่ผู้เข้ามาบวชทั้งก่อนระหว่างและหลังการบวชด้วย

๓) ต้องมีการปฏิบัติธรรมในระหว่างบวชเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจอย่างแท้จริงเพื่อ
 การเผยแผ่ต่อไปแก่ประชาชน

๔) แต่ละวัดจักต้องให้พระสงฆ์ที่ศึกษาธรรมดีแล้วให้ได้มีโอกาสเผยแผ่แก่ประชาชนเพื่อ
 ประโยชน์สุขแก่ประชาชน และความมั่นคงของพระพุทธศาสนา และต้องพยายามวิเคราะห์หาทางเผยแผ่ธรรม
 ต่อประชาชนด้วยความเมตตาอย่างต่อเนื่องด้วย มิใช่รอให้ผู้มานิมนต์เท่านั้น

๕) กิจกรรมการศึกษาธรรมของประชาชน ควรมุ่งให้การศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง
 ให้พัฒนาขึ้นเป็นลำดับ ทั้งในการทำงานและการดำเนินชีวิตประจำวัน ด้วยหลักการแห่งความไม่ประมาทและ
 หลักการแห่งการพึ่งตนเอง

๖) ศาสนาเป็นที่พึ่งทางใจ ดังนั้นการปกครองสงฆ์ให้มีพฤติกรรม และการกระทำที่เหมาะสม
 นับเป็นเรื่องสำคัญเบื้องต้นที่พระทุกรูปพึงปฏิบัติ เจ้าอาวาสควรดำเนินการให้พระทุกรูปในสังกัดมี
 ภาพลักษณ์ที่ดี เมื่อประชาชนพบเห็นจักเกิดความศรัทธา ถือเป็น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเบื้องต้นแล้ว

๗) พระควรยึดหลักการเผยแผ่ธรรมด้วยหลัก ๖ ประการ ดังนี้

(๑) ห้ามปรามการทำความชั่วทั้งมวล

(๒) ส่งเสริมให้กระทำความดีทั้งมวล

(๓) ให้ได้ฟังและได้รู้ธรรมที่ยังไม่เคยรู้ไม่เคยฟัง

^{๑๗} สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, **วัดพัฒนา ๔๖**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนา, ๒๕๕๖), หน้า ๔๖-๔๘.

(๔) ช่วยเสริมในสิ่งที่ประชาชนได้ยินได้รู้แต่ไม่เข้าใจให้เข้าใจ

(๕) ให้คิดอนุเคราะห์ผู้อื่นด้วยเมตตา ปราบปราม

(๖) บอกรหัสสวรรค์ คือ ทางดำเนินชีวิตที่ดี ถูกต้อง ให้ประชาชน

๘) การเผยแผ่ธรรมคณาจารย์กลุ่มคน หรือบุคคลเป้าหมาย วิเคราะห์การนำเสนอธรรมให้เหมาะสมต่อสภาพ เหตุ ผล ตน ประมาณ กาลเวลา ชุมชน และบุคคล เป็นสำคัญ

๙) เจ้าอาวาสทุกแห่งควรปกครองดูแลพระสงฆ์ สามเณร ไวยาวัจกร ศิษย์วัด ผู้อาศัยในวัดหรือเกี่ยวข้องกับวัด ให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสม เป็นการสร้างศรัทธาแก่ประชาชนผู้พบเห็น และมาติดต่อกับวัด

๑๐) จักต้องพยายามบริหารวัดให้มีอาคารสถานที่อาณาบริเวณ เหมาะสมต่อการศึกษาและปฏิบัติธรรมทั้งในส่วนของพระภิกษุ สามเณร และประชาชน ให้สอดคล้องกับหลักการของพระพุทธศาสนา มีความสงบร่มเย็น ทำให้อยากเข้ามาหาความสงบและศึกษาธรรมรวมทั้งสรรพสิ่งต่างๆ ทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิต จักต้องไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน รำคาญแก่ประชาชนที่มาวัดหรือที่อยู่ใกล้วัดด้วย

๑๑) วัดกับประชาชนจักต้องเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน พระพุทธศาสนาจึงจะอยู่ได้อย่างมั่นคง ดังนั้น นอกจากพระจะให้ธรรมแก่ประชาชนแล้ว ก็ควรจัดวัดและเครื่องใช้ของวัดอย่างมีระบบให้เหมาะต่อการให้บริการประชาชน เพื่อกิจการของพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เป็นการดึงประชาชนเข้ามาใกล้ชิดกับวัด และพระก็ควรหาทางช่วยเหลือในด้านธรรมแก่ประชาชนต่อไปตามความเหมาะสมด้วย

๑๒) ประชาชนเป็นจำนวนมากที่ยังเชื่อโชคลาง ของขลัง วัตถุมงคล และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยหวังว่าสิ่งเหล่านี้จะบันดาลความโชคดี ความร่ำรวย ความสำเร็จแก่เขาได้ ทำให้ประชาชนขาดการพึ่งตนเอง ไม่พัฒนา พระพุทธศาสนาควรทำหน้าที่เป็นยารักษาโรคเหล่านี้โดยการไม่ไปดูถูก ตาหนักการกระทำเหล่านั้น แต่ควรใช้หลักธรรมในเรื่องเหตุและผล เรื่องการพึ่งตนเอง เรื่องการศึกษา ฝึกฝน พัฒนา และการครองชีวิตอย่างไม่ประมาทมาใช้ในการเผยแผ่โดยให้เครื่องรางของขลัง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ วัตถุมงคล เป็นเครื่องปิดช่องความประหวั่นใจ จักทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้ผลดียิ่งขึ้น

๑๓) ศาสนาพุทธเป็นของคู่กับชุมชน วัดก็ครบทุกตำบล และจะเป็นศูนย์รวมของประชาชนในแต่ละตำบล หากจะจัดการบริหารวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน ที่พัฒนาทั้งจิตใจและคุณภาพชีวิตในด้านอื่นๆ จะทำให้ความสัมพันธ์ของประชาชนกับพระพุทธศาสนาเจริญอย่างยั่งยืน โดยที่พระสงฆ์จะให้ธรรมทานแก่ประชาชน ส่วนประชาชนจะให้ทานมิสทานแก่พระสงฆ์ นับเป็นการเกื้อกูลกันอย่างถูกต้องเพื่อการมีพลังอยู่ในสังคมต่อไป

๑๔) การจัดการบริหารวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน จำเป็นต้องจัดให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของกิจกรรมของวัด ร่วมบริหารวัดตามหลักการของพระพุทธศาสนาด้วย จึงสมควรปรับปรุงการบริหารวัดให้เป็นองค์การบริหารวัด ถึงแม้ว่าแต่ละวัดจะเป็นนิติบุคคล อยู่แล้วก็ตาม แต่การมี

องค์กรร่วมบริหารวัด เสนอความคิดและให้เจ้าอาวาสตัดสินใจในดำเนินการ ประชาชนก็จะร่วมดำเนินการอย่างเต็มที่ เต็มใจ พุทธศาสนาย่อมเจริญยิ่งขึ้น

๑๕) กรมการศาสนา และกระทรวงศึกษาธิการ ย่อมมีเจตนาที่ดีในการรักษาและพัฒนาพระพุทธศาสนา ดังนั้น เจ้าอาวาสและพระภิกษุควรศึกษางานโครงการของทางราชการเพื่อประสานการดำเนินงาน ให้เกิดการพัฒนาพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น

๑๖) วัดทุกวัดควรได้ดำเนินการรักษาและฟื้นฟูธรรมชาติ เช่น ร่วมจัดโครงการป่าชุมชน โครงการอุทยานการศึกษา เป็นต้น จะได้ทั้งการส่งเสริมการปลูกต้นไม้ และการใช้ต้นไม้เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ธรรมต่อไปด้วย

๑๗) มหาเถรสมาคมเป็นองค์กรสูงสุด ซึ่งเจ้าอาวาสและพระสงฆ์จะต้องศึกษาส่งเสริมสนับสนุน ประสานงานเพื่อการเผยแพร่ธรรม และพัฒนาพระพุทธศาสนาจะได้ตรงตามนโยบายถูกต้องทิศทาง แก่ไขสถานการณ์และเหมาะสมกับโอกาส ย่อมเป็นพลังส่งเสริมการพัฒนายิ่งขึ้น

๑๘) หลักการบริการ การดำเนินงานต่างๆ ควรมีการวางแผนระยะสั้น ระยะยาวเพื่อการปฏิบัติพัฒนาวัด และควรให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอ หลักการเหล่านี้พระสงฆ์สามารถค้นคว้าให้เกิดความรู้ได้ซึ่งจักต้องยึดหลักการ การฝึกฝน การพัฒนาการไม่ประมาท และหลักการพึ่งตัวเองเป็นสำคัญ จึงจะบังเกิดผลดี

๑๙) สงฆ์ควรมีความสมถะ มีความเป็นอยู่ง่ายๆ ไม่หวังลาภสักการะ มุ่งศึกษาปฏิบัติธรรม และเผยแพร่ธรรมแก่ประชาชน ดังนั้นกิจกรรมที่วัดต่างๆ ดำเนินอยู่ขณะนี้จึงจำเป็นต้องมีการทบทวน สังคายนา เพื่อการพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนของพระพุทธศาสนาต่อไป

๒๐) ปัจจุบันจำนวนพระสงฆ์มีมาก ยิ่งในฤดูพรรษายิ่งมีจำนวนมากขึ้นกว่าปกติหลายเท่า ดังนั้น จำเป็นต้องมีการปกครองพระบวชใหม่โดยให้พระที่ประพฤติดีแล้วดูแลปกครองอบรมพระบวชใหม่เป็นกลุ่มๆ จะช่วยส่งเสริมพระวินัย และการศึกษาของสงฆ์ได้ดีขึ้นทำให้เกิดการพัฒนาสงฆ์ พัฒนาวัด พัฒนาบทบาทหน้าที่ของสงฆ์ จนเกิดประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศชาติอย่างแท้จริง^{๑๘}

ไพบูลย์ เสี่ยงก้อง ได้กล่าวถึง หลักการในการบริหารวัด ว่าเจ้าอาวาสเป็นพระสังฆาธิการระดับวัด เป็นผู้นำของพระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ที่มีอยู่ในวัด เจ้าอาวาสจึงมีความสำคัญที่สุดต่อความเจริญรุ่งเรือง สันติสุข และความมั่นคงของวัด โดยทำหน้าที่เป็นผู้บริหารกิจการต่างๆ ของวัด เป็นผู้ปกครองบังคับบัญชา กำกับดูแล แนะนำสั่งสอนพระภิกษุสามเณรและฆราวาสผู้อยู่ในวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม ให้อยู่ในศีลธรรมอันดี ให้มีความสมัครสมานปรองดองกัน ให้ร่วมแรงร่วมใจกันปฏิบัติศาสนกิจ ดำเนินกิจกรรมและโครงการต่างๆ ของวัดให้สำเร็จไปด้วยดีมีประสิทธิภาพสูงสุด และให้

^{๑๘} คະນິงนิตย๋ จันทบุตร และสุบรรณ จันทบุตร, หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๕), หน้า ๒๒-๒๖.

วัดมีความเจริญรุ่งเรืองถาวรมั่นคง เป็นศูนย์กลางชุมชนในการให้การศึกษาอบรมศีลธรรม จริยธรรม ภาวนาธรรม คือสมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน แก่ชุมชน และประชาชนทั้งใกล้และไกล ให้เป็นที่พึ่งทางใจแก่สาธุชนได้อย่างแท้จริง เจ้าอาวาสต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารและการจัดการวัด นอกจากจะมีทั้งศาสตร์และศิลป์แล้ว ในการบริหารและการจัดการวัดจะต้องประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารงานบุคคล การอำนวยการ การประสานงาน การประเมินผลงาน และการงบประมาณ สำหรับเรื่องดังกล่าว เจ้าคณะพระสังฆาธิการควรหาศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้การบริหารและการจัดการของวัดดำเนินการไป ในเชิงรุกและได้ผลเต็มที่อย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๙}

สรุปได้ว่า การบริหารวัดนั้น จะต้องรู้จักสภาพวัด สิ่งที่มีอยู่ในวัด ไม่ว่าจะเป็นโบสถ์วิหาร ศาลา และสภาพบุคคลภายในวัด คือ พระภิกษุ สามเณร แม่ชี ศิษย์วัด และบุคคลที่อาศัยอยู่ในวัด เพื่อให้การบริหารนั้นมีประสิทธิภาพ วางบุคคล วางสิ่งของ วางสิ่งต่างๆ ให้เข้ากันกับงานที่จะทำหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในวัด ทั้งนี้ จะต้องบุคคลที่อยู่ภายนอกวัด มาเป็นส่วนร่วมในการบริหารวัด เช่น ชุมชน โรงเรียน เป็นต้น เพื่อเกิดความคล่องตัวในการบริหารและเป็นการสร้างศรัทธาให้คนภายนอกได้รับรู้การปฏิบัติของพระภิกษุสามเณรที่อยู่ภายในวัด

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวัด

วัดเป็นสถานที่อยู่ของพระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนา เป็นสถานที่ที่ชาวบ้านมาประชุมกันเพื่อทำกิจทางพระพุทธศาสนาพร้อมกับการกระทำกิจอื่น ๆ หลายประการ ใช้วัดเป็นสถานที่ประชุมในกิจกรรมต่าง ๆ เพราะมีศาลาใหญ่เป็นห้องประชุมได้อย่างดี ชาวบ้านมีงานการอะไรก็มาทำที่วัดทั้งนั้น วัดจึงเป็นเสมือนหนึ่งสถานที่ประชุมต่าง ๆ ของชาวบ้าน วัดเป็นเสมือนหนึ่งห้องรับแขกของบ้าน ถ้าเราไปวัดใดเห็นสภาพวัดสวยงามมั่นคงเรียบร้อยก็แสดงว่าชาวบ้านบริเวณวัดนั้นมีฐานะมั่นคง ถ้าไปดูสภาพวัดใดชำรุดทรุดโทรม เก่าแก่สกปรก แสดงว่าชาวบ้านย่านแคว้นนั้นมีความลำบากยากจน ไม่สามารถจะบำรุงวัดให้เจริญงอกงามได้ เพราะฉะนั้นวัดจึงเป็นเสมือนหนึ่งสิ่งแสดงออกซึ่งความเป็นไปของสังคมถิ่นนั้น ๆ ว่าเป็นอย่างไร

ผู้ที่อยู่ในวัดประจำคือพระภิกษุสามเณร พระภิกษุสามเณรอยู่วัดเพื่อทำกิจทาง พระศาสนา คือศึกษาพระธรรมวินัย ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า ประกาศพระพุทธศาสนาให้ประชาชนได้เกิดความรู้ความเข้าใจหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า และทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงทางจิตทางวิญญาณของพุทธบริษัททั่วไป ผู้ที่อยู่ในวัดจึงเป็นผู้รับผิดชอบสำคัญภายในวัด วัดใดมีสมภารดี พระลูกวัดดี วัดนั้นย่อมเจริญก้าวหน้า วัดใดเจ้าอาวาสไม่ดี พระลูกวัดไม่ดี วัดนั้นก็ถลำหลัง ไม่

^{๑๙} ดร.ณี ญาณวัฒนา และคณะ, ความสำเร็จในการปฏิปัติภารกิจของวัด ศึกษาเฉพาะกรณี วัดอัมพวัน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๒.

มีความเจริญก้าวหน้า ความสำคัญของวัดจึงขึ้นอยู่กับพระที่อยู่ในวัดนั้น ต่อมาก็มียุคบ้านมาก เกี่ยวข้อง เพราะพระที่อยู่ในวัดเป็นสิ่งดึงดูดศรัทธาเลื่อมใสของประชาชน ถ้าประชาชนมีความเลื่อมใส วัดจะอยู่ไกลแสนไกล ประชาชนก็ไปมาหาสู่ไปปรึกษาธรรมะไปปฏิบัติกิจพระศาสนาและบำรุงให้วัดนั้นเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุ ดังปรากฏเห็นกันอยู่โดยทั่ว ๆ ไป เพราะฉะนั้นพระสงฆ์ผู้อยู่ในวัดจึงเป็นองค์สำคัญของวัด เป็นผู้ที่ทำให้วัดเสื่อมก็ได้ ทำให้วัดเจริญก็ได้^{๒๐}

สมานจิต ภิรมย์รื่น กล่าวว่า การปรับปรุงสภาพวัดและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้วัดมีความเจริญรุ่งเรือง และเป็นศูนย์กลางหรือศูนย์รวมจิตใจของประชาชนได้อย่างแท้จริงทั้งนี้ โดยเน้นการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องภายในวัด รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานในกิจการต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนาในวัดให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพสมบูรณ์^{๒๑}

๑) เป้าหมายในการพัฒนาวัด

เป้าหมายสำคัญซึ่งเป็นนโยบายของการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนซึ่งการพัฒนาจะบรรลุสู่เป้าหมายได้นั้น วัดควรจะดำเนินการในสิ่งต่อไปนี้โดยลำดับ

๑. จัดและพัฒนากิจกรรมของวัดให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน หรือชาวบ้านโดยรอบวัดให้มากที่สุด

๒. จัดการปกครองพระภิกษุ สามเณรในวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ส่งเสริมคนรอบวัดหรือคนในชุมชนนั้นให้มาบวชเรียนศึกษาพระธรรมวินัยที่วัดนั้นกันให้มากที่สุด

๓. จัดการพัฒนาบริเวณอาคารสถานที่ เสนาสนะของวัดให้สะอาดเรียบร้อย ร่มรื่นเหมาะสมกับสภาพความต้องการ และความจำเป็นให้มากที่สุด

๒) แนวทางการพัฒนาวัด

การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน พอจะสรุปออกเป็นแนวทางได้ดังนี้

๑. พัฒนาวัดให้ชาวชุมชนในท้องถิ่นเกิดความรู้สึกว่าวัดเป็นของตน ทำให้เกิดความหวงแหน ความรัก และจะช่วยกันดูแลรักษา

๒. สร้างสภาพวัดให้มีความหมาย เป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุ สามเณร เป็นที่บวชเรียนศึกษาปฏิบัติธรรม เป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลของชาวบ้าน เป็นสถานที่ที่ชาวบ้านในละแวกนั้นได้เข้ามาหาความสงบทางกายและใจ และเป็นศูนย์กลางสำหรับทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกันของชาวบ้าน

๓. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับประชาชนในท้องถิ่นให้เกิดขึ้น โดยบริเวณวัดจะต้องสะอาด ร่มรื่น มีการจัดกิจกรรมเพื่อประชาชน มีความพร้อมที่จะให้บริการแก่ประชาชนในท้องถิ่นที่มี

^{๒๐} พิสิฐ เจริญสุข, คู่มือการปฏิบัติงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๖๓-๖๔.

^{๒๑} สมานจิต ภิรมย์รื่น, วัดพัฒนา ๔๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๑๔.

ความต้องการเข้าวัดเพื่อบำเพ็ญกุศล ศึกษาพระธรรมวินัย และหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา เพื่อประชาชนจะได้เห็นคุณค่าและเข้าวัดมากขึ้น

๔. สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างวัดกับประชาชนในท้องถิ่น วัดควรเป็นแกนนำของประชาชนในท้องถิ่นในการติดต่อกับหน่วยงานอื่น ๆ มีการรณรงค์และการจัดกิจกรรมเพื่อการสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ตลอดจนการส่งเสริมอาชีพ ซึ่งควรใช้วัดเป็นศูนย์กลาง

๕. ทำให้ชาวชุมชนเกิดการยอมรับตลอดไปว่า วัดกับชุมชนนั้น ๆ เป็นหน่วยงานเดียวกัน และคอยให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

๓) สภาพแวดล้อมของวัด

การพัฒนาวัดจะเริ่มขึ้นและสำเร็จลุล่วงไปได้ เจ้าอาวาสจะต้องเป็นผู้ประสานที่สำคัญ จึงควรจะศึกษาสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบต่าง ๆ ของวัดให้ได้ข้อมูลเป็นพื้นฐานไว้ก่อน ได้แก่

๑. สงฆ์ คือ พระภิกษุ สามเณรภายในวัด ควรจะได้ศึกษาประวัติความเป็นมา อุปนิสัย ใจคอ ความรู้ความสามารถของพระภิกษุ สามเณรแต่ละรูป เพื่อความสะดวกในการปกครอง และการขอความร่วมมือในการมอบหมายงานต่าง ๆ

๒. สมณธรรม คือ การทำกิจวัตรและการศึกษาพระธรรมวินัย ควรจะได้จัดการและส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณรภายในวัดได้ศึกษาพระธรรมวินัย ตลอดจนความรู้ในสาขาวิชาการต่าง ๆ ซึ่งถือว่าเป็นกิจวัตรที่สงฆ์พึงปฏิบัติตามแนวทางของพระพุทธบัญญัติ ควรจะได้มีการจัดระเบียบและดูแล ให้สงฆ์พึงปฏิบัติตามแนวแห่งพระพุทธบัญญัติในกิจวัตรนั้น ๆ อย่างครบถ้วน

๓. สวัสดิการ คือ ปัจจัยอำนวยความสะดวก ควรจะได้รับการสอดส่องดูแลสภาพความเป็นอยู่ของสงฆ์ภายในวัดให้พอเหมาะกับสมณเพศ

๔. เสนาสนะ คือ ที่อยู่อาศัย ควรสำรวจว่าพอเพียงหรือไม่ สิ่งใดต้องบูรณะ สิ่งใดควรสร้างเพิ่มเติม และควรจัดให้เป็นหมวดหมู่ เพื่อความเป็นระเบียบสวยงาม

๕. สมบัติของวัด หมายถึง ทรัพย์สินต่างๆ ที่เป็นสังฆาริมทรัพย์และอสังฆาริมทรัพย์ เงินและหนี้สิน (ถ้ามี) วัสดุอุปกรณ์ เช่น เครื่องพิมพ์ดีด เครื่องขยายเสียง ภาชนะเครื่องใช้ต่างๆ เช่น จาน ช้อน รวมถึงอาคาร เสนาสนะ พระพุทธรูป โบราณวัตถุ (ถ้ามี) ฯลฯ สิ่งของเหล่านี้ควรสำรวจ และจัดทำบัญชีหรือทะเบียนไว้ให้ละเอียด เพื่อความสะดวกในการบำรุงรักษา

๖. สังฆาธิการกิจ คือ การประสานงานกับเจ้าคณะระดับต่าง ๆ อาจมอบหมายพระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่งที่มีความรู้ทางงานสารบรรณ ทำหน้าที่เป็นเลขานุการ หรือทำงานสารบรรณของวัดก็จะสะดวกยิ่งขึ้น

๗. สัปบุรุษ คือ ชาวบ้านผู้มีศรัทธาช่วยเหลือบำรุงวัด ศิษย์วัดและแม่ชี ควรจะได้ศึกษาประวัติความเป็นมา เช่นเดียวกับการศึกษาพระสงฆ์ภายในวัด เพื่อความสะดวกในการปกครอง การขอความร่วมมือและการดำเนินการด้านกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด ได้ตรงตามความต้องการของชุมชน

๘. สาธารณสงเคราะห์ คือ การบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชน ซึ่งได้แก่ การจัดอาคารสถานที่เพื่อบริการแก่พระภิกษุ สามเณร และประชาชน เช่น ห้องสมุด ตู้ยา ศาลาพักผ่อน บ่อน้ำ รวมถึงกิจกรรมต่างๆ เช่น การแสดงธรรม การตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การตั้งศูนย์ฝึกอาชีพ ฯลฯ ควรสำรวจว่าสิ่งใดวัดได้ดำเนินการอยู่แล้ว สิ่งใดควรจะบริการขึ้นอีก เพื่อความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

๔) แนวทางการดำเนินงาน

แนวทางการดำเนินงานการพัฒนาวัด มี ๖ ขั้น คือ

ขั้นที่ ๑ แต่งตั้งกรรมการ

การพัฒนาวัดควรจะได้ดำเนินงานไปในรูปของกรรมการ เพื่อระดมความคิดเห็น และความร่วมมือร่วมใจกัน ซึ่งอาจประกอบด้วยพระสงฆ์ภายในวัดประมาณ ๕-๗ รูป คฤหัสถ์ประมาณ ๗-๑๐ คน โดยเลือกบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และที่สำคัญจะต้องพร้อมที่จะให้ความร่วมมือที่ดีเมื่อติดต่อหาพบเป็นการภายในเรียบร้อยแล้ว จึงจะประกาศแต่งตั้งเป็น ลายลักษณ์อักษร แล้วปิดประกาศให้ทราบทั่วกันทั้งวัดและชุมชน และจัดทำสำเนาเอกสารส่งให้แก่ เจ้าคณะปกครองที่อยู่เหนือตนตามลำดับได้ทราบด้วย

ขั้นที่ ๒ ชี้แจงพระภิกษุ สามเณร และศิษย์วัด

การประชุมชี้แจงแก่พระภิกษุ สามเณร และศิษย์วัด เป็นสิ่งจำเป็นที่ท่านเจ้าอาวาสควรจะทำเป็นระยะๆ ประมาณปีละ ๑ ครั้ง (๑๕ วัน / ครั้ง) การชี้แจงนั้น คือ การแจ้งความเปลี่ยนแปลงของวัด และความก้าวหน้าในการพัฒนาให้ทราบโดยทั่วกัน และขอความร่วมมือจากบุคคลในวัดทุกประเภท ถ้าวัดมีโรงเรียนตั้งอยู่ในวัดก็ให้แนะนำแก่ครูและนักเรียนด้วย เมื่อวัดเริ่มทำ ความสะอาดบริเวณวัด ก็ให้ทุกคนรู้จักช่วยกันรักษาความสะอาด อย่าทิ้งเศษกระดาษหรือเศษอาหารบนลานวัด เป็นต้น

ขั้นที่ ๓ ประชุมกรรมการ

การประชุมครั้งแรกถือเป็นครั้งที่สำคัญมาก ควรนัดประชุมวันที่กรรมการจะมาประชุมได้พร้อมเพรียงกัน เรื่องที่ควรนำเข้าวาระการประชุมครั้งแรก ควรมีดังนี้

๑. เรื่องที่ท่านประธานแจ้งให้ที่ประชุมทราบ แจ้งให้ที่ประชุมทราบถึงนโยบายของรัฐบาล และคณะสงฆ์ในการพัฒนาวัดว่า มุ่งที่จะให้ส่งเสริมวัดพัฒนาทางด้านวัตถุและด้านจิตใจควบคู่กันไป สำหรับเป้าหมายในการพัฒนาวัดก็คือ มุ่งพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนซึ่ง เจ้าอาวาสจะต้องมีความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวดีพอ เพื่อสมาชิกจะได้มีความเข้าใจที่ถูกต้องและตรงกัน การพัฒนาวัดจะได้ดำเนินไปอย่างถูกต้องตามเป้าหมาย

๒. เรื่องอาณาเขตของวัด ควรจะพิจารณากันถึงการจัดให้มีหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ที่ดินของวัดให้เรียบร้อย การกำหนดเขตวัดเพื่อการจัดทำแผนผังวัด ได้แก่ การกำหนดว่าหน้าวัด หลังวัด ควรอยู่ทางทิศไหนจึงจะเหมาะสม จะแบ่งเนื้อที่วัดออกเป็นเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส เขตสาธารณสงเคราะห์ตรงไหน อย่างไร จำเป็นต้องจัดทำรั้วหรือกำแพงหรือไม่ ดังนี้ เป็นต้น

๓. เรื่องการจัดโครงการพัฒนาวัด สมาชิกต้องช่วยกันเสนอความคิดเห็นว่าทางวัดควรจะต้องทำอะไรบ้างสิ่งไหนจำเป็นจะต้องทำก่อนหรือทำหลัง จะทำเมื่อไร ใช้เวลาเท่าใด ใช้กำลังงานและงบประมาณจากไหน งานนั้น ๆ ควรมอบหมายให้ใครเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินงาน เมื่อรวบรวมได้แล้วจัดเป็นแผนงานของวัด เรียงตามลำดับงานที่สำคัญ และจำเป็นก่อนหลังไว้เพื่อเป็นเครื่องกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงาน และการติดตามประเมินผล เรื่องใดที่ประชุมเห็นอย่างไร ก็ให้เลขาธิการจดบันทึกไว้เป็นหลักฐาน

ขั้นที่ ๔ จัดทำแผนผังวัด

การจัดทำแผนผังวัดควรหาผู้ที่มีความรู้ในการวางแผนผังมาช่วยจัดทำ ให้ เช่น ช่างจากกรมการศาสนา ช่างจากเทศบาล ครู อาจารย์วิทยาลัยเทคนิค เป็นต้น แผนผังวัดควรจัดทำเป็น ๒ แบบ คือ

๑. ผังสภาพปัจจุบัน แสดงรายละเอียดต่างๆ ของสภาพปัจจุบันทั้งหมด

๒. ผังโครงการ เป็นผังที่ควรจัดขึ้นเพื่อพัฒนาวัดตามมติที่ประชุม กรรมการพัฒนาวัดในการประชุมครั้งที่ ๑ วาระที่ ๒ เรื่อง การกำหนดเขตวัดเพื่อการจัดผัง ผังโครงการนี้เป็นผังที่สมบูรณ์ที่คาดการณ์ล่วงหน้าว่า เพื่อพัฒนาอารามวัดเสร็จสิ้นแล้ว สภาพของวัดในอนาคตจะเป็นเช่นไร หน้าวัดหลังวัดจะหันไปทางทิศไหน อาคารเสนาสนะ แต่ละหลังจะตั้งเป็นหมวดหมู่อยู่อย่างไร สิ่งไหนจะต้องรื้อทิ้ง สิ่งไหนจะต้องเคลื่อนย้าย สิ่งก่อสร้างที่ปลูกใหม่จะปลูกตรงไหน บริเวณวัดจะตกแต่งจะตัดถนนเช่นไร การนี้ผู้วางแผนผังจะต้องมีความรู้ในเรื่องการจัดวางผังและตกแต่งบริเวณจึงจะสามารถทำได้เหมาะสมสวยงามตามสภาพของพื้นที่ตั้งของวัด และสภาพแวดล้อมกับเศรษฐกิจและสังคมของละแวกนั้น

ในการจัดทำผังโครงการ ควรจัดเป็นหมวดหมู่โดยคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยและความ เป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งสามารถแบ่งเนื้อที่ของวัดออกเป็นเขตต่าง ๆ ดังนี้

เขตพุทธาวาส ได้แก่ เขตที่ตั้งวิหาร อุโบสถ ศาลาการเปรียญ หอไตรเจดีย์

เขตสังฆาวาส ได้แก่ เขตที่ตั้งกุฏิ ครุฑ เรือนไฟ ที่สรงน้ำ

เขตสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่ บริเวณโรงเรียน บ้านพักชี บริเวณฌาปนสถาน ฯลฯ

หากวัดมีที่ดินแปลงที่ตั้งวัดเหลือพอที่จะจัดประโยชน์ได้ ให้เสนอกรมการศาสนา เพื่อกำหนดเป็นเขตจัดประโยชน์ ตามที่ระบุไว้ในกฎกระทรวงฉบับที่ ๒ (พ.ศ.๒๕๑๑) ข้อ ๒ แผนผังที่

จัดทำขึ้นนั้นต้องใช้มาตราส่วนเป็นเครื่องประกอบในการย่อขนาดอาคารสถานที่ต่างๆ จากสภาพความเป็นจริงให้ถูกต้องด้วย

ขั้นที่ ๕ จัดทำโครงการพัฒนาวัด

เมื่อคณะกรรมการฯ ได้ประชุมหารือกันในเรื่องแผนงานพัฒนาของวัด ว่าจะต้องทำงานหรือกิจกรรมใดบ้างตามลำดับความสำคัญก่อนหลังแล้ว ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในงานหรือกิจกรรมนั้นๆ ควรจะได้เขียนโครงการกิจกรรมให้ชัดเจน เสนอกรรมการให้ชัดเจน เสนอกรรมการเพื่อให้พิจารณาอนุมัติโครงการก่อนที่จะดำเนินการกิจกรรมของวัดที่จะพัฒนาแยกได้เป็น ๒ ทาง คือ

๑. การพัฒนาทางด้านวัตถุ หมายถึง การพัฒนาสภาพวัดให้เกิดศรัทธาทางรูปธรรม ได้แก่ อาคาร เสนาสนะ มีเอกลักษณ์ของการเป็นวัดไทย ปลูกสร้างอยู่เป็นหมวดหมู่สวยงาม และไม่ใหญ่โตเกินความจำเป็นแห่งประโยชน์ใช้สอย และสภาพแวดล้อมของวัดและชุมชน ถนนบริเวณวัดสะอาด ร่มรื่น ตกแต่งด้วยไม้ยืนต้น ไม้ดอกไม้ประดับอย่างเหมาะสม อาณาเขตของวัดเป็นหมวดหมู่ การก่อสร้างอาคารสถานที่ต่าง ๆ ควรดำเนินการให้สอดคล้องกับแผนผังโครงการที่จัดทำไว้

๒. การพัฒนาทางด้านจิตใจ หมายถึง การพัฒนาทางนามธรรม เช่น การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่ศาสนิกชนในท้องถิ่น รวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่วัดควรจะเป็นศูนย์กลางจัดขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกต่อชุมชนหมู่บ้านนั้น ๆ การพัฒนาทางด้านนี้ ควรจะได้ค้นหาหรือพัฒนาควบคู่ไปกับการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางด้านวัตถุหรือรูปธรรม ตัวอย่างที่วัดควรจัดเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ชุมชน ได้แก่

๒.๑ การจัดให้มีการทำบุญสมทานศีล และฟังพระธรรมเทศนาทุกวันธรรมสวนะ และวันสำคัญทางศาสนา

๒.๒ การจัดงานเพื่อรำลึกถึงชนบรรมเนียมประเพณีอันดีงามในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันตรุษ วันสารท วันสงกรานต์ วันลอยกระทง ฯลฯ การนี้จะจัดให้มีการเล่นพื้นเมือง สนทนาธรรม บรรยายธรรม ฟังปาฐกถา จัดนิทรรศการ เป็นต้น งานก็จะมี ความหมายและความสำคัญมากขึ้น

๒.๓ การส่งเสริมให้ลูกหลานในชุมชนหรือในตำบลนั้นได้บรรพชา อุปสมบท เพื่อศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัย

๒.๔ การจัดให้มีการสอนพระปริยัติธรรมภายในวัด และส่งเสริมให้พระสงฆ์ในวัด ได้ศึกษาหาความรู้ในสาขาวิชาการต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง

๒.๕ การจัดตั้งหน่วยพุทธมามกะผู้เยาว์ ให้เรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หรือจัดสอนธรรมศึกษาแก่นักเรียนและประชาชนภายในวัด

๒.๖ การจัดสอนและอบรมกรรมฐาน ทั้งสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน แก่ประชาชน นักเรียน นักศึกษา ผู้ที่ปรารถนาจะเข้าวัดเพื่อสงบจิตสงบใจ

๒.๗ จัดบริเวณอาคาร สถานที่ของวัด เพื่อส่งเสริมให้มีการจัดตั้งโรงเรียนหรือสถานศึกษา สุขศาลาหรือสถานเอนามัย ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ศาลาพักผ่อนหรือที่อ่านหนังสือพิมพ์ สร้างบ่อน้ำดื่ม น้ำใช้ การจัดตั้งธนาคารข้าว ธนาคารพืชพันธ์ ธนาคารโค - กระบือ กองทุนมูลนิธิ สหกรณ์ ศูนย์บริการสาธารณสุข ศูนย์ฝึกอาชีพต่าง ๆ ฯลฯ ไว้อำนวยความสะดวกแก่พระภิกษุสงฆ์ สามเณร และประชาชนในท้องถิ่น

ขั้นที่ ๖ ดำเนินการพัฒนาวัด

เมื่อได้จัดทำแผนผังวัด จัดทำแผนและโครงการพัฒนาวัด ได้แก่ กำหนดกิจกรรม ต่าง ๆ เสร็จแล้ว และผ่านความเห็นชอบจากกรรมการในการประชุมครั้งต่อ ๆ มาเรียบร้อยแล้ว ก็เริ่มการพัฒนาได้เลย โดยอาจจะกำหนดวันประชุมสัปดาห์ และประชาชนในท้องถิ่น เพื่อประกาศชี้แจงความมุ่งหมายในการพัฒนาวัด และโครงการต่าง ๆ ที่วัดจะดำเนินการให้ทราบโดยทั่วกัน พร้อมทั้งเชิญชวนและขอความร่วมมือจากประชาชน ในการที่จะดำเนินการพัฒนาวัดในโครงการต่างๆ นั้นด้วย จากนั้นจะร่วมกันทำความสะอาด ปลุกต้นไม้ ทำรั้ววัดไว้เป็นที่ระลึกก็จะเป็นการดียิ่ง ซึ่งในโอกาสข้างหน้าวัดจะได้รับความร่วมมือจากชาวชุมชนเป็นอย่างดีอีกต่อไปด้วย

๖.๑ ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

- ๑) การที่บริเวณวัดสะอาด ตกแต่งด้วยไม้ยืนต้น และไม้ประดับอย่างร่มรื่น จะช่วยให้จิตใจสงบ และช่วยดึงดูดให้คนเข้าวัดมากขึ้น
- ๒) การจัดตั้งถังขยะไว้ตามจุดต่าง ๆ ให้เพียงพอ ช่วยให้วัดสะอาดสวยงาม
- ๓) ควรจะมีการสร้างส้วมหรือห้องน้ำที่สะอาดไว้ต้อนรับประชาชนที่ไปวัดให้เพียงพอ
- ๔) สร้างศาลาพักผ่อนไว้ให้ประชาชนได้พักผ่อนและเป็นสถานที่อ่านหนังสือพิมพ์ด้วย ก็จะเป็นประโยชน์ไม่น้อย
- ๕) หากมีตู้เก็บรองเท้าไว้ตามอุโบสถ และศาลาการเปรียญก็จะเป็นระเบียบและสวยงาม
- ๖) มีป้ายบอกเวลาเปิด - ปิดประตูวัด ป้ายบอกชื่อต้นไม้ และอาคารสถานที่ต่าง ๆ ก็จะช่วยสร้างค่านิยม และป้องกันทรัพย์สินของวัดได้อย่างมาก
- ๗) การมีห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ และสุขศาลาหรือตู้ยา เป็นการบริการทางด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ แก่พระภิกษุ สามเณร และประชาชนเป็นอย่างดี
- ๘) ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันธรรมสวนะ และวันสำคัญต่าง ๆ ควรจัดกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม หรือเป็นการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ

๙) การที่ได้กวัดแต่งกายสะอาด มีมารยาทที่ดีแก่ผู้ไปมาติดต่อกับพระย่อมเป็นศรีแก่
วัด

๑๐) จะเป็นที่ชื่นชมยินดีมากหากพระภิกษุ สามเณรและศิษย์วัด มีการกวาดบริเวณ
วัดและอาคารเสนาสนะต่าง ๆ ให้สะอาดเป็นประจำตามประเพณีอันมีมาแต่โบราณ

๑๑) วัดที่ได้ชื่อว่าเป็นวัดที่พัฒนาแล้ว จะต้องรักษาสภาพวัดพัฒนาให้ปรากฏอยู่
ตลอดไป

๖) การจัดวัดให้เป็นอุทยานการศึกษา

เพื่อให้การพัฒนาบริเวณสถานที่ และเสนาสนะของวัดให้เป็นอุทยานการศึกษา การ
พัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน และการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูล ให้เกิดเจตคติที่ดีแก่ประชาชน จึงมี
แนวทางการปฏิบัติดังนี้

๖.๑ ด้านบริเวณและอาคารสถานที่

๑) เป็นวัดที่ตั้งอยู่ในแหล่งชุมชน
๒) จัดวัดให้มีบริเวณร่มรื่น สวยงาม สะอาด สงบ และมีสภาพเป็นอุทยานหรือ
สวนป่าที่มีความร่มรื่น และเป็นธรรมชาติให้มากที่สุด เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียน นิสิต นักศึกษาและ
ประชาชนได้เข้ามาพักผ่อน พร้อมทั้งศึกษาหาความรู้

๓) จัดวางผังวัดที่เป็นสัดส่วนโดยแบ่งเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขต
ฌาปนกิจสงเคราะห์ให้เป็นระเบียบ

๔) จัดให้มีแหล่งน้ำสะอาดไว้บริการแก่พระภิกษุ สามเณร และประชาชน

๕) จัดให้มีหอกระจายข่าว เพื่อสอดแทรกความรู้และบริการข่าวสารต่างๆ ให้แก่
ชุมชน

๖) จัดทำพิพิธภัณฑ์สถาน พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อเป็นแหล่งอนุรักษ์มรดกทาง
ศิลปกรรม จัดแสดงโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อเป็นการสนับสนุนวัดให้เป็นแหล่ง
ท่องเที่ยว

๗) จัดทำธรรมสถานหรือสวนธรรม เพื่อเป็นสถานที่ฝึกอบรมศีลธรรม จริยธรรม
ให้แก่ประชาชนและคนในท้องถิ่นนั้น

๖.๒ ด้านกิจกรรม

เป็นแหล่งให้ความรู้ไม่จำกัดเพศและวัยรวมทั้งให้ความรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

ทางอ้อม ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนแบบไม่มีครูผู้สอน สามารถศึกษาเรียนรู้ได้
ด้วยตนเองจากสิ่งแวดล้อมหรือสื่อต่าง ๆ ที่สัมผัสได้ มีเนื้อหาสาระที่อยู่ในความสนใจและเป็นประโยชน์
แก่ผู้เรียนอย่างละเอียด เป็นขั้นตอน หมวดย่อย สามารถเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว เข้าใจง่าย เช่น

๑. การจัดนิทรรศการ

๒. การจัดต้นไม้พุทไธ โดยเขียนคติธรรม หรือคติพจน์ และการจัดสวนสมุนไพร โดยบอกสรรพคุณของต้นไม้ไว้

๓. การบรรยายภาพเกี่ยวกับจิตรกรรมฝาผนัง โดยอาจจะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับ วรรณคดี พุทธประวัติ มหาชาติชาดก หรือตำรายาต่าง ๆ

๔. จัดทำพิพิธภัณฑ์สถานเพื่อเก็บรักษาโบราณวัตถุ และของเก่าแก่ต่าง ๆ ควรเขียนชื่อสิ่งของพร้อมทั้งคำบรรยายประวัติความเป็นมา และคุณประโยชน์ของสิ่งนั้น ๆ

๕. จัดทำเอกสารเกี่ยวกับธรรมะ หรือเทพธรรมะ ซีดีรอม วีดีโอเทพธรรมะ เพื่อเผยแพร่แก่เด็กนักเรียนและประชาชน เป็นต้น

ทางตรง ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนให้มีครูหรือวิทยากรบรรยาย เช่น

๑. จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ธรรมศึกษา ภาษาบาลี และพระปริยัติธรรมสายสามัญ

๒. จัดตั้งศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ศูนย์อบรมเด็กด้อยโอกาสในวัด

๓. จัดตั้งศูนย์ฝึกอาชีพ ศูนย์ฝึกอบรมทางศิลปกรรมเพื่อเสริมการประกอบอาชีพประจำวัน การฝึกสอนและสาธิตวิชาชีพรูปแบบต่าง ๆ จัดอบรมเกี่ยวกับงานพื้นบ้าน การเตรียมอาหารที่ถูกต้อง การทำนาทำสวน การสาธารณสุขมูลฐาน การให้ความรู้ทางกฎหมาย พร้อมทั้งตอบปัญหาให้แก่ชาวบ้านเป็นครั้งคราว

๔. การจัดสอนและอบรมกรรมฐาน ฝึกการทำสมาธิเพื่ออบรมจิตใจ

ขั้นตอนการจัดอุทยานการศึกษาในวัด

๑. การเตรียมการ / การวางแผน

๑.๑ สำรวจความพร้อมของสถานที่และสิ่งที่มีอยู่

๑.๒ สำรวจความพร้อมของชุมชน

๑.๓ สร้างความเข้าใจกับชุมชน และวางแผนร่วมกัน

๑.๔ สำรวจแหล่งวิทยาการชุมชน และแหล่งบริการด้านต่าง ๆ เช่น เนื้อหาวิชา ผู้รู้ ใน

ท้องถิ่น

๑.๕ ประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ให้มีส่วนร่วมในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้

๒. การดำเนินงาน

จัดอุทยานการศึกษาตามแผนที่กำหนดไว้โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมนำประชาชนเข้ามาพัฒนาวัด

๓. การติดตามและประเมินผล

๓.๑ ติดตามและประเมินผลเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยชุมชนมีส่วนร่วม

๓.๒ สรุปและรายงานผล

สรุปว่า การพัฒนาวัดนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญที่วัดทุกวัดจะต้องดำเนินการหรือปฏิบัติให้ตีมีระบบ ระเบียบแบบแผนที่ดีและเหมาะสมก่อนเป็นอันดับแรก เพื่อรองรับการอนุเคราะห์สงเคราะห์ต่อประชาชนทั้งในชุมชนและประชาชนทั่วไป แล้วจึงสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาและสงเคราะห์ชุมชนในด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสมต่อไป จะเป็นการพัฒนาทั้งวัดและชุมชนแบบยั่งยืนต่อไป

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต

จากการศึกษาทบทวนเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตนั้น มีผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิต ไว้หลายท่าน ดังนี้

๑) ความหมายของคุณภาพชีวิต

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน^{๒๒} ได้ระบุไว้ว่า คุณภาพชีวิตประกอบด้วยคำ ๒ คำ คือ คุณภาพ หมายถึงลักษณะประจำของบุคคลหรือ สิ่งของ และชีวิตหมายถึง ความเป็นอยู่ ดังนั้น คุณภาพชีวิต หมายถึง ลักษณะความเป็นอยู่ที่ดีของบุคคล

คำตัน บุญมณี^{๒๓} ได้ให้ความหมายคุณภาพชีวิตไว้ว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง การที่บุคคลมีสุขภาพกาย และจิตที่ดี อันเนื่องมาจากการได้รับการตอบสนองในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ต่อร่างกายและจิตใจ โดยความต้องการทางร่างกายได้แก่การมีอาหารบริโภคในจำนวนที่เพียงพอทำให้ร่างกายดำรงอยู่ได้ มีที่อยู่อาศัยที่คงทนแข็งแรงถูกสุขลักษณะ มีเครื่องนุ่งห่มตลอดปี (โดยเฉพาะฤดูกาล) มีการศึกษา สำหรับด้านจิตใจได้แก่ การมีอาชีพมั่นคง มีรายได้พอเพียง มีบริการด้านสาธารณสุขบริโภค มีโอกาสสร้างสรรค์ พัฒนาตนเอง มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีการคมนาคมที่สะดวก มีอิสระ (ในกรอบของ กฎหมายและเป็นธรรม) มีนันทนาการและการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

สวัสต์ ภูทอง^{๒๔} ได้ให้ความหมายคุณภาพชีวิตว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง สภาวะของการมีระดับชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี มีความสุข มีความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ของ ตนเอง โดยสามารถ

^{๒๒} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๒๕, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๓๐). หน้า ๔๕.

^{๒๓} คำตัน บุญมณี, คุณภาพชีวิตของประชาชนในกำแพงนครเวียงจันทน์ สาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕ หน้า ๑๔.

^{๒๔} สวัสต์ ภูทอง, การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตสำหรับผู้ใหญ่ในชุมชนชนบทภาคเหนือ, รายงานการวิจัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖, หน้า ๖๕.

ปรับตัวให้อยู่ร่วมกับสังคม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีความสุข ในการดำเนิน ชีวิตให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี จะมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม ร่างกายและจิตใจ

สรุปได้ว่า คุณภาพชีวิต คือการดำรงชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม มีความสุขทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคมที่ตนอยู่ได้เป็นอย่างดี ขณะเดียวกันก็สามารถเผชิญปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น คุณภาพชีวิตจึงเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตอยู่ของบุคคลในสังคม พร้อมทั้งสามารถสร้างสรรค์และพัฒนาสังคมที่ตนดำรงอยู่ได้อย่างดี และมีความเจริญก้าวหน้า

๒) ความหมายและความสำคัญในการพัฒนาชีวิต

การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น “เพื่อจะได้พัฒนาตนเองให้สามารถปฏิบัติหน้าที่กิจกรรมได้อย่างปกติสุข และยังสามารถเชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อความเป็นผู้อยู่ใหล้นิพพาน ยิ่งขึ้นอีกด้วย นับเป็นการปฏิบัติที่ไม่เสื่อมถอย ทำตนให้ตั้งอยู่ในศีลเป็นเบื้องต้นก่อน”^{๒๕} รู้จักวิธีคุ้มครองรักษาอินทรีย์ รู้จักประมาณในการบริโภค และรู้จักเพิ่มพูนสิ่งสมบ่าเพื่อความสุข^{๒๖} เป็นต้น เพื่อทำตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี เพราะถ้ายังไม่สิ้นกิเลสอาสวะ มนุษย์ก็จำเป็นต้องพัฒนาตนจนกระทั่งบรรลุถึงปรมาตถประโยชน์^{๒๗} สูงสุดคือ ความหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง จากความเป็นปุถุชนสู่อริยะชนซึ่งสามารถสละโลกียวิสัยเสียได้ แล้วยอมไม่มาเกิดสู่ภพใดๆ อีกต่อไปเป็นผู้พัฒนาตนดีแล้ว และเป็นแสงสว่างของตนคือ สร้างที่พึ่งถาวรอย่างใดๆ ก็ที่พึ่งอันหาได้ยากนี้ ทำให้ไม่ได้เลย^{๒๘}

๓) องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต

การมีคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาของทุกคน การที่บุคคลในสังคมจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นยังประกอบด้วยปัจจัยที่สามารถตอบสนองทั้งทางด้านร่างกาย สังคม และจิตใจ องค์ประกอบมีความสำคัญแตกต่างกันไปตามทัศนคติ ค่านิยม สภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคลและสังคม นักวิชาการหลายท่านได้เสนอความเห็นในองค์ประกอบที่สำคัญของคุณภาพชีวิต

๔) แนวคิดและคุณภาพชีวิตของผู้ปฏิบัติธรรม

^{๒๕} พระพิพิธธรรมสุนทร (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน), **เทศนาวาไรตี**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เสียง เชียง, ๒๕๓๙), หน้า ๘๐.

^{๒๖} **อง.จตุกก. (ไทย)** ๒๑/๓๗/๖๐.

^{๒๗} **ขุ.จ. (ไทย)** ๓๐/๖๗๓/๓๓๓.

^{๒๘} คณาจารย์แห่งโรงพิมพ์เสียง เชียง, **พุทธศาสนาสู่ภาคใหม่ ๑ ฉบับมาตรฐาน**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เสียง เชียง, ๒๕๓๕), หน้า ๑.

มนุษย์เกิดมามีความต้องการมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยคุณภาพชีวิตจะเกิดขึ้นได้ต้องมีความสุขเกิดขึ้นก่อน ความสุขที่แท้จริงต้องเกิดจากความรู้สึกพอใจในตนเอง รู้สึกว่าชีวิตนี้มีคุณค่า มีความหมาย ซึ่งการมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นมนุษย์ต้องรู้จักพัฒนาตนเองทั้ง ๔ ด้านคือ กาย ศีล จิต และปัญญา มนุษย์ทุกคนล้วนต้องการความสุขในชีวิต ไม่อยากมีความทุกข์ เพราะความทุกข์ทำให้เกิดความไม่สบายใจ บั่นทอนต่อการทำกิจกรรมต่างๆ ส่งผลแย่ทั้งทางกายและใจ และทำให้คุณภาพชีวิตแย่ลง คนในสังคมไทยเมื่อเกิดทุกข์ก็มักจะมุ่งหน้าเข้าหาวัด ทั้งที่อาจไม่เคยเข้าวัดมาก่อน เพราะเมื่อเกิดความสุขถึงระดับหนึ่ง ก็ต้องการที่พึ่ง ที่หาความสุขทางใจ ที่มีไม่ความสุขจากเงินทอง ทรัพย์สิน เกียรติยศชื่อเสียง ฯลฯ แล้วอะไรล่ะคือความสุขของมนุษย์ที่แท้จริง เพื่อที่จะทำให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เงินเป็นล้านๆ บ้านหลังใหญ่โต ความไม่เป็นโรค การศึกษาระดับสูง หรือการทำงานที่ดี จากความต้องการที่หลากหลาย เมื่อไม่ได้สิ่งที่ต้องการมาครอบครองก็เกิดความผิดหวัง เกิดความเสียใจ ความกลัว ทำให้มีการพึ่งพิงศาสนาซึ่งเป็นเสมือนศูนย์กลางของจิตใจมากขึ้น หากศึกษาดูให้ดีจะเห็นว่าในสมัยก่อน ศาสนาเกิดขึ้นจากความกลัวของมนุษย์ที่ประสบกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติต่างๆ เช่น พายุพัด ฟ้าแลบ ฟ้าผ่า แผ่นดินไหว ไฟป่า เป็นต้น เนื่องจากสมัยก่อนยังไม่มีเทคโนโลยีและความรู้เกี่ยวกับปรากฏการณ์เหล่านี้ มนุษย์จึงเกรงกลัวปรากฏการณ์ทางธรรมชาติต่างๆ ที่เกิดขึ้น ดังนั้น มนุษย์จึงแสวงหาสิ่งที่จะมาคุ้มครองป้องกันตนจากภัยอันตรายที่คิดว่าจะได้รับจากปรากฏการณ์ธรรมชาติ และสามารถคุ้มครองให้มีชีวิตที่เป็นสุข ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดเป็นความเชื่อที่ยอมรับนับถือพลังลึกลับทางธรรมชาติว่าเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลเหนือมนุษย์ และได้สร้างพิธีกรรมต่างๆ ขึ้นจากสิ่งที่เกิดขึ้นก็ได้มีวิวัฒนาการมาจนเกิดเป็นศาสนา

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้ให้แนวคิดเรื่องคุณภาพชีวิตว่า แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยอาศัยมาตรฐานและตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ในการพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นกว่าเดิม ชุมชน คือ กลุ่มคนที่ดำเนินชีวิตอยู่ด้วยกันเป็นเวลานานระยะหนึ่ง โดยมีแบบแผนแนวทางการใช้ชีวิตร่วมกัน การพัฒนาชุมชนจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงชุมชนหรือกลุ่ม รวมทั้งสภาพแวดล้อมในชุมชนให้ดีขึ้น ความดีขึ้นอาจจะได้จากความรู้สูงขึ้น การเป็นอยู่ดีขึ้น ประชาชนมีสุขภาพอนามัยที่ดี มีระเบียบวินัย และมีการสื่อสารคมนาคม ที่สะดวก ซึ่งการพัฒนาชุมชนจะเน้นที่การพัฒนาทรัพยากรบุคคลหรือมนุษย์ให้เจริญ^{๒๙}

การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพุทธศาสนา หากกล่าวถึงคุณภาพชีวิตในศาสนาพุทธนั้นจะต้องมีการพัฒนาทั้ง ๔ ด้านได้แก่

๑) การพัฒนากาย (กายภาวนา) คือ การพัฒนาอินทรีย์ ๖ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ซึ่งเป็นสิ่งเชื่อมต่อกับอารมณ์ทั้ง ๖ ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อารมณ์ที่ใจรับรู้ การพัฒนา

^{๒๙} สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ดร., พุทธสังคมิวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจ้าพระยาการพิมพ์, ๒๕๓๓), หน้า ๑๐๐.

อินทรีย์ ๖ มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกฝนในด้านการใช้งาน คือทำให้อินทรีย์เหล่านั้น มีความละเอียดคม ละเอียด คล่องแคล่ว และชัดเจน ฝึกฝนในด้านการเลือกสิ่งที่มีคุณค่าและมีประโยชน์มากที่สุด ขณะเดียวกันก็มีวิธีหลีกเลี่ยงจากสิ่งที่เป็นภัย เป็นโทษหรือสิ่งไม่ดีต่างๆ ไม่ให้ทะลักเข้ามาสู่อินทรีย์ โดยมีใจเป็นตัวรับรู้อย่างหมด

๒) การพัฒนาศีล (ศีลภาวนา) คือ การฝึกฝนด้านความประพฤติ ระเบียบวินัย ความสุจริตทางกายและวาจา โดยการอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยดี มีความเกื้อกูล พึ่งพาอาศัยกัน ไม่เบียดเบียน ไม่ทำลายกัน เพื่อให้บุคคลสามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้อย่างปกติสุข

๓) การพัฒนาจิต (จิตภาวนา) คือ การฝึกฝนด้านคุณภาพของจิต การฝึกจิตใจให้เข้มแข็ง มั่นคง แน่วแน่ ควบคุมตนได้ดี มีสมาธิ มีกำลังใจสูง ให้เป็นจิตที่สงบ ผ่องใส ปราศจากสิ่งรบกวน หรือทำให้เศร้าหมอง โดยเฉพาะการใช้ปัญญาอย่างลึกซึ้ง และตรงตามความเป็นจริง

๔) การพัฒนาปัญญา (ปัญญาภาวนา) คือ การฝึกปรี้อปัญญาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจสรรพสิ่งทั้งปวงตามความเป็นจริง จนกระทั่งหลุดพ้น มีจิตใจเป็นอิสระ ผ่องใส เบิกบานโดยสมบูรณ์ เมื่อปัญญาที่บริสุทธิ์รู้เห็นตามเป็นจริงนี้เกิดขึ้นแล้ว ก็จะช่วยให้จิตนั้น สงบ มั่นคง บริสุทธิ์ ผ่องใสยิ่งขึ้น

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

จากการศึกษาทบทวนเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ นั้น มีผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการได้ให้ความหมายของผู้สูงอายุ ไว้หลายท่าน ดังนี้

ความหมายและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

คำว่า ผู้สูงอายุ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Elderly person เป็นสถานะของบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๖๐ ปีขึ้นไป มีความอ่อนแอทางร่างกายและจิตใจ มีเจ็บป่วยหรือความพิการเกิดร่วมด้วย เป็นวัยที่เกิดการเปลี่ยนแปลงสู่ความเสื่อมทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งจะมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล วัยสูงอายุเป็นระยะสุดท้ายของชีวิตอาจยาวนาน ๑๐-๒๐ ปี หรือมากกว่านั้น ถ้ามีการเตรียมตัวเตรียมใจก่อนเข้าสู่วัยนี้มาตั้งแต่วัยกลางคน จะสามารถปรับตัวรับบทบาทวัยสูงอายุได้สมควรแก่ฐานะ ซึ่งเกณฑ์การตัดสินความชรา (cut - off point) อยู่ที่ ๖๐ ปี ที่ใช้กำหนดผู้ที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปเป็น คนชรา หรือผู้สูงอายุ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเกณฑ์ที่อิงกลุ่มประเทศโลกที่สาม

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

นักทฤษฎีการสูงอายุได้พิจารณากระบวนการแก่ของบุคคลว่า เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันทั้งแนวตั้งและแนวนอน ในแนวตั้งให้พิจารณาว่าร่างกายของบุคคลมีหลายระดับนับตั้งแต่โมเลกุล เซลล์ บุคคล กลุ่มคน และสังคม ส่วนแนวนอนให้พิจารณาว่าบุคคลมีคุณลักษณะ ๓ ประการ คือ เป็นอยู่ (Being) พฤติกรรม (Behaving) และการกลายมาเป็น (Becoming)

ปรากฏการณ์ของความสูงอายุหรือกระบวนการแก่เกิดจากปัจจัยหลายประการ ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่ง ทฤษฎีที่อธิบายถึงการสูงอายุนั้นอาจแบ่งได้เป็น ๓ ทฤษฎีดังต่อไปนี้

๑. ทฤษฎีทางชีววิทยา ได้อธิบายถึงกระบวนการทางสรีรวิทยาและการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างของอวัยวะต่าง ๆ ของทั้งการสูญเสียความสามารถในการต้านทานโรค พบว่า ในทุกระดับของชีววิทยาตั้งแต่เซลล์ เนื้อเยื่อ อวัยวะ ระบบอวัยวะจะต้องมีการเสื่อมและมีการตายเกิดขึ้น

๒. ทฤษฎีทางจิตวิทยา เป็นทฤษฎีที่เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพและพฤติกรรมของผู้สูงอายุนั้น เป็นการพัฒนาและปรับตัวเกี่ยวกับสติปัญญา ความนึกคิด ความจำและการรับรู้ แรงจูงใจ รวมทั้งสังคมที่อยู่อาศัย และประสบการณ์ในอดีตของแต่ละบุคคลจะผลักดันให้มีบุคลิกแตกต่างกันไป และมนุษย์จะมีช่วงการเปลี่ยนแปลง คือ ช่วงต่อของชีวิต ซึ่งล้วนแต่เป็นภาวะวิกฤต การที่บุคคลสามารถผ่านช่วงวิกฤตในชีวิตแต่ละระยะได้ดีเพียงใด ก็จะส่งผลถึงการพัฒนาบุคลิกภาพในอนาคต คือ การเป็นผู้สูงอายุด้วย

๓. ทฤษฎีทางสังคมวิทยา เป็นทฤษฎีที่พยายามอธิบายสาเหตุที่ทำให้ผู้สูงอายุมีสถานะทางสังคมที่เปลี่ยนไป เพราะมนุษย์จะต้องมีการพัฒนาในแต่ละบุคคล และสิ่งแวดล้อมจะมีผลต่อการปรับตัว ทฤษฎีนี้เชื่อว่าถ้าสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจะทำให้สถานะของผู้สูงอายุเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทฤษฎีทางสังคมแบ่งออกได้ดังต่อไปนี้

๓.๑ ทฤษฎีไร้ภาระผูกพัน อธิบายว่าการละบทบาททางสังคม ซึ่งจะเป็นผลดีต่อทั้งสองฝ่าย คือ ได้ให้คนในวัยหนุ่มสาวที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาทำหน้าที่ สำหรับผู้สูงอายุเองก็จะได้เตรียมตัวรับกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เป็นกระบวนการต่อเนื่องและหลีกเลี่ยงไม่ได้ และความแตกต่างในบุคลิกภาพไม่ใช่สิ่งที่สำคัญ

๓.๒ ทฤษฎีกิจกรรม กล่าวถึง การมีความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างบุคคล การมีปฏิสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมกิจกรรมในสังคม และความพึงพอใจในชีวิต เมื่อบุคคลมีอายุมากขึ้นสถานะทางสังคมจะลดลง บทบาทเก่าจะถูกลดถอนตัวออกไป ดังนั้นผู้สูงอายุควรมีกิจกรรมต่อเนื่องจากวัยที่ผ่านมา ควรพอใจในการร่วมกิจกรรม สนใจและร่วมเป็นสมาชิกในกิจกรรมต่าง ๆ กิจกรรมเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้สูงอายุทำให้มีสุขภาพดีทั้งใจและกาย กิจกรรมจึงมีความสำคัญต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ

๓.๓ ทฤษฎีความต่อเนื่อง ได้มาจากการนาทฤษฎีไร้ภาระผูกพันและทฤษฎีกิจกรรม มาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อหาข้อสรุปใหม่เป็นทฤษฎีความต่อเนื่องที่สามารถอธิบายชีวิตที่แท้จริงของผู้สูงอายุได้ คือการที่ผู้สูงอายุจะมีความสุขในบั้นปลายชีวิตได้นั้นขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพ และรูปแบบการดำเนินชีวิตเดิมของผู้สูงอายุ เช่นผู้สูงอายุที่เคยมีบทบาทในสังคมจะมีความสุขเมื่อได้ร่วมกิจกรรมเหมือนในวัยหนุ่มสาว และผู้สูงอายุที่ไม่ชอบการเข้าร่วมสังคมมาก่อนก็จะมีความสุขในการแยกตัวเองในวัยสูงอายุ

การเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ

จากทฤษฎีการสูงอายุที่กล่าวข้างต้น ได้อธิบายถึงสาเหตุที่ทำให้ผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงดังต่อไปนี้

๑. การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย เป็นการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างและหน้าที่ของทุกระบบในร่างกายตามธรรมชาติ จากวัยมีชีพจากการเป็นโรค การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายของผู้สูงอายุนั้นขึ้นอยู่กับอิทธิพลทางด้านพันธุกรรม โภชนาการ การพักผ่อน การออกกำลังกาย และสิ่งแวดล้อม เป็นการเปลี่ยนแปลงในช่วงสุดท้ายของชีวิตที่มีลักษณะการพัฒนาการไปในทางตรงกันข้ามกับวัยเด็ก ผู้สูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายไปในทางเสื่อมมากกว่าในด้านการเสริมสร้าง การเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นได้แก่ การเปลี่ยนแปลงระบบผิวหนัง ระบบประสาท ระบบกระดูกและกล้ามเนื้อ ระบบการไหลเวียนของโลหิต ระบบการหายใจและระบบทางเดินอาหาร

๒. การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ มักจะมีผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและสังคมด้วย เพราะการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพ ปัญหาการออกจากงาน ต้องสูญเสียอำนาจ บทบาทหน้าที่ ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความเครียด ถ้าไม่สามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้ เมื่อมีวัยสูงขึ้น พฤติกรรมของผู้สูงอายุจะเปลี่ยนแปลงไป เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของระบบประสาทส่วนกลาง ทำให้หลงลืม สับสนได้ง่าย ในวัยนี้จะต้องพบกับการสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ในช่วงชีวิต คือ การขาดคู่ชีวิต ซึ่งเป็นผลทำให้ภาวะจิตใจของผู้สูงอายุได้รับการกระทบกระเทือน การอยู่โดยขาดคู่คิดจะทำให้จิตใจหดหู่ และเพื่อนฝูงวัยเดียวกันก็มักจะล้มหายตายจากไป ที่เหลือก็ขาดการติดต่อเนื่องจากสุขภาพไม่อำนวย จึงต้องอยู่แบบเหงา ๆ ซึ่งภาวะแบบนี้ผู้สูงอายุจะท้อแท้ มักมีอาการฉุนเฉียว โกรธง่าย สิ้นหวัง และอาจจะเป็นเหตุให้การทำงานของระบบต่าง ๆ อ่อนล้าลงอีกได้

๓. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

จากการเปลี่ยนแปลงทั้งหลายที่เกิดขึ้นนี้ ทำให้ผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงอุปนิสัยและอารมณ์ออกมาคล้ายคลึงกัน ได้แก่

๑. สนใจตนเองมากเป็นพิเศษ

๒. แสวงงอน ใจน้อย ทิฐิ มีความรู้สึกไวต่อคำพูด และเหตุการณ์ต่าง ๆ แต่แสดงออกโดยการไม่พูด เงียบเฉย

๓. สนใจกับบุคคลในทางที่จะต้องเอาใจตน

๔. ราลึกลับถึงเหตุการณ์ในอดีตและชอบเปรียบเทียบเสมอ

๕. มีความวิตกกังวล ทุกข์ร้อน ห่วงใยบุตรหลานและครอบครัวมาก

๖. กลัวถูกทอดทิ้ง ว้าเหว่

จากทฤษฎีผู้สูงอายุข้างต้น ทั้งทฤษฎีทางชีววิทยา จิตวิทยา และสังคมวิทยาได้อธิบายถึงสาเหตุที่ทำให้เป็นผู้สูงอายุ ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลง ๓ ด้านด้วยกันคือ การ

เปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายจะมีลักษณะไปในทางเสื่อมมากกว่าการเสริมสร้าง ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจจะเกี่ยวข้องกับอารมณ์และการปรับตัว และมักจะมีผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและสังคมด้วย ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมจะเป็นลักษณะที่ผู้สูงอายุไม่สามารถแสดงบทบาทต่าง ๆ ได้ มีผลทำให้รู้สึกขาดคุณค่า ขาดความภาคภูมิใจในตัวเอง

ความต้องการและการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ

บังอร ธรรมศิริ^{๓๐} กล่าวว่าความต้องการของผู้สูงอายุแต่ละคนอาจแตกต่างกันไปบ้าง ดังนั้นควรที่จะทำความเข้าใจพื้นฐานชีวิตของผู้สูงอายุที่อยู่ในความดูแล ซึ่งครอบครัวจะมีบทบาทสำคัญยิ่งในเรื่องดังกล่าวนี้ โดยทั่วไปความต้องการของผู้สูงอายุ พอสรุปได้ดังนี้

๑. ความต้องการทางด้านร่างกาย เป็นความต้องการขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ความต้องการอาหาร การขับถ่าย การพักผ่อนนอนหลับ การมีที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัย การมีเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มที่เหมาะสมตามฤดูกาล และต้องการการรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย

๒. ความต้องการทางด้านจิตใจ ผู้สูงอายุต้องการความรัก การดูแลเอาใจใส่ การยอมรับนับถือ การเข้าใจ การเห็นอกเห็นใจและการให้อภัย

๓. ความต้องการทางด้านสังคม ผู้สูงอายุยังต้องการมีกิจกรรมทางสังคม เช่น การพบปะเพื่อน การร่วมกิจกรรมทางศาสนา เป็นต้น

๔. ความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุจำเป็นต้องใช้เงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับตนเอง ช่วยเหลือกิจกรรมทางสังคมและทาสุนัข รวมทั้งเป็นค่ารักษาพยาบาลเมื่อยามเจ็บป่วย ในทานองเดียวกัน การตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ ครอบครัวควรให้การตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ ดังนี้

๑. ตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกาย โดยดูแลเอาใจใส่เรื่องการรับประทานอาหาร การพักผ่อนนอนหลับ จัดที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมปลอดภัย จัดหาเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มให้เหมาะสมตามฤดูกาล แบ่งเบาภาระเรื่องงานในบ้าน พาผู้สูงอายุไปรับการตรวจสุขภาพอย่างสม่ำเสมอ จัดหาอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกให้ผู้สูงอายุ เช่น แวนตาไม้เท้า เครื่องช่วยฟัง เป็นต้น

๒. ตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจ โดยเอาใจใส่พูดคุยอย่างสม่ำเสมอ ให้ความรัก ความเคารพ ยกย่อง ยอมรับนับถือ ฟังผู้สูงอายุเล่าประสบการณ์ชีวิต ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ เช่น การจัดงานวันเกิด การพาผู้สูงอายุไปท่องเที่ยวตามโอกาสและสถานที่ที่เหมาะสม การแสดงให้เห็นความสำคัญของวันสงกรานต์ ซึ่งเป็นวันผู้สูงอายุแห่งชาติ

^{๓๐} บังอร ธรรมศิริ, ครอบครัวกับการดูแลผู้สูงอายุ, วารสารการเวก ฉบับนิทรรศการวันเจ้าฟ้าวิชาการ, (คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๕๔๙), หน้า ๔๗-๕๖.

๓. ตอบสนองความต้องการทางด้านสังคม โดยแสดงความยินดีที่จะพาผู้สูงอายุไปร่วมกิจกรรมทางสังคมที่เหมาะสมตามที่ต้องการและพยายามสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัวและสังคมที่เหมาะสมตามกำลังความสามารถที่จะทำได้ เช่น เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ

๔. ตอบสนองความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ โดยรับภาระค่าใช้จ่าย การดูแลเอาใจใส่ช่วยเหลือในด้านการเงินอย่างเพียงพอและสม่ำเสมอ ไม่ควรให้ผู้สูงอายุประสบปัญหาในการหาเงินเพื่อเลี้ยงชีพตนเอง รวมทั้งบุตรหลานหรือครอบครัวไม่ควรเบียดเบียนด้านการเงินกับผู้สูงอายุ เมื่อผู้สูงอายุมีความจำกัดด้านการเงิน

สรุปความต้องการและการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุนับเป็นการดูแลผู้สูงอายุขั้นพื้นฐาน เพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุมีความสุขและมีกำลังใจ ไม่ท้อแท้ต่อการดำเนินชีวิต ที่สำคัญช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุรู้สึกไม่โดดเดี่ยวกับการใช้ชีวิตที่เป็นอยู่ต่อไป

ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับแผนผู้สูงอายุ

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๖๔) จัดแบ่งเป็น ๕ ยุทธศาสตร์ ดังนี้ (ศูนย์ศตวรรษิกชน สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล)^{๓๑}

๑. ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ประกอบด้วย ๓ มาตรการหลัก ๑.๑ มาตรการหลักประกันด้านรายได้เพื่อวัยสูงอายุ ๑.๒ มาตรการให้การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ๑.๓ มาตรการการปลูกจิตสำนึกให้คนในสังคมตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ

๒. ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ๖ มาตรการหลัก

๒.๑ มาตรการส่งเสริมความรู้ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกัน ดูแลตนเองเบื้องต้น

๒.๒ มาตรการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้สูงอายุ

๒.๓ มาตรการส่งเสริมด้านการทำงานและการหารายได้ของผู้สูงอายุ

๒.๔ มาตรการสนับสนุนผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ

๒.๕ มาตรการ ส่งเสริม สนับสนุนสื่อทุกประเภทให้มีรายการเพื่อผู้สูงอายุ และสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้ และสามารถเข้าถึงข่าวสารและสื่อ

๒.๖ มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัย

^{๓๑}<http://www.thaicentenarian.mahidol.ac.th/TECIC/index.php/for-lderly/policy/49--2-2545-2564>

๓. ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ๔ มาตรการหลัก

- ๓.๑ มาตรการคุ้มครองด้านรายได้
- ๓.๒ มาตรการหลักประกันด้านคุณภาพ
- ๓.๓ มาตรการด้านครอบครัว ผู้ดูแล และการคุ้มครอง
- ๓.๔ มาตรการระบบบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน

๔. ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุระดับชาติและการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ๒ มาตรการหลัก

- ๔.๑ มาตรการการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุระดับชาติ
- ๔.๒ มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ

๕. ยุทธศาสตร์ด้านการประมวล พัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุและการติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ประกอบด้วย ๔ มาตรการหลัก

๕.๑ มาตรการสนับสนุนและส่งเสริมให้หน่วยงานวิจัยดำเนินการประมวล และพัฒนาองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุที่จำเป็นสำหรับการกำหนดนโยบาย และการพัฒนาการบริการหรือการดำเนินการที่เป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุ

๕.๒ มาตรการสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาวิจัยด้านผู้สูงอายุ โดยเฉพาะที่เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบาย การพัฒนาการบริการและการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอยู่ใน สังคมอย่างเหมาะสม

๕.๓ มาตรการดำเนินการให้มีการติดตามประเมินผลการดาเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติที่มีมาตรฐานอย่างต่อเนื่อง

๕.๔ มาตรการพัฒนาระบบข้อมูลทางด้านผู้สูงอายุให้เป็นระบบและทันสมัย

องค์การสหประชาชาติ^{๓๒} ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในแต่ละด้านดังต่อไปนี้ด้านความมีอิสระภาพของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย

๑. ผู้สูงอายุควรได้รับการสนับสนุนจากการได้รายได้ ครอบครั้ว การช่วยเหลือ สนับสนุนทางสังคม และการช่วยเหลือตนเองเพื่อสามารถเข้าถึงปัจจัย ๔ (น้ำ อาหาร ที่พักอาศัย เครื่องนุ่งห่ม) รวมถึงการดูแลรักษาสุขภาพ

๒. ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการหางานหาเลี้ยงชีพ หรือเบี้ยเลี้ยงต่างๆ

^{๓๒} Dupuis, K., Kousaie, S., Wittich, W., and Spadafora, *Aging Research Across Disciplines: A Student-Mentor Partnership Using the United Nation Principles for Older Person*, (Educational : Gerontology 2007), pp. 273-292.

๓. ผู้สูงอายุควรสามารถตัดสินใจในการเลือกที่จะเกษียณอายุงานได้ด้วยตนเอง
๔. ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการเข้าร่วมการให้การศึกษาเพิ่มเติม และการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาตนเอง
๕. ผู้สูงอายุควรอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัย และเหมาะสมต่อสภาวะทางร่างกายของ ตนเอง
๖. ผู้สูงอายุควรได้รับสิทธิเสรีภาพในการเลือกพำนักอาศัยในที่อยู่อาศัยได้ตามความต้องการของตนเอง ด้านการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย
 ๑. ผู้สูงอายุที่มีส่วนร่วมในสังคม รวมถึงมีส่วนร่วมในการพัฒนา และดำเนินการทางนโยบายซึ่งมีผลโดยตรงต่อความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุ รวมถึงนโยบายเกี่ยวกับการแบ่งปัน และถ่ายทอดทักษะ และประสบการณ์กับเยาวชนรุ่นใหม่
 ๒. ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการเข้าร่วมการให้บริการแก่สังคมส่วนรวม หรือการ เข้าร่วมเป็นอาสาสมัคร ที่เหมาะสมกับความสามารถ และความสนใจของตนเอง
 ๓. ผู้สูงอายุควรมีโอกาสในการสร้างเครือข่าย หรือสมาคมสำหรับผู้สูงอายุด้วยกัน
 ๔. ผู้สูงอายุควรได้รับการช่วยเหลือจากครอบครัว และชุมชนของตนเองตามคุณค่าทางวัฒนธรรมในสังคม
 ๕. ผู้สูงอายุควรได้รับการช่วยเหลือส่งเสริมทางด้านการดูแลสุขภาพทั้งทางร่างกาย และจิตใจ รวมถึงความเป็นอยู่ที่ดีทางอารมณ์ ตลอดจน การช่วยเหลือเพื่อหลีกเลี่ยงการเจ็บป่วยต่างๆ ที่เหมาะสม และครบถ้วน
 ๖. ผู้สูงอายุควรได้รับการช่วยเหลือทางด้านการบริการทางสังคม และกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อยกระดับความมีอิสระภาพ การคุ้มครอง และการดูแลเอาใจใส่
 ๗. ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการได้รับประโยชน์จากสถาบันที่ให้การดูแล และคุ้มครองทางทรัพย์สิน และทางสังคม รวมถึงสภาพจิตใจของผู้สูงอายุ
 ๘. ผู้สูงอายุควรได้รับการช่วยเหลือทางด้านสิทธิมนุษยชน และสิทธิเบื้องต้นในการ พำนักอาศัย การเข้าร่วมการดูแลรักษาต่างๆ รวมถึงผู้สูงอายุควรได้รับการเคารพที่สมเกียรติ และได้รับการยอมรับในเรื่องความเชื่อ ความต้องการ และความเป็นส่วนตัว และผู้สูงอายุควรมีสิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดูแลเอาใจใส่ และคุณภาพชีวิตของตนเอง ด้านการบรรลุในสิ่งที่ต้องการ ประกอบด้วย
 ๑. ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง
 ๒. ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทางการศึกษา วัฒนธรรม ศาสนา และปลอดภัยจากการพักผ่อนหย่อนใจ
 ๓. ผู้สูงอายุควรที่จะสามารถดำรงชีวิตได้อย่างสมเกียรติ และปลอดภัยจากการ คุกคามต่างๆทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

๔. ผู้สูงอายุควรได้รับความยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นความยุติธรรมทางด้าน เพศ เชื้อชาติ
ชนชาติ สภาพทางร่างกาย เช่น คนพิการ และสถานะภาพต่างๆ

ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต

ปีเตอร์-บราวน์และคณะ^{๓๓} ได้นำเสนอการแบ่ง คุณภาพชีวิตควบคู่ไปกับการกำหนด
ตัวชี้วัด เป็น ๘ ด้าน ดังนี้

๑. คุณภาพชีวิตด้านการรวมกลุ่มทางสังคม (Social Inclusion)

การรวมกลุ่มทางสังคมจะเกี่ยวข้องกับความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มทางสังคม การมีส่วนร่วม
ในกลุ่มทางสังคม สภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยที่มีอิทธิพลต่อการรวมกลุ่มทางสังคม บทบาทในการ
ดำเนินชีวิต (เช่น วิธีการดำเนินชีวิต พฤติกรรมการปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินชีวิตเพื่อความ
เหมาะสม รวมถึงพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดปัญหาต่อวิธีการดำเนินชีวิต) การช่วยเหลือสนับสนุนต่างๆ
(เช่น ความพึงพอใจในการบริการทางสังคม การยอมรับทางสังคม และสถานะภาพทางสังคม)

๒. คุณภาพชีวิตด้านความเป็นอยู่ทางกายภาพ (Physical Well-being)

ด้านความเป็นอยู่ทางกายภาพ หมายถึง ลักษณะทางสุขภาพซึ่งจะเกี่ยวข้องกับ ความปลอดภัย การมี
สุขภาพดี การมีเวลาพักผ่อนหย่อนใจ กิจกรรมในชีวิตประจำวัน กิจกรรมสันทนาการต่าง ๆ อาหาร
และโภชนาการ ความสามารถในการเคลื่อนไหวของร่างกาย และการดูแลสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ
งานวิจัยของ Batista Vitorino and Martins da Silva ที่ค้นพบว่ากิจกรรมทางกายภาพและการ
เคลื่อนไหวอาจเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ และทำให้ผู้สูงอายุมี
ความพึงพอใจอีกด้วย^{๓๔}

๓. คุณภาพชีวิตด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Relations)

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลจะเกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการมีมิตรภาพ
เช่นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายใต้บริบทสถานที่ทำงานหรือบริบทครอบครัว นอกจากนี้ด้าน
ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลยังเกี่ยวข้องกับภาวะความโดดเดี่ยวเดียวดาย การสนับสนุนช่วยเหลือ
จากเครือข่ายทางสังคม ความใกล้ชิดสนิทสนมและความรัก

๔. คุณภาพชีวิตด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ที่ดี (Material Well-being)

ด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ที่ดีจะเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้ อาชีพการงาน
สภาพทางการเงิน การเป็นเจ้าของ (สังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์) ความปลอดภัย สถานภาพ
ทางเศรษฐกิจ ลักษณะที่อยู่อาศัยและการคมนาคมขนส่ง

^{๓๓} Beadle-Brown, J., Murphy, G., and DiTerlizzi, M. ,Quality of Life for the Camberwell
Cohort, (Journal of Applied Research in Intellectual : Disabilities, 2008), pp. 380-390.

^{๓๔} Batista Vitorino, P. A., and Martins da Silva, F. Level of Quality of Life in The
Elderly Un ATI-UCB, (Educação Física em Revista. : Pabstract, 2010). P 22.

๕. คุณภาพชีวิตด้านลักษณะทางอารมณ์ (Emotional Well-Being)

ด้านลักษณะทางอารมณ์จะเกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในการทำงานอาชีพ ที่อยู่อาศัย การช่วยเหลือสนับสนุน ความพึงพอใจในกลุ่มทางสังคมของตนเอง นอกจากนี้ด้านลักษณะทางอารมณ์ยังเกี่ยวข้องกับสุขภาพจิต มโนภาพแห่งตน การไร้ความเครียดและความสุขในการดำเนินชีวิต

๖. คุณภาพชีวิตด้านความสามารถในการตัดสินใจด้วยตนเอง (Self-determination)

ด้านความสามารถในการตัดสินใจได้ด้วยตนเองจะเกี่ยวข้องกับควมมีอิสรภาพในการตัดสินใจ การควบคุมตนเอง การกำหนดทิศทางการดำเนินชีวิตด้วยตนเอง อิทธิพลของที่อยู่อาศัยที่มีผลต่อความสามารถในการตัดสินใจ การสนับสนุนช่วยเหลือด้วยคำพูดและการแก้ต่างเพื่อตนเอง

๗. คุณภาพชีวิตด้านการพัฒนาตนเอง (Personal Development)

ด้านการพัฒนาตนเองจะเกี่ยวข้องกับเรื่องของการศึกษาและทักษะในการปฏิบัติตน ความสามารถส่วนตัว การบรรลุสิ่งที่ปรารถนา ความก้าวหน้าและพัฒนาการในด้านต่าง ๆ

๘. คุณภาพชีวิตด้านสิทธิเสรีภาพ (Rights)

ด้านสิทธิเสรีภาพจะเกี่ยวข้องกับการเคารพในสิทธิส่วนบุคคล สิทธิมนุษยชน สิทธิในความเป็นพลเมือง (เช่นการมีสิทธิเลือกตั้ง) ความรับผิดชอบในฐานะความเป็นพลเมืองและกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับชุมชนหรือรัฐบาล

สรุปว่า คุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ ทั้ง ๘ ด้านข้างต้น ได้ระบุถึงลักษณะตัวชี้วัด ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางหรือตัวแปรในการวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต โดยผู้วิจัยอาจเน้นเชิงวิสัยหรือเชิงอัตวิสัยตามความเหมาะสมของบริบทที่ศึกษาหรืออาจใช้แนวทางทั้ง ๒ อย่างควบคู่ไปด้วยกันก็ได้ ชาลล็อกและเวอร์คูโก้^{๓๕}

ได้สรุปและสังเคราะห์ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตจากงานวิจัยและบทความทางการศึกษา พบว่า ปัจจัยหลักของคุณภาพชีวิตพิจารณาจาก ๘ ปัจจัยหลัก คือ สภาพอารมณ์ที่ดี ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สภาพความเป็นอยู่ที่ดี การพัฒนาตนเอง สภาพทางร่างกายที่ดี การตัดสินใจด้วยตนเอง โดยสรุป ปัจจัยหลักในการวัดคุณภาพชีวิตมี ๘ ด้าน ซึ่งแต่ละด้านจะมีตัวชี้วัดหลักและย่อย ซึ่งในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้นำมาปรับใช้สำหรับการศึกษาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเพียง ๖ ด้าน โดยที่ด้านที่ไม่ได้นำมาศึกษาได้แก่ ด้านการพัฒนาตนเอง และด้านสิทธิตามกฎหมาย ทั้งนี้ในงานวิจัยนี้จะเน้นการศึกษาไปที่โครงสร้างของคุณภาพชีวิตที่มีความเกี่ยวข้องกับด้านกายภาพ ด้านจิตใจ และด้านสังคม ดังนั้นความหมายคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้สรุปว่า คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ หมายถึง การรับรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตของแต่ละบุคคล ซึ่งสามารถอธิบายได้ดีที่สุดจากความพึงพอใจที่ผู้สูงอายุแต่ละบุคคลได้รับ โดยจะวัดการรับรู้เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในแต่ละด้านดังนี้ ด้านสภาพอารมณ์ที่ดี

^{๓๕} Schallock, L. R. ,The concept of quality of life: what we know and do not know , (Journal of Intellectual Disability Research, 2004), pp. 203-216.

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ด้านสภาพร่างกายที่ดี ด้านการรวมกลุ่มทางสังคม และด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง

เครื่องมือที่ใช้ในการวัดคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

การวัดคุณภาพชีวิตของผู้คน ส่วนใหญ่จะมีคำถามว่าสิ่งใดมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตบ้าง สิ่งที่กำหนดในเรื่องดังกล่าวได้ถูกพิจารณาเป็นปัจจัยด้านวัตถุวิสัย (Objective factors) และปัจจัยด้านอัตวิสัย (Subjective factors) ซึ่งการศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตในแง่ที่เป็นวัตถุวิสัย และอัตวิสัยนั้นมีข้อโต้แย้งมานานนับทศวรรษ กล่าวคือในแต่ละทศวรรษจะเน้นการศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิต ในด้านที่ต่างกัน เช่นในปีคริสต์ศักราช ๑๙๘๐ นักวิจัยมุ่งศึกษาในเรื่องของการประเมินคุณภาพชีวิต และผลกระทบของแนวคิดการลดการพึ่งพาสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต รวมถึงศึกษาผลกระทบของการวิจัยเชิงวัตถุวิสัย ต่อมาในปีคริสต์ศักราช ๑๙๙๐ งานวิจัยในช่วงทศวรรษนี้เน้นศึกษาในเรื่องของความสำคัญของการใช้อัตวิสัยในการศึกษาคุณภาพชีวิต นอกจากนี้งานวิจัยในช่วงระยะเวลานี้ยังมุ่งศึกษาในเรื่องของอุปสรรคในการยอมรับความน่าเชื่อถือในการศึกษาเรื่องความพึงพอใจในชีวิตของประชากรกลุ่มตัวอย่างอีกด้วย^{๓๖} สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับเครื่องมือที่ใช้ในการวัดคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยจากนักการศึกษาในด้านปัจจัยหรือตัวแปรที่ใช้ ลักษณะของเครื่องมือและมาตรวัดที่ใช้ และการหาคุณภาพของเครื่องมือดังต่อไปนี้

โฮกแมนและคณะ^{๓๗} ได้สร้างเครื่องมือสำหรับศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ประกอบด้วย ๑๖ คำถาม โดยจะวัดความพึงพอใจในการรับรู้เกี่ยวกับตนเองของผู้สูงอายุที่มีลักษณะแตกต่างกัน เช่น ด้านสุขภาพ กิจกรรมประจำวัน ทางเลือก ครอบครัว การทำงาน เพื่อนร่วมงาน ที่อยู่อาศัย สมาชิกที่อาศัยร่วมกัน และ เพื่อนบ้าน สำหรับมาตรวัดที่ใช้จะเป็น ๕ ระดับ ตั้งแต่ ไม่พอใจอย่างยิ่ง ไม่พอใจ ไม่แน่ใจ พอใจ พอใจอย่างยิ่ง โดยมาตรวัดแต่ละระดับมีการกำหนดสัญลักษณ์ภาพขนาดเล็ก (small icon) สะท้อนถึงความรู้สึก กล่าวคือ ภาพแสดงความรู้สึกเศร้ามาก จนถึง ภาพแสดงความรู้สึกว่ามีความสุขมาก เครื่องมือนี้นี้มีค่าความเชื่อมั่นโดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัคเท่ากับ ๐.๘๕

^{๓๖} Beadle-Brown, J., Murphy, G., and DiTerlizzi, M. Quality of Life for the Camberwell Cohort, (Journal of Applied Research in Intellectual : Disabilities, 2008), pp. 380-390.

^{๓๗} Puyenbroeck, V. J., and Maes, B., The Effect of Reminiscence Group Work on Life Satisfaction, Self-Esteem and Mood of Ageing People with Intellectual Disabilities, (Journal of Applied Research in Intellectual : Disabilities, 2001), pp. 23-33.

ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

ครอบครัวในสังคมสมัยใหม่ยังคงเป็นแหล่งที่เป็นหลักในการดูแลและสนับสนุนให้กับผู้สูงอายุ มีงานวิจัยแสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุและบุตรหรือหลาน การเกื้อกูลซึ่งกันและกันเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้สูงอายุ

โรย และคานัน^{๓๘} กล่าวว่ามโนคติของผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จการดำรงชีวิต จะเกี่ยวข้องกับมิติด้านสุขภาพ มิติด้านสุขภาพจิต และมิติทางด้านสังคม โดยมิติด้านสุขภาพจะกล่าวถึงเรื่องการเลือกและการบริโภค พฤติกรรมการรับประทาน ยารักษาโรค และการออกกำลังกาย/การเคลื่อนไหวร่างกาย ซึ่งสอดคล้อง ที่กล่าวว่าการออกกำลังกาย และการเลือกบริโภคอาหารเป็นสิ่งสำคัญในการยกระดับสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุ

โฮและคณะ^{๓๙} ได้ศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้เป้าหมายในชีวิตและการมองโลกในแง่ดี เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ที่ดีโดยใช้การวิเคราะห์ตามโมเดลสมการเชิงโครงสร้าง (Structural equation modeling: SEM) ดังภาพ ๒ ผลการศึกษาพบว่าการรับรู้เป้าหมายในชีวิตมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิต แต่มีความสัมพันธ์ทางลบกับเรื่องปัญหาจิตสังคม นอกจากนี้การรับรู้เป้าหมายในชีวิตมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมองโลกในแง่ดี/ร้าย ในขณะที่การมองโลกในแง่ดี/ร้าย มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิต แต่สัมพันธ์ทางลบกับการมีปัญหาทางจิตสังคม

๒.๕ แนวคิดการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

๒.๕.๑ แนวคิดเกี่ยวกับหลักอายุวัฒนธรรม

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงแสดงหลักธรรมที่ช่วยให้อายุยืนหรือธรรมที่ส่งเสริมสุขภาพ เรียกว่า อายุสธรรม หรือ อายุวัฒนธรรม ไว้ดังนี้

“คุณกริกขุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ เป็นเหตุให้อายุยืน ๕ ประการเป็นไฉน คือ บุคคลเป็นผู้ทำความสบายแก่ตนเอง^๑ รู้จักประมาณในสิ่งที่สบาย^๑ บริโภคสิ่งที่ย่อยง่าย^๑ เป็นผู้เที่ยวในกาลสมควร^๑ เป็นผู้ประพฤติเพียงดังพรหม^๑ คุณกริกขุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นเหตุให้อายุยืน”^{๔๐}

^{๓๘} Hsu, H. C., Wang, C. H., Chen, Y. C., Chang, M. C., and Wang, J., *Evaluation of A Community-Based Ageing Intervention Program*, (Educational Gerontology, 2001), pp. 547-572.

^{๓๙} Ho, M. Y., Cheung, F. M., and Cheung, S. F. , *The role of Meaning in Life and Optimism in Promoting Well-being*, (Personality and Individual : Differences, 2010), pp.658-663.

^{๔๐} อ. ปญจก-ฉก. ๒๒/๑๒๕/๑๕๐.

ในอนายุสสุตรบทที่ ๒ ว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นเหตุให้อายุสั้น ๕ ประการเป็นไฉน คือ บุคคลย่อมไม่กระทำความสบายแก่ตนเอง ๑ ไม่รู้จักประมาณในสิ่งที่สบาย ๑ บริโภคสิ่งที่ย่อยยาก ๑ เป็นคนทุศีล ๑ มีมิตรเลวทราม ๑”

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ เป็นเหตุให้อายุยืน ๕ ประการเป็นไฉน คือ บุคคลย่อมเป็นผู้ทำความสบายแก่ตนเอง ๑ รู้จักประมาณในสิ่งที่สบาย ๑ บริโภคสิ่งที่ย่อยง่าย ๑ เป็นผู้มีศีล ๑ มีมิตรดีงาม ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นเหตุให้อายุยืน”^{๔๑}

อายุวัฒนธรรม ก็คือ ธรรมที่ช่วยให้อายุยืน สรุไปได้ ๕ ประการคือ

๑. สัปปายการี สร้างสัปปายะ คือทำอะไร ๆ ให้เป็นที่สบายเกื้อกูลแก่สุขภาพ
๒. สัปปายเย มัตตัญญู แม้ในสิ่งที่สบายนั้น ก็รู้จักประมาณทำแต่พอดี
๓. ปริณตโภชิ บริโภคสิ่งที่ย่อยง่าย (เช่น เคี้ยวให้ละเอียด)
๔. กาลจารี มีศีล ปฏิบัติตนให้เหมาะสมในเรื่องเวลา เช่น รู้จักจัดเวลา ทำพอดี
๕. พรหมจารี รู้จักถือพรหมจรรย์ตามควร และมีมิตรที่ดี

เวลา

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) กล่าวว่า อายุสสุตรธรรม หรือ อายุวัฒนธรรม ๕ (ธรรมที่เกื้อกูลแก่อายุ หรือธรรมที่ส่งเสริมสุขภาพ, ธรรมที่ช่วยให้อายุยืน — things conducive to long life)^{๔๒}

๑. สัปปายการี (รู้จักทำความสบายแก่ตนเอง — to do what is suitable for oneself and favourable to one's health; to act in accordance with rules of hygiene)
๒. สัปปายเย มัตตัญญู (รู้จักประมาณในสิ่งที่สบาย — to be moderate even as to things suitable and favourable)
๓. ปริณตโภชิ (บริโภคสิ่งที่ย่อยง่าย เช่น เคี้ยวให้ละเอียด — to eat food which is ripe or easy to digest)
๔. กาลจารี (ประพฤติเหมาะสมในเรื่องเวลา เช่น รู้จักเวลา ทำถูกเวลา ทำเป็นเวลา ทำพอเหมาะแก่เวลา เป็นต้น — to behave oneself properly as regards time and the spending of time.)
๕. พรหมจารี (ถือพรหมจรรย์ ผู้เป็นคฤหัสถ์รู้จักควบคุมกามารมณ์เว้นเมถุนบ้าง — to practise sexual abstinence)

และ อายุวัฒนธรรมนี้ มีอีกหมวดหนึ่ง สามข้อแรกเหมือนกัน แยกแต่ข้อ ๔ และ ๕ เป็น

^{๔๑} อ. ปยุต-ฉก. ๒๒/๑๒๖/๑๕๑.

^{๔๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๓.

๖. สีลวา (มีศีล ประพฤติดีงาม ไม่ทำความผิด — to be morally upright)

๗. กัลยาณมิตร (มีกัลยาณมิตร — to have good friends)

ดังที่ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระทานยาอย่างดีไว้ให้เราได้ใช้ เพื่อให้อายุยืนยาวถ้าเราพิจารณาให้ดีจะเห็นประโยชน์อย่างมหาศาล การมีสุขภาพดีเงินก็ซื้อไม่ได้เสมอไป การนำหลักอายุวัฒธรรม ๕ ข้อนี้ มาใช้คือ

ลำดับแรก คือ รักษาสุขภาพให้อยู่อย่างสบาย สะอาด อากาศถ่ายเทสะดวก ไม่ว่าจะเป็นที่อยู่อาศัย ที่หลับที่นอนห้องน้ำ ที่พักผ่อนนั่งเล่น บริเวณบ้าน ให้สะดวกสบาย เสื้อผ้าอาภรณ์ ยารักษาโรค

ลำดับสอง คือ รู้จักประมาณในความสบาย ไม่ติดอยู่แต่ในความสบาย ไม่หลุ่มหลงอยู่แต่ในความสบายจนเกินไป ไม่เสพแต่ความสบายในความเป็นอยู่ใช้ชีวิตให้ความเป็นอยู่สบายพอประมาณ หรือจะว่าพอเพียงก็ได้

ลำดับที่สาม คือ รู้จักรับประทานสิ่งที่เป็นประโยชน์ รับประทานอาหารที่ดี ถูกหลักสุขอนามัย อาหารที่ละเอียดสะอาด ย่อยง่าย

ลำดับที่สี่ คือ รู้จักเวลา มีเวลาพักผ่อนเพียงพอ ไม่หักโหมเอาแต่งานแบ่งเวลาได้เหมาะสม รู้ว่าเวลาใดควรทำอะไร บริหารเวลากับกิจกรรมการดำเนินชีวิต

ลำดับสุดท้าย คือ มีธรรมะ ประพฤติพรหมจรรย์ เข้าวัด ฟังธรรม ประพฤติตนดี มีคุณธรรม

เมื่อมีอายุมากขึ้นการรู้จักอยู่ในที่มีอากาศสบาย สถานที่สะอาดเรียบร้อย และรู้จักระงับสติอารมณ์ไม่ให้มีความวิตกกังวล หรือขุ่นเคืองอยู่ในใจ ชื่อว่ารู้จักทำความสบายแก่ตนเอง เมื่อได้รับสิ่งที่สบายแก่ตนเอง ก็ต้องรู้จักประมาณ คือรู้จักความพอดีในสิ่งนั้น ไม่ทำตนให้สบายเกินไป อย่างนี้เรียกว่ารู้จักประมาณในสิ่งที่สบาย การบริโภคอาหารที่ละเอียดอ่อน เคี้ยวอาหารให้ละเอียด ชื่อว่าบริโภคอาหารที่ย่อยง่าย การทำอะไรรู้จักทำเป็นเวลา ทำพอเหมาะแก่เวลา พักผ่อนพอเหมาะแก่เวลา กินนอนเป็นเวลา อย่างนี้ชื่อว่าประพฤติน่าเชื่อถือในเรื่องราว ผู้เป็นบรรพชิตถือพรหมจรรย์ ผู้เป็นคนทสฺส รู้จักประมาณในกามกิจ ไม่มักมากในกาม ชื่อว่าถือพรหมจรรย์ ผู้ที่ปฏิบัติตามหลักอายุวัฒธรรมดังกล่าวนี้ได้ ย่อมจะเป็นผู้ที่มีอายุยืน

๒.๖ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชวลิต สวัสดิ์ผล ธวัชชัย เพ็งพินิจ อัครเดช เสนานิกรณ และวารี ศรีสุรพล^{๔๓} ทำการวิจัยเรื่องการดูแลและพัฒนาผู้สูงอายุโดยชุมชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในชุมชนท้องถิ่น ตำบลศรีสมเด็จ อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

^{๔๓}ชวลิต สวัสดิ์ผล ธวัชชัย เพ็งพินิจ อัครเดช เสนานิกรณ และ วารี ศรีสุรพล, การดูแลและพัฒนาผู้สูงอายุโดยชุมชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยสวนดุสิต, ๒๕๕๙), หน้า ๓๒.

ผลการศึกษา มีดังนี้ การดูแลและพัฒนาผู้สูงอายุในชุมชนยังคงเป็นบทบาทของครอบครัว ซึ่งผู้ดูแลหลัก คือ บุตร ส่วนการดูแลนอกครอบครัวและเครือญาติเป็นสวัสดิการของรัฐ ได้แก่ การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพและบัตรทอง ส่วนที่เป็นของชุมชน นวัตกรรมสำคัญ คือ กองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ การบริการสุขภาพและบริการสังคมเป็นครั้งคราว จากกลไกที่อยู่ในพื้นที่เกี่ยวกับความต้องการผู้สูงอายุจากชุมชน คือ การช่วยเหลือเกื้อกูลทางด้านเศรษฐกิจเกี่ยวกับความมั่นคงของชีวิต ด้านรายได้และสวัสดิการต่าง ๆ ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมด้านศาสนา การทำบุญ และประเพณีของชุมชน กิจกรรมเกี่ยวกับเสริมรายได้ การตรวจสุขภาพ และมีอาสาสมัครดูแลช่วยเหลือ สำหรับแนวทางที่เหมาะสมของชุมชนท้องถิ่น กลไกขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุของชุมชนควรทำงานในรูปแบบของคณะกรรมการจากภาคีเครือข่าย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นกลไกสำคัญ ควรมีแผนงานด้านผู้สูงอายุโดยเฉพาะและมีส่วนร่วมจากชุมชน

เกวลี เครือจักร และ สุนทรี สุรัตน์^{๔๔} ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเครือข่ายภาคประชาสังคม ชมรมผู้สูงอายุเทศบาลตำบลแม่จัน อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงใหม่ ผลจากการวิเคราะห์พบว่าชมรมผู้สูงอายุเทศบาลตำบลแม่จัน มีตำแหน่งยุทธศาสตร์การทำงานอยู่ในเชิงรุก ควรมุ่งเน้นการใช้ปัจจัยภายในที่เป็นจุดแข็งในการขยายงาน/กิจกรรมที่มีอยู่เดิม พร้อมกับใช้ปัจจัยภายนอกที่เป็นโอกาสสร้างกิจกรรมใหม่ และได้ร่วมกันจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ซึ่งชมรมผู้สูงอายุเทศบาลตำบลแม่จันได้ดำเนินการตามโครงการ/กิจกรรมที่ได้วางแผนไว้ ครอบคลุมผู้สูงอายุ ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มติดสังคม (ชมรมขับเคลื่อนงาน) กลุ่มติดบ้านและกลุ่มติดเตียง โดยอาศัยความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายทั้งภาคประชาสังคม ภาครัฐและเอกชน

จากการประเมินรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเครือข่ายภาคประชาสังคมพบว่ามีความเหมาะสม สอดคล้องเพียงพอและสามารถดำเนินการได้มากที่สุด ในกระบวนการถ่ายทอดรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุสู่ชุมชนอื่นได้มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยมีชมรมผู้สูงอายุที่ให้การตอบรับและจะนำรูปแบบไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ต่อไป

^{๔๔} เกวลี เครือจักร และ สุนทรี สุรัตน์, รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเครือข่ายภาคประชาสังคมชมรมผู้สูงอายุเทศบาลตำบลแม่จัน อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย, รายงานการวิจัย, (คณะสาธารณสุขศาสตร์ วิทยาลัยเชียงราย จ.เชียงราย., มปท).

ฤทธิชัย แกมมณาค และสุภัชชา พันเลิศพาณิชย์^{๔๕} วิจัยเรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วมในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝาย ตำบลสันกลาง อำเภอฟาน จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ รูปแบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการส่งเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุพัฒนาพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของโรงเรียนและเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝาย ตำบลสันกลาง อำเภอฟาน จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัย สรุปผลดังนี้

๑. ในการค้นหาสภาพปัญหาความต้องการและการรับรู้เกี่ยวกับปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุพบว่าผู้สูงอายุจัดลำดับความสำคัญของสภาพปัญหา ดังนี้ ๑) ปัญหาด้านสุขภาพของสูงอายุ มีดังนี้ มีโรคประจำตัว สุขภาพไม่แข็งแรง ๒) ปัญหาด้านจิตใจของสูงอายุ มีดังนี้ เหงาและเครียด ๓) ปัญหาด้านการประกอบอาชีพของสูงอายุ มีดังนี้ ผู้สูงอายุต้องการมีสุขภาพที่ดี สุขภาพแข็งแรง ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ มีสถานที่ออกกำลังกายและทำกิจกรรมร่วมกัน ผู้สูงอายุต้องการความเอาใจใส่จากครอบครัวและคนใกล้ชิดรวมถึงหน่วยงานที่ดูแลเรื่องสุขภาพ ผู้สูงอายุต้องการมีรายได้เสริมมีอาชีพและมีตลาดรองรับผลผลิต ปัญหาสุขภาพของสูงอายุ มีดังนี้ ผู้สูงอายุรู้ว่าการออกกำลังกายจะช่วยให้อายุยืนยาว การตรวจสุขภาพประจำปีจะช่วยให้ทราบถึงปัญหาสุขภาพและแนวทางป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ ผู้สูงอายุรู้ว่าการได้รับการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัวผู้ใกล้ชิดการมีกิจกรรมร่วมกันกับชุมชนช่วยให้สุขภาพจิตดีขึ้น ผู้สูงอายุรู้ว่าการมีรายได้เสริมจากอาชีพที่สุจริต อาชีพที่ผู้สูงอายุสามารถทำได้ ช่วยให้คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุดีขึ้น

๒. ได้โครงการสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุทั้งหมด ๖ กิจกรรมคือกิจกรรมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ กิจกรรมธรรมบำบัด กิจกรรมช่วงพญา กิจกรรมออกกำลังกาย กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ และกิจกรรมอาชีพเสริม สำหรับผู้สูงอายุเสริมรายได้ ผู้สูงอายุบ้านหัวฝายและได้จัดทำโครงการส่งเสริมและยกระดับศักยภาพการศึกษาของผู้สูงวัยด้วยภูมิปัญญาไทยพื้นบ้าน แห่งล้านนา ของโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝายมี ๒ กิจกรรมคือกิจกรรมการออกกำลังกายและกีฬาผู้สูงอายุกิจกรรมการประกอบอาชีพเสริมรายได้ซึ่งการดำเนินงานในกิจกรรมตามโครงการพบว่าได้รับความร่วมมือจากกลุ่มเป้าหมายสามารถดำเนินงานได้บรรลุเป้าหมายทุกกิจกรรม

^{๔๕} ฤทธิชัย แกมมณาค และสุภัชชา พันเลิศพาณิชย์, รูปแบบการมีส่วนร่วมในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ วัดหัวฝาย ตำบลสันกลาง อำเภอฟาน จังหวัดเชียงราย, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

สมพงษ์ จันทรโรวาท, นวรัตน์ บุญนาน และสุภาพร สุโพธิ์^{๔๖} ศึกษาเรื่อง การเสริมสร้างศักยภาพเครือข่ายบริการสุขภาพในการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว อำเภอแกด้า จังหวัดมหาสารคาม

ผลการวิจัย ๑) เกิดการขับเคลื่อนจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ ทุกหมู่บ้าน ทุกตำบลเป็นชมรมผู้สูงอายุในอำเภอที่เข้มแข็ง โดยมีชมรมผู้สูงอายุระดับอำเภอแกด้าเป็นพี่เลี้ยงทุกตำบล และภาคีเครือข่ายสุขภาพ มีความเข้าใจและเข้าถึงกระบวนการพัฒนามาตรฐานการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว ๒) มีการฝึกอบรมทักษะในการดูแลผู้สูงอายุที่จำเป็น เช่น การพลิกตะแคงตัวเพื่อป้องกันแผลกดทับ การทำกายบริหารป้องกันข้อติด สามารถคัดกรองภาวะสุขภาพตามสมุดบันทึกสุขภาพผู้สูงอายุได้ ๓) มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เยาวชน เช่น วงดนตรีพื้นบ้าน การจักสานไม้ไผ่ ด้านความเชื่อการจัดพิธีกรรมขอขมาสู่ขวัญดูแลจิตใจ การแปรรูปอาหารพื้นบ้าน ๔) การประเมินผลการพัฒนาตำบลต้นแบบในการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว เครือข่ายบริการสุขภาพอำเภอแกด้า พบว่า ผู้สูงอายุส่วนมากมีระดับความสุขเท่ากับคนทั่วไป คิดเป็นร้อยละ ๔๒ และมีความสุขระดับมากกว่าคนทั่วไปร้อยละ ๒๑ เมื่อวิเคราะห์ในรายข้อ พบว่า มีความมั่นใจว่าชุมชนที่อยู่อาศัยมีความปลอดภัยร้อยละ ๘๗ รองลงมาคือยังรู้สึกว่ามีชีวิตมีค่าและมีประโยชน์ ร้อยละ ๘๘

ทัศนีย์ อนันทวัน ส.ม. (สาธารณสุข)^{๔๗} ทำการวิจัย เรื่อง รูปแบบการดำเนินงานดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยเครือข่ายชุมชน ตำบลโนนศิลา อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินงานดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยเครือข่ายชุมชน ตำบลโนนศิลา อำเภอสหัสขันธ์จังหวัดกาฬสินธุ์

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยเครือข่ายชุมชนครั้งนี้มี ๖ ขั้นตอนคือ ๑) ศึกษาวิเคราะห์บริบทและสภาพปัญหา ๒) ประชุมเชิงปฏิบัติการวางแผนแบบมีส่วนร่วม ๓) จัดทำแผนปฏิบัติการ ๔) ปฏิบัติตามแผนงาน/โครงการ ๕) ติดตามสนับสนุนและประเมินผลการดำเนินงาน ๖) จัดเวทีแลกเปลี่ยนและถอดบทเรียน ผลการดำเนินงานพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความรู้เรื่องเกณฑ์มาตรฐาน ๖ ภูมิลดดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาว และการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยเครือข่ายชุมชนเพิ่มขึ้นกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value < 0.05) กระบวนการดังกล่าวส่งผลให้การประเมินผลดำเนินงานดูแลสุขภาพผู้สูงอายุของตำบลโนนศิลาผ่านเกณฑ์มาตรฐานตำบลดูแลผู้สูงอายุระยะยาวของกรมอนามัย

^{๔๖} สมพงษ์ จันทรโรวาท, นวรัตน์ บุญนาน และสุภาพร สุโพธิ์, การเสริมสร้างศักยภาพเครือข่ายบริการสุขภาพในการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว อำเภอแกด้า จังหวัดมหาสารคาม, วารสารโรงพยาบาลมหาสารคาม ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม). ๒๕๕๘.

^{๔๗} ทัศนีย์ อนันทวัน ส.ม. (สาธารณสุข), รูปแบบการดำเนินงานดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยเครือข่ายชุมชน ตำบลโนนศิลา อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์, วารสารสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ ๗ จังหวัดขอนแก่น ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๘.

กระทรวงสาธารณสุขโดยสรุป ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินงานครั้งนี้ เกิดจาก ๑) การใช้กลยุทธ์การสร้างการมีส่วนร่วมโดยเครือข่ายในชุมชนให้เข้าร่วมดำเนินการ ๒) สร้างระบบการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุในชุมชน ๓) ส่งเสริมกิจกรรมให้ผู้สูงอายุดูแลกันเอง ปัจจัยดังกล่าวนี้ส่งผลให้เกิดการพัฒนาวิธีการดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมายในที่สุด

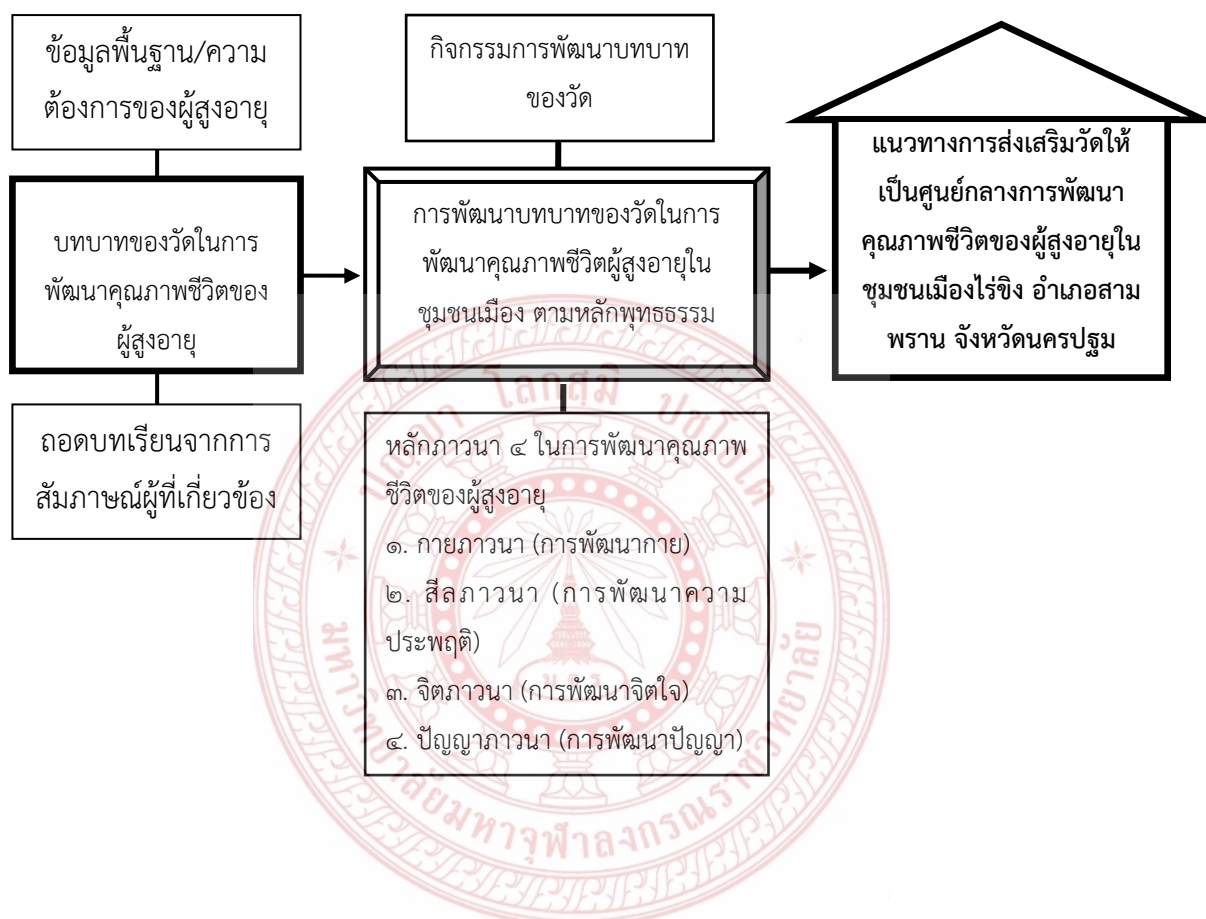
จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุขององค์กรชุมชน จะต้องมิตศาสตร์และศิลป์ในการพัฒนา เพื่อเพิ่มทักษะความรู้ความสามารถ ปรับทัศนคติ และมีความพร้อมต่อการปฏิบัติงานหรือปฏิบัติหน้าที่ทำให้องค์กรประสบผลสำเร็จตามที่องค์กรได้ตั้งวัตถุประสงค์และเป้าหมายเอาไว้ในการหาแนวทางการร่วมมือในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุขององค์กรชุมชน จากกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ที่หน่วยงานหรือองค์กรนั้นกำหนดวางแผน วางนโยบายไว้แล้วในรูปแบบที่หลากหลาย มาเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายที่มุ่งในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุขององค์กรชุมชน ให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการมากขึ้น

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และวรรณลักษณ์ เมียนเกิด ได้วิจัยเรื่อง การเข้าถึงสิทธิตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.๒๕๔๖ ของผู้สูงอายุเป็นการศึกษาการรับรู้ การเข้าถึงบริการ ความพึงพอใจ ปัญหาอุปสรรคและความต้องการในการได้รับสิทธิตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา เก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถาม การศึกษาเฉพาะกรณี และการสนทนากลุ่ม ตัวอย่างในการศึกษาคือ ผู้สูงอายุไทย กำหนดตัวอย่างโดยวิธี PPS ได้ ๖,๐๐๐ ราย เก็บข้อมูลทั่วประเทศ ผลมีดังนี้กลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ ๕๘.๙ เป็นเพศหญิง มีอายุอยู่ในช่วง ๖๐-๖๙ ปีมากที่สุด ร้อยละ ๖๘.๔มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ ๕๓.๗ มีรายได้ต่ำกว่า ๑,๙๙๙ บาท ต่อเดือน และร้อยละ ๔๙.๒ สามารถพึ่งตนเองได้ การรับรู้สิทธิตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.๒๕๔๖ ผู้สูงอายุร้อยละ ๗๑.๗ รับรู้สิทธิในระดับปานกลาง ร้อยละ ๑๙.๕ รับรู้ในระดับสูง และร้อยละ ๘.๘ ไม่รู้เลย การใช้บริการตามสิทธิของผู้สูงอายุนั้น ร้อยละ ๖๑.๘ ไม่ได้ใช้บริการ เนื่องจากไม่รู้และไม่มีบริการในพื้นที่ ร้อยละ ๒๕.๓ รับรู้ว่ามีบริการแต่ไม่ได้ใช้บริการ มีเพียงร้อยละ ๑๒.๙ เท่านั้นที่ใช้บริการ โดยร้อยละ ๖๘.๒ มีความพึงพอใจต่อบริการระดับมาก ร้อยละ ๒๑.๖ พึงพอใจระดับปานกลาง และร้อยละ ๑๐.๒ พึงพอใจระดับน้อย ปัญหาสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถเข้าถึงบริการเกิดจากการรับรู้ และความเข้าใจของผู้สูงอายุต่อข้อมูลข่าวสารต่างๆ และมีความต้องการให้มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆ อย่างทั่วถึงการทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรพบว่า อายุ รายได้ และการเป็นสมาชิกกลุ่มพันธุ์^{๔๘}

^{๔๘} ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และ วรรณลักษณ์ เมียนเกิด, การเข้าถึงสิทธิตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.๒๕๔๖ ของผู้สูงอายุ (ฉบับสมบูรณ์), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เทพปัญญาวิสัย, ๒๕๕๑). หน้า ๑๓-๑๗

๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ มีกรอบแนวคิดที่สำคัญในลักษณะของกระบวนการและวิธีการศึกษาวิจัย รวมทั้งผลลัพธ์จากการศึกษา ดังนี้

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

ในบทนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง” เป็นการศึกษาแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ประกอบด้วยการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาบทบาทของวัดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองไร้ซึ่ง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ๒) เพื่อพัฒนาบทบาทของวัดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนเมืองไร้ซึ่ง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ตามหลักพุทธธรรม ๓) เพื่อส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองไร้ซึ่ง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ทั้งนี้โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการดำเนินวิจัย ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology Research) ประกอบด้วยการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีการเก็บรวบรวมโดยใช้แบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

๓.๑.๑ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการแจกแบบสอบถามถึงการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง เพื่อให้ได้ข้อมูลในภาพรวมของการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง

๓.๑.๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๕ ท่านในการสัมภาษณ์ครั้งนี้

๓.๒ ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๑ ประชากร

ประชาชนผู้ที่มีอายุตั้งแต่ ๖๐ ปี ขึ้นไป ที่ปรากฏในฐานระบบข้อมูลทะเบียนราษฎร องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครปฐม จำนวน ๒๓,๗๐๙ คน^๑ และทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๑๕ คน ได้แก่

๑. พระครูปฐมธีรวัฒน์	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสเจ้าอาวาสวัดไร่ขิง
๒. นายจรัส ตั้งตระกูลธรรม	นายกเทศมนตรี
๓. นายสัญญา ภิรมย์	สมาชิกสภาเทศบาล
๔. นายพลภัทร มรรคเจริญ	สมาชิกสภาเทศบาล
๕. นายวรุฒ จินดาณรงค์	สมาชิกสภาเทศบาล
๖. นายประจวบ เกียรติทวี	สมาชิกสภาเทศบาล
๗. นางนงวรรณ ไคว่ปรีชา	สมาชิกสภาเทศบาล
๘. นายเนตร เส็งเจริญ	ประธานกองทุนหมู่บ้าน
๙. นายพนม ศรีสนิท	ประธานกองทุนหมู่บ้าน
๑๐. นายปณณทัต กฤษชัยพฤกษ์	ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขของ
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ
๑๑. นายบุญรอด โพธิ์แดง	ประธานสิ่งแวดล้อม
๑๒. นายมานะ เกียรติทวี	ประธานสภาวัฒนธรรม
๑๓. นายจันทร์ เส็งเจริญ	อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๖
๑๔. นายประทีป ดวงเดือน	อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๘
๑๕. นางสาวรัตนา ธนธนานนท์	ครู ค.ศ. ๓

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างมาจากประชาชนในพื้นที่ จังหวัดนครปฐม โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการเปรียบเทียบตารางสำเร็จรูปของทาโร ยา

^๑ องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครปฐม, แผนพัฒนาเทศบาลสามปี (พ.ศ. ๒๕๕๖ - ๒๕๕๘), หน้า ๘ - ๙. (อัดสำเนา).

มานะ (Taro Yamane)^๒ โดยมีความคลาดเคลื่อน ($\pm 5\% = ๓๙๓$ คน) ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๙๓ คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง อย่างง่ายจนกระทั่งได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างประชากรครบตามที่ กำหนด โดยการใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน (Taro Yamane)

สูตร

โดย n = ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้
 N = จำนวนประชากรที่ทราบค่า
 e = ค่าความคลาดเคลื่อนที่จะยอมรับได้ (allowable error ๐.๐๕)

วิธีทำ

$$n = \frac{23,709}{1 + 23,709(0.05)^2}$$

$$= \frac{23,709}{1 + 59.27} = \frac{23,709}{60.27}$$

$$= 393$$

กลุ่มตัวอย่างจำนวน $n = ๓๙๓$ คน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ที่ ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดของการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ได้อาศัยรูปแบบของการวิจัย เชิงสำรวจ (Survey Research) ที่อยู่ภายใต้กรอบของแนวคิดของการพัฒนาคุณภาพชีวิต ๔ ด้าน คือ ๑) กายภาพ (การพัฒนากาย) ๒) สีสภาพ (การพัฒนาความประพฤติ) ๓) จิตภาพ (การพัฒนา จิตใจ) ๔) ปัญญาภาพ (การพัฒนาปัญญา) โดยมีขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

๑. ศึกษาการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน เมือง จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย
๓. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย
๔. สร้างเครื่องมือ

^๒ สุจิตรา บุญยรัตพันธุ์, ระเบียบวิธีวิจัยสำหรับรัฐประศาสนศาสตร์, หน้า ๑๖๑.

๖. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้เครื่องมือ (Try out) ใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๗. นำเครื่องมือที่ได้จากการไปทดลองแจก (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน ๓๐ ชุด แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น

๘. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๔๕ ชุด และนำไปแจกกับกลุ่มตัวอย่างจริงในเขตตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๙. รวบรวมแบบสอบถาม แล้วนำมาวิเคราะห์

๓.๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดลักษณะของเครื่องมือเกี่ยวกับ การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง มี ๒ แบบ คือ

๑. แบบสอบถาม (Questionnaire)

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับ การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ

ตอนที่ ๒ สอบถามเกี่ยวกับการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) กายภาพ (การพัฒนากาย) ๒) สีสภาพ (การพัฒนาความประพฤติ) ๓) จิตภาพ (การพัฒนาจิตใจ) ๔) ปัญญาภาพ (การพัฒนาปัญญา) มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)^๓ ๕ ระดับคือ

๕ หมายถึง	คุณภาพชีวิตอยู่ในระดับ	มากที่สุด
๔ หมายถึง	คุณภาพชีวิตอยู่ในระดับ	มาก
๓ หมายถึง	คุณภาพชีวิตอยู่ในระดับ	ปานกลาง
๒ หมายถึง	คุณภาพชีวิตอยู่ในระดับ	น้อย
๑ หมายถึง	คุณภาพชีวิตอยู่ในระดับ	น้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง

^๓ ชูติ ระเบียบ และคณะ, ระเบียบวิธีวิจัย, หน้า ๑๐๘.

๒. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews)

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง ใช้ในการรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์เชิงลึกออกเป็น ๒ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง

๓.๓.๓ การสร้าง และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เพื่อให้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นใช้ในการศึกษานี้ สามารถวัดสิ่งที่ต้องการวัด และมีความแม่นยำในการวัด ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

๑. ร่างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และแนวทางที่ได้ศึกษาจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. นำแบบสอบถามไปให้ตรวจสอบความถูกต้องตามเนื้อหา (Content Validity)

๓. นำแบบสอบถามกลับมาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องตามที่คุณเชี่ยวชาญให้คำแนะนำ

๔. นำแบบสอบถามฉบับร่างเสนอต่อที่คณะกรรมการ เพื่อขอรับคำแนะนำและปรับปรุงแก้ไข แล้วส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Validity)

๕. นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากร ที่มีสถานภาพเช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๐ คน เพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

๖. นำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองไปหาความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) โดยใช้สถิติทางสังคมศาสตร์

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

๓.๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถาม

๑. ขอนหนังสือจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เพื่อเรียนนายกเทศมนตรีเมืองไร่ขิง ขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในเขตพื้นที่ชุมชนตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๒. นำแบบสอบถาม จำนวน ๓๔๕ ฉบับ ไปแจก ผู้ที่มีอายุ ๖๐ ปี ขึ้นไป ในพื้นที่ชุมชน ตำบลไร่ซิง อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม ทั้ง ๑๔ หมู่บ้าน ๒๘ ชุมชน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง

๓. นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

๓.๔.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์

๑. ขอหนังสือจากผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อเรียนผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๕ ท่าน

๒. นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกไปทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๑๕ ท่าน

๓. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques)

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม หลังจากที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ดังนี้

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และพรรณนาระดับกระบวนการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง

สถิติที่ใช้ คือความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

เกณฑ์การพิจารณาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และการหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยกำหนดเกณฑ์ค่าเฉลี่ยของคะแนนเป็น ๕ ระดับ^๕ ดังนี้

ช่วงค่าเฉลี่ย	การแปลความหมาย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๑ – ๕.๐๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มากที่สุด

^๕ประกอบ กรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ดานสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

คาเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๑ – ๔.๕๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มาก
คาเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๑ – ๓.๕๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ ปานกลาง
คาเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๑ – ๒.๕๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อย
คาเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐ – ๑.๕๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อยที่สุด

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นคำถามปลายเปิด วิเคราะห์โดยการเขียนเป็นความถี่ และรอยละ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique)

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ (In-depth Interview) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques) มีวิธีการตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้

วิธีการวิจัยคุณภาพ

๑. ขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้
๒. นำแบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ไปให้คณะกรรมการตรวจสอบ
๓. นำแบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มาทำการปรับแก้ไขเพื่อนำไปสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อไป
๔. ขอหนังสือจากผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อเรียนผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๕ คน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์
๕. นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกไปทำการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๑๕ คน
๖. นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ โดยใช้เทคนิคในการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technic)

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย “การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง” ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๙๓ คน มาทำการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอต่อไปนี้

- ๔.๑ สภาพและปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง
- ๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง
- ๔.๔ ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย
- ๔.๕ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรค ในการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง
- ๔.๖ ผลการสัมภาษณ์บุคคลเชิงลึกเกี่ยวกับการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง
- ๔.๗ องค์กรความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

๔.๑ สภาพและปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง

ผู้สูงอายุในประเทศไทย ในปัจจุบันมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นอัตราส่วนต่อประชากรของประเทศ ในปีพ.ศ. ๒๕๕๘ ประชากรไทยมีจำนวน ๖๕.๑ ล้านคน (ไม่นับรวมแรงงานข้ามชาติจากประเทศเพื่อนบ้านอีกประมาณ ๓ ล้านคน) ในจำนวนนี้เป็นประชากรอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป ๑๑ ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ ๑๖ ของประชากรทั้งหมด ตามการคาด ประมาณประชากรของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ประเทศไทยจะกลายเป็น สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์คือมีสัดส่วนประชากรอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปสูงถึงร้อยละ ๒๐ ในปีพ.ศ. ๒๕๖๔ และจะเป็นสังคมสูงวัยระดับสุดยอดเมื่อมีสัดส่วนประชากรอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปสูงถึงร้อยละ ๒๘ ในปี พ.ศ. ๒๕๗๔ อาจกล่าวได้ว่าประเทศไทยกำลังเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ สถานการณ์ดังกล่าวมีผลกระทบทำให้จำนวนและขนาดของปัญหาผู้สูงอายุมากขึ้นตามไปด้วย ทั้งปัญหาด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงทางรายได้ ปัญหาด้านสุขภาพ อนามัย ปัญหาการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง ปัญหาการถูกทอดทิ้ง ภาวะต้องพึ่งพาผู้อื่น เพื่อเป็นแก้ปัญหาและ ป้องกัน อีกทั้งพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุทั้งระบบ หลายๆ รัฐบาลจึงมีการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการดูแล ผู้สูงอายุ ไว้ชัดเจนเป็นแนวทางปฏิบัติ ว่า จะต้องให้ความช่วยเหลือดูแลและสงเคราะห์ผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม ต้อง ตระหนักถึงคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเป็นสำคัญ นโยบายเหล่านั้น จึงเป็นเครื่องมือสำคัญของภาครัฐและหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง ในการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ ได้กำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อเตรียมพร้อมในการรองรับให้มีการพัฒนา ระบบการดูแลผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุเหล่านั้นมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น โดยกำหนดยุทธศาสตร์ "การเตรียมความพร้อม สังคมไทยสู่สังคมผู้สูงอายุ" เป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ ด้วยการ แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๖๔) เพื่อ กำหนดทิศทางของนโยบายและยุทธศาสตร์ ตลอดจน มาตรการต่างๆ ที่ใช้ดำเนินการด้านผู้สูงอายุให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เป็นการสะท้อนให้เห็นว่าภาครัฐและหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องจะต้องเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับระบบการดูแลและให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ เช่นการให้บริการด้าน สุขภาพ การจัดสวัสดิการทางสังคม การส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีโดยที่สิ่งเหล่านี้จะต้องมีการได้รับรู้ถึงข้อมูลที่จำเป็นต่อการวางแผนและดำเนินการบนฐานของการลงทุนและใช้จ่ายอย่างคุ้มค่า แนวโน้มการเพิ่มจำนวนผู้สูงอายุดังกล่าว เป็นสัญญาณเตือนให้สังคม ได้ตระหนักถึงความสำคัญและวางแผนในการดูแลผู้สูงอายุทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ฉะนั้น การที่จำนวนและสัดส่วนของผู้สูงอายุไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทำให้เกิดปัญหาที่สังคมไทยอาจตั้ง ตัวรับไม่ทัน และสิ่งหนึ่งที่พร้อมกับจำนวนที่เพิ่มขึ้นและความยืนยาวของชีวิตที่สูงขึ้นก็คือ ปัญหาสุขภาพ ที่ผ่านมามคน ไทยไม่ค่อยได้รับการส่งเสริมสุขภาพมาตั้งแต่วัยต้น เจ็บป่วยจึงค่อยไปรับการรักษา เมื่ออย่างเข้าสู่วัยสูงอายุก็นิ่งไม่ได้ รับการส่งเสริมสุขภาพเท่าที่ควร ยิ่งผู้สูงอายุที่อยู่ในชนบทแล้ว อาจกล่าวได้ว่าได้รับการส่งเสริมสุขภาพน้อยกว่าเมื่อ เปรียบเทียบกับผู้สูงอายุที่อยู่ในเมืองซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าจำนวนของประเทศไทยอยู่ในระดับ

มากซึ่งอาจก่อให้เกิด ปัญหาต่าง ๆ มากมายให้กับภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นการเตรียมรับมือกับการเจ็บป่วยและโรคร้าย ใช้เจ็บของผู้สูงอายุการจ่ายสวัสดิการในการครองชีพของผู้สูงอายุการแบกรับภาระของบุตรหลานซึ่งเป็นวัยทำงานที่มีต่อผู้สูงอายุในสัดส่วนที่ไม่สมดุล การถูกทอดทิ้ง การถูกละเลยไม่ได้รับการดูแลจากบุตรหลาน และการถูกกระทำ รุนแรงทางจิตใจจากบุตรหลานหรือคนในครอบครัวไม่ว่าจะด้วยคำพูดหรือการแสดงออกและการไม่ให้เกียรติ

สภาพคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในจังหวัดนครปฐม คือ สุขภาพของผู้สูงอายุส่วนใหญ่ มีโรคประจำตัว เช่น เบาหวาน ความดันโลหิตสูง การออกกำลังกายด้วยการเดินออกกำลังกาย ด้านจิตใจพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสภาพความเป็นอยู่ดี จิตใจดี อบอุ่น มีความเหมาะสม ด้านความสัมพันธ์กับครอบครัวชุมชน สถานภาพของผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ค่อนข้างดี มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมพอสมควร ภาครัฐ หรือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้จัดสวัสดิการช่วยเหลือผู้สูงอายุ ให้เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุทุกเดือน ด้านสภาพแวดล้อม ลักษณะที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุส่วนใหญ่เหมาะสมมีสิ่งอำนวยความสะดวก อากาศถ่ายเทสะดวกไม่มีสิ่งรบกวนปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย ทั้งนี้เพราะการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดบุรีรัมย์ ทั้งสี่ด้าน ด้านร่างกาย จิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคมและสภาพแวดล้อม จะต้อง พัฒนาให้เหมาะสมโดยเฉพาะเรื่องสุขภาพเนื่องจากผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ ในลักษณะของการเสื่อมถอยลง ความต้านทานโรคน้อยลง หน้าที่การงานและบทบาททางสังคมลดลง จากการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดนครปฐม มีหน่วยงานรัฐ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครอบครัวได้เข้ามามีส่วนร่วมส่งเสริมกำหนดกิจกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ องค์กรประกอบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เพราะผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังมีโรคประจำตัว ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในจังหวัดนครปฐม จำนวน ๕ ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมกับครอบครัว และชุมชน ปัจจัยด้านความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม และ ปัจจัย ด้านการให้คุณค่าในตนเอง ทั้งนี้เพราะการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจะต้องพัฒนา การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันให้เหมาะสม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมครอบครัวและชุมชน ให้ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในความเป็นอยู่ หน่วยงานภาครัฐให้บริการขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีรายละเอียดดังในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม

		(n= ๓๙๓)	
ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน	ร้อยละ
๑. เพศ			
	ชาย	๒๐๐	๕๐.๙
	หญิง	๑๙๓	๔๙.๑
	รวม	๓๙๓	๑๐๐.๐
๑. อายุ			
	๖๐ - ๖๓ ปี	๑๗	๔.๓
	๖๔ - ๖๗ ปี	๑๐๐	๒๕.๔
	๖๘ - ๗๑ ปี	๑๔๗	๓๗.๔
	๗๒ ปี ขึ้นไป	๑๒๙	๓๒.๘
	รวม	๓๙๓	๑๐๐.๐
๒. ระดับการศึกษา			
	ประถมศึกษา	๑๗๕	๔๔.๕
	มัธยมศึกษา	๑๕๐	๓๘.๒
	ปริญญาตรี	๔๙	๑๒.๕
	อื่น ๆ	๑๙	๔.๘
	รวม	๓๙๓	๑๐๐.๐
๔. อาชีพ			
	ไม่ได้ประกอบอาชีพ	๑๘๑	๔๖.๑
	ธุรกิจส่วนตัว	๘๒	๒๐.๙
	รับจ้างทั่วไป	๒๕	๖.๔
	อื่นๆ	๑๐๕	๒๖.๗
	รวม	๓๙๓	๑๐๐.๐

(n= ๓๙๓)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
๕. รายได้/เดือน		
ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท	๗๗	๑๙.๖
๑๐,๐๐๐ - ๑๕,๐๐๐ บาท	๙๒	๒๓.๔
๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท	๑๑๓	๒๘.๘
๒๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	๑๑๑	๒๘.๒
รวม	๓๙๓	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม สามารถอธิบายในแต่ละประเด็น ดังต่อไปนี้

เพศ เป็นเพศชาย จำนวน ๒๐๐ คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๙ เพศหญิง จำนวน ๑๙๓ คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๑

อายุ มีอายุระหว่าง ๖๘ - ๗๑ ปี จำนวน ๑๔๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๔ มีอายุ ๗๒ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๘ อายุระหว่าง ๖๔ - ๖๗ ปี มีจำนวน ๑๐๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๔ และน้อยที่สุดคือมีอายุระหว่าง ๖๐ - ๖๓ ปี จำนวน ๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๓

ระดับการศึกษา มีการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน ๑๗๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๕ มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา จำนวน ๑๕๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๒ มีการศึกษาระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน ๔๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๕ และน้อยที่สุดคือมีการศึกษาระดับอื่น ๆ จำนวน ๑๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๘

อาชีพ ไม่ได้ประกอบอาชีพ จำนวน ๑๘๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๑ มีอาชีพอื่น ๆ จำนวน ๑๐๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๗ มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว จำนวน ๘๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๙ และน้อยที่สุดคือมีอาชีพรับจ้างทั่วไป จำนวน ๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๔

รายได้/เดือน มีรายได้ ๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท ต่อเดือน จำนวน ๑๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๘ ผู้ที่มีรายได้ ๒๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป ต่อเดือน จำนวน ๑๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๒ ผู้ที่มีรายได้ ๑๐,๐๐๐ - ๑๕,๐๐๐ บาท ต่อเดือน จำนวน ๙๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๔ และน้อยที่สุดมีรายได้ ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท ต่อเดือน จำนวน ๗๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๖

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม ได้แก่ ๑) กายภาพ (การพัฒนากาย) ๒) สีสภาพ (การพัฒนาความประพฤติ) ๓) จิตภาพ (การพัฒนาจิตใจ) ๔) ปัญญาภาพ (การพัฒนาปัญญา) แสดงด้วยค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังตารางที่ ๔.๒ - ๔.๖

ตารางที่ ๔.๒ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม

(n= ๓๙๓)

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง ของวัดในจังหวัดนครปฐม	ระดับความคิดเห็น		ความหมาย
	\bar{X}	S.D.	
๑. ด้านกายภาพ (การพัฒนากาย)	๓.๗๔	๐.๗๑	มาก
๒. ด้านสีสภาพ (การพัฒนาความประพฤติ)	๓.๗๓	๐.๘๒	มาก
๓. ด้านจิตภาพ (การพัฒนาจิตใจ)	๓.๖๙	๐.๗๖	มาก
๔. ด้านปัญญาภาพ (การพัฒนาปัญญา)	๓.๕๘	๐.๙๔	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	๓.๖๙	๐.๗๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๖๙ และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านแล้ว พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐมสูงสุดคือ ด้านกายภาพ (การพัฒนากาย) มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๔ รองลงมาคือ ด้านสีสภาพ (การพัฒนาความประพฤติ) มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๓ ด้านจิตภาพ (การพัฒนาจิตใจ) มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๙ และด้านที่มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐมต่ำสุดคือด้านปัญญาภาพ (การพัฒนาปัญญา) มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๘

ตารางที่ ๔.๓ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม
ด้านกายภาพ (การพัฒนากาย)

(n= ๓๙๓)

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง ของวัดในจังหวัดนครปฐม	ระดับความคิดเห็น		ความหมาย
	\bar{X}	S.D.	
๑. วัดมีการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วม กิจกรรม ทางศาสนา เช่นการเข้าวัดฟังธรรมนั่ง สมาธิอย่างต่อเนื่อง	๓.๘๓	๐.๙๕	มาก
๒. วัดมีการอนุเคราะห์สถานที่ภายในวัดให้แก่ ประชาชนในชุมชน เช่นการจัดสร้างลานกีฬา สาธารณะ การเดินแอโรบิคให้มีสภาพร่างกายที่ดี	๓.๗๐	๐.๘๗	มาก
๓. วัดมีการเสริมสร้างให้ประชาชนในชุมชนเป็นผู้ ตระหนักในเอกลักษณ์ของชุมชน รักษาดูแลให้อารง ไว้ซึ่งวัฒนธรรมในชุมชน	๓.๗๗	๐.๙๒	มาก
๔. วัดส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ อนามัยให้กับประชาชนในชุมชน	๓.๗๒	๐.๘๘	มาก
๕. วัดมีการสนับสนุนการสร้างบุคลิกภาพที่ดีให้แก่ ประชาชนในการทำงานและใช้ชีวิตประจำวัน	๓.๖๙	๐.๙๑	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	๓.๗๔	๐.๗๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านกายภาพ (การพัฒนากาย) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๔ เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า ทุกข้อประชาชนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐมในระดับมาก โดยประเด็นที่มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐมสูงสุด คือ มีการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมกิจกรรม ทางศาสนา เช่นการเข้าวัดฟังธรรมนั่งสมาธิอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ย ๓.๘๓ รองลงมาคือ การเสริมสร้างให้ประชาชนในชุมชนเป็นผู้ตระหนักในเอกลักษณ์ของชุมชน รักษาดูแลให้อารงไว้ซึ่งวัฒนธรรมในชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๗ และที่มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐมต่ำสุดคือ การสนับสนุนการสร้างบุคลิกภาพที่ดีให้แก่ประชาชนในการทำงานและใช้ชีวิตประจำวัน มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๙

ตารางที่ ๔.๔ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม
ด้านสิ่งแวดล้อม (การพัฒนาความประพฤติ)

(n= ๓๙๓)

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง ของวัดในจังหวัดนครปฐม	ระดับความคิดเห็น		ความหมาย
	\bar{X}	S.D.	
๑. วัดมีการส่งเสริมบุคลากรและประชาชนในชุมชนให้มีกิริยา มารยาทและใช้วาจาที่สุภาพเรียบร้อย ถูกต้อง ในการติดต่อสื่อสารกันในสังคม	๓.๗๐	๐.๙๗	มาก
๒. วัดส่งเสริมการเรียนรู้ธรรมาภิบาลแก่ประชาชนใน ชุมชนเพื่อใช้ในการพัฒนาชุมชน	๓.๗๖	๐.๙๔	มาก
๓. วัดส่งเสริมและพัฒนาให้ประชาชนในชุมชนมีความ รับผิดชอบต่อตนเองและชุมชน	๓.๗๘	๑.๐๓	มาก
๔. วัดมีการส่งเสริมการพัฒนาศีลธรรมและจริยธรรมใน การดำเนินชีวิตให้แก่ประชาชน	๓.๗๕	๑.๐๐	มาก
๕. วัดส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนยึดหลักความ ถูกต้องและเป็นธรรมในการดำเนินชีวิต	๓.๖๘	๐.๙๙	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	๓.๗๓	๐.๘๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านสิ่งแวดล้อม (การพัฒนาความประพฤติ) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๓ เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า ทุกข้อประชาชนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐมในระดับมาก โดยประเด็นที่มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม คือ การส่งเสริมและพัฒนาให้ประชาชนในชุมชนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๘ รองลงมาคือ การส่งเสริมการเรียนรู้ธรรมาภิบาลแก่ประชาชนในชุมชนเพื่อใช้ในการพัฒนาชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๖ และที่มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม ต่ำสุดคือ การส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนยึดหลักความถูกต้องและเป็นธรรมในการดำเนินชีวิต มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๘

ตารางที่ ๔.๕ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม
ด้านจิตภาวนา (การพัฒนาจิตใจ)

(n= ๓๙๓)

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง ของวัดในจังหวัดนครปฐม	ระดับความคิดเห็น		ความหมาย
	\bar{X}	S.D.	
๑. วัดส่งเสริมแรงจูงใจให้กับประชาชนมีกำลังใจในการ ดำเนินชีวิต	๓.๘๐	๐.๙๖	มาก
๒. วัดส่งเสริมเชิดชูประชาชนในชุมชนให้เป็นบุคคล ตัวอย่าง ในการที่มีน้ำใจและช่วยเหลือผู้อื่น	๓.๕๙	๐.๙๖	มาก
๓. วัดมีการจัดพื้นที่ให้ประชาชนมาปฏิบัติสมาธิเป็น ประจำ	๓.๖๒	๐.๙๑	มาก
๔. วัดส่งเสริมพัฒนาให้ประชาชนในชุมชนมีเมตริจิตใน การปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตนอย่างเป็นมิตรและ เป็นกันเองในสังคม	๓.๗๒	๐.๙๑	มาก
๕. วัดส่งเสริมให้ประชาชนมีจิตสำนึกและยึดหลักใน การรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม	๓.๗๔	๐.๙๑	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	๓.๖๙	๐.๗๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านจิตภาวนา (การพัฒนาจิตใจ) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๙ เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า ทุกข้อประชาชนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐมในระดับมาก โดยประเด็นที่มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐมสูงสุด คือ การส่งเสริมแรงจูงใจให้กับประชาชนมีกำลังใจในการดำเนินชีวิต มีค่าเฉลี่ย ๓.๘๐ รองลงมาคือ การส่งเสริมให้ประชาชนมีจิตสำนึกและยึดหลักในการรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๔ และที่มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐมต่ำสุดคือ พระสงฆ์ส่งเสริมเชิดชูประชาชนในชุมชนให้เป็นบุคคลตัวอย่าง ในการที่มีน้ำใจและช่วยเหลือผู้อื่น มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๙

ตารางที่ ๔.๖ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม
ด้านปัญญาภาวนา (การพัฒนาปัญญา)

(n= ๓๙๓)

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง ของวัดในจังหวัดนครปฐม	ระดับความคิดเห็น		ความหมาย
	\bar{X}	S.D.	
๑. วัดเปิดโอกาสให้แก่ประชาชนในชุมชนในการแสดง ความคิดสร้างสรรค์ในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนด้าน ต่างๆ ร่วมกัน	๓.๖๙	๑.๐๑	มาก
๒. วัดได้มีการจัดกิจกรรมอบรมความรู้ใหม่ๆ ให้แก่ ประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต	๓.๖๘	๑.๐๖	มาก
๓. วัดมีการส่งเสริมประชาชนให้ใช้ปัญญาในการแก้ไข ปัญหาตามหลักภาวนา ๔	๓.๕๑	๑.๑๗	มาก
๔. วัดส่งเสริมการให้ประชาชนในชุมชนเกิดความใฝ่รู้ และการแสวงหาความรู้ของด้วยตนเอง	๓.๕๙	๑.๑๑	มาก
๕. พระสงฆ์สอนให้รู้จักการอภัยกับผู้ที่ทำผิดและ สรรเสริญผู้ที่ทำความดี	๓.๔๕	๑.๐๑	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม	๓.๕๘	๐.๙๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านปัญญาภาวนา (การพัฒนาปัญญา) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๘ เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า ส่วนใหญ่ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐมในระดับมาก โดยประเด็นที่มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐมสูงสุด คือ การเปิดโอกาสให้แก่ประชาชนในชุมชนในการแสดงความคิดสร้างสรรค์ในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนด้านต่างๆ ร่วมกัน มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๙ รองลงมาคือ การจัดกิจกรรมอบรมความรู้ใหม่ๆ ให้แก่ประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๘ และที่มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐมต่ำสุดคือ พระสงฆ์สอนให้รู้จักการอภัยกับผู้ที่ทำผิดและสรรเสริญผู้ที่ทำความดี มีค่าเฉลี่ย ๓.๔๕

๔.๔ ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นการทดสอบสมมติฐาน การวิจัย โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ โดยแสดงด้วยค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทำการทดสอบค่าเอฟ (F - Test) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปรมากกว่า ๒ ค่า เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) โดยทดสอบภายใต้ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ รายละเอียด ตามสมมติฐานที่ ๑ - ๔ ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓ ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๔ ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๕ ประชาชนที่มีรายได้/เดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๑ ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๗ การเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม จำแนกตามเพศ

(๓๙๓)

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม	สถานภาพ				t	Sig.
	ชาย (๒๐๐ คน)		หญิง (๑๙๓ คน)			
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
๑. ด้านกายภาพ (การพัฒนากาย)	๓.๘๐	๐.๗๒	๓.๖๘	๐.๗๐	๑.๗๐	๐.๙๕
๒. ด้านสติปัญญา (การพัฒนาความประพฤติ)	๓.๗๙	๐.๘๔	๓.๖๘	๐.๘๐	๑.๓๘	๐.๔๗
๓. ด้านจิตวิทยา (การพัฒนาจิตใจ)	๓.๗๔	๐.๗๘	๓.๖๔	๐.๗๔	๑.๓๓	๐.๘๒
๔. ด้านปัญหา (การพัฒนาปัญญา)	๓.๖๕	๐.๙๕	๓.๕๑	๐.๙๒	๑.๔๖	๐.๗๙
รวม	๓.๗๔	๐.๗๘	๓.๖๓	๐.๗๔	๑.๕๕	๐.๗๙

จากตารางที่ ๔.๗ การเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม จำแนกตามเพศ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม ในทุกด้านโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๒ ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๘ การเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม จำแนกตามอายุ

(n = ๓๙๓)

	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๔๙๘	๓	๐.๔๙๙	๐.๘๕๑	๐.๔๖๗
ภายในกลุ่ม	๒๒๘.๒๗๓	๓๘๙	๐.๕๘๗		
ผลรวม	๒๒๙.๗๗๐	๓๙๒			

จากตาราง ๔.๘ การเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม จำแนกตามอายุ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม ในทุกด้านโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๓ ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม จำแนกตามระดับการศึกษา

(n = ๓๙๓)

	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๕.๖๗๐	๓	๑.๘๙๐	๓.๒๘๑	๐.๐๒๑
ภายในกลุ่ม	๒๒๔.๑๐๐	๓๘๙	๐.๕๗๖		
ผลรวม	๒๒๙.๗๗๐	๓๙๒			

จากตาราง ๔.๙ การเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม จำแนกตามระดับการศึกษา ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม ในทุกด้านโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๔ ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม จำแนกตามอาชีพ

(n = ๓๙๓)

	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๓.๐๙๐	๓	๑.๐๓๐	๑.๗๖๘	๐.๑๕๓
ภายในกลุ่ม	๒๒๖.๖๘๐	๓๘๙	๐.๕๘๓		
ผลรวม	๒๒๙.๗๗๐	๓๙๒			

จากตาราง ๔.๑๐ การเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม จำแนกตามอาชีพ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม ในทุกด้านโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๕ ประชาชนที่มีรายได้/ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม จำแนกตามรายได้/เดือน

(n = ๓๙๓)

	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๙๙๙	๓	๐.๓๓๓	๐.๕๖๖	๐.๖๓๘
ภายในกลุ่ม	๒๒๘.๗๗๑	๓๘๙	๐.๕๘๘		
ผลรวม	๒๒๙.๗๗๐	๓๙๒			

จากตาราง ๔.๑๑ การเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม จำแนกตามรายได้/เดือน ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม ในทุกด้านโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

ตารางที่ ๔.๑๒ ผลสรุปโดยรวมการเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของ
วัดในจังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ตามสมมติฐาน ที่ ๑ – ๕

(n= ๓๙๓)

สมมติ ฐาน	ตัวแปรทดสอบ	t	f	sig	ผลการวิเคราะห์	
					ยอมรับ	ปฏิเสธ
๑	เพศ	๑.๕๔๗	-	๐.๗๘๘	-	✓
๒	อายุ	-	๐.๘๕๑	๐.๔๖๗	-	✓
๓	ระดับการศึกษา	-	๓.๒๘๑	๐.๒๑	-	✓
๔	อาชีพ	-	๑.๗๖๘	๐.๑๕๓	-	✓
๕	รายได้/เดือน	-	๐.๕๖๖	๐.๖๓๘	-	✓

จากตารางที่ ๔.๑๒ สรุปได้ว่า

ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ประชาชนที่มีรายได้ต่อปีต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔.๕ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรค ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Questionnaire) ในประเด็นปัญหา และอุปสรรค ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม มีดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑๓ ปัญหา และอุปสรรค ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัด ในจังหวัดนครปฐม ด้านกายภาพ (การพัฒนากาย)

ลำดับที่	ปัญหา และอุปสรรค	จำนวน
๑.	ประชาชนขาดความตระหนักถึงความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นจากการกระทำที่ไม่สำรวมระวังในการปฏิบัติหน้าที่ของตน	๒๗
๒.	ขาดการเอาใจใส่ในกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนด้วยความถูกต้อง และเป็นธรรม	๑๙
๓.	ขาดการจัดกิจกรรม ส่งเสริมการพัฒนาร่างกาย เสริมสร้างบุคลิกภาพที่ดี	๑๖
	รวม	๖๒

จากตารางที่ ๔.๑๓ ปัญหา และอุปสรรค ในการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง ด้านกายภาพ (การพัฒนากาย) คือ ประชาชนขาดความตระหนักถึงความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นจากการกระทำที่ไม่สำรวมระวังในการปฏิบัติหน้าที่ของตน มีจำนวน ๒๗ คน ขาดการเอาใจใส่ในกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนด้วยความถูกต้อง และเป็นธรรม มีจำนวน ๑๙ คน และขาดการจัดกิจกรรม ส่งเสริมการพัฒนาร่างกาย เสริมสร้างบุคลิกภาพที่ดี มีจำนวน ๑๖ คน

ตารางที่ ๔.๑๔ ปัญหา และอุปสรรค ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัด
ในจังหวัดนครปฐม ด้านสึลภาวนา (การพัฒนาความประพฤติ)

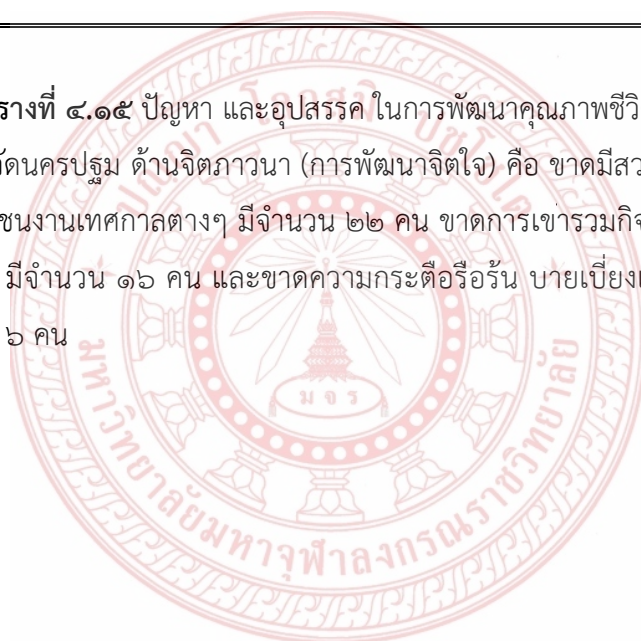
ลำดับที่	ปัญหา และอุปสรรค	จำนวน
๑.	ขาดการแนะนำ และให้ความรู้ที่มีประโยชน์ในการเข้าร่วมกิจกรรม	๔๓
๒.	ขาดการใช้วาทศิลป์ในการขอความร่วมมือในการทำกิจกรรมในชุมชน	๒๑
๓.	ขาดข้อมูลที่ชัดเจนและถูกต้องตรงกับความเป็นจริงของกิจกรรมที่จะจัดขึ้น ในชุมชน	๑๙
	รวม	๘๓

จากตารางที่ ๔.๑๔ ปัญหา และอุปสรรค ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านสึลภาวนา (การพัฒนาความประพฤติ) คือ ขาดการแนะนำ และให้ความรู้ที่มีประโยชน์ในการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน มีจำนวน ๔๓ คน ขาดการใช้วาทศิลป์ในการขอความร่วมมือในการทำกิจกรรมในชุมชน มีจำนวน ๒๑ คน และขาดข้อมูลที่ชัดเจนและถูกต้องตรงกับความเป็นจริงของกิจกรรมที่จะจัดขึ้นในชุมชน มีจำนวน ๑๙ คน

ตารางที่ ๔.๑๕ ปัญหา และอุปสรรค ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัด
ในจังหวัดนครปฐม ด้านจิตภาวนา (การพัฒนาจิตใจ)

ลำดับที่	ปัญหา และอุปสรรค	จำนวน
๑.	ขาดมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชนแขนงงานเทศกาลต่างๆ	๒๒
๒.	ขาดการเขารวมกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ในชุมชน	๑๖
๓.	ขาดความกระตือรือร้น บายเบี่ยงเมื่อมีคนต้องการความช่วยเหลือ	๖
รวม		๔๔

จากตารางที่ ๔.๑๕ ปัญหา และอุปสรรค ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านจิตภาวนา (การพัฒนาจิตใจ) คือ ขาดมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชนแขนงงานเทศกาลต่างๆ มีจำนวน ๒๒ คน ขาดการเขารวมกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ในชุมชน มีจำนวน ๑๖ คน และขาดความกระตือรือร้น บายเบี่ยงเมื่อมีคนต้องการความช่วยเหลือ มีจำนวน ๖ คน

ตารางที่ ๔.๑๖ ปัญหา และอุปสรรค ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัด
ในจังหวัดนครปฐม ด้านปัญญาภาวณา (การพัฒนาปัญญา)

ลำดับที่	ปัญหา และอุปสรรค	จำนวน
๑.	การจัดการเรียนรู้ให้แก่ประชาชนมีไม่เพียงพอ	๒๗
๒.	การอบรมในการพัฒนาปัญญาให้แก่ประชาชนมีไม่เพียงพอ	๒๐
๓.	ขาดร่วมเสอนนโยบายที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรมต่อชุมชน	๙
	รวม	๕๖

จากตารางที่ ๔.๑๖ ปัญหา และอุปสรรค ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม ด้านปัญญาภาวณา (การพัฒนาปัญญา) คือ การจัดการเรียนรู้ให้แก่ประชาชนมีไม่เพียงพอ มีจำนวน ๒๗ คน การอบรมในการพัฒนาปัญญาให้แก่ประชาชนมีไม่เพียงพอ มีจำนวน ๒๐ คน และขาดการร่วมเสอนนโยบายที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรมต่อชุมชน มีจำนวน ๙ คน

๔.๖ ผลการสัมภาษณ์บุคคลเชิงลึกเกี่ยวกับการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ในส่วนของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๑๕ ท่าน โดยแบ่งเป็น ๔ ข้อ ได้แก่ ๑) บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง ในด้านกายภาพ (การพัฒนากาย) เป็นอย่างไร ๒) บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง ในด้านสรีรภาพ (การพัฒนากาย) เป็นอย่างไร ๓) บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง ในด้านจิตภาพ (การพัฒนาจิตใจ) เป็นอย่างไร ๔) บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง ในด้านปัญญา (การพัฒนาปัญญา) เป็นอย่างไร

๑) การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง ในด้านกายภาพ (การพัฒนากาย) เป็นอย่างไร

การปฏิบัติด้วยความเป็นผู้มีสติในการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นทำให้เกิดความผิดพลาดน้อยลง^๑ สร้างปฏิบัติด้วยการมีสติในการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น^๒ การเจริญกาย การพัฒนากาย การฝึกอบรมกายให้รู้จักติดต่อเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางร่างกายทั้ง ๕^๓ ด้วยดีและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณไม่ก่อให้เกิดโทษ^๔ การติดต่อสิ่งทั้งหลายภายนอกไม่ให้เกิดโทษ พัฒนาความสัมพันธ์กับ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ^๕ การเจริญกาย พัฒนากาย และการฝึกอบรม^๖ ควรสร้างความตระหนักการปฏิบัติตนทางกาย วาจา ใจ ทำให้สุขภาพร่างกายแข็งแรง

^๑ สัมภาษณ์, พระครูปฐมธีรวัฒน์, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสเจ้าอาวาสวัดไร่ขิง, ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

^๒ สัมภาษณ์, นายจรัส ตั้งตระกูลธรรม, นายกเทศมนตรีเมืองไร่ขิง, ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

^๓ สัมภาษณ์, นายสัญญา ภิรมย์, สมาชิกสภาเทศบาลเมืองไร่ขิง เขต ๒, ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

^๔ สัมภาษณ์, นายพลภัทร มรรคเจริญ, สมาชิกสภาเทศบาลเมืองไร่ขิง เขต ๒, ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

^๕ สัมภาษณ์, นายวรุฒ จินดาณรงค์, สมาชิกสภาเทศบาลเมืองไร่ขิง เขต ๒, ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

^๖ สัมภาษณ์, นายประจวบ เกียรติวี, สมาชิกสภาเทศบาลเมืองไร่ขิง เขต ๓, ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

ติดต่อกับสิ่งแวดล้อมต่างๆ ไม่ให้เกิดโทษ^๗ ทำให้คน ในองค์กรมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมได้อย่างราบรื่น^๘

๒) การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง ในด้านศีลภาวนา (การพัฒนาความประพฤติ) เป็นอย่างไร

เป็นบุคคลที่ควรมีเคารพอย่างยิ่งเพราะจะทำให้เป็นที่เคารพรัก^๙ นับถือ บูชา และเป็นทีไว้เนื้อเชื่อใจแก่เพื่อนร่วมงานด้วยกัน^{๑๐} ประพฤติดี มีศีลธรรม ช่วยเหลือเพื่อนผู้อื่น มีระเบียบ^{๑๑} ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ประพฤติ ดีมีศีลธรรม^{๑๒} และอยู่กับผู้อื่นด้วยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ควรมีความเชื่อ^{๑๓} และความศรัทธาในไตรสิกขา การเจริญศีล^{๑๔} พัฒนาความประพฤติการฝึกอบรมศีลให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย^{๑๕} ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อน เสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี^{๑๖} ส่งเสริมการรักษาศีล ๕ และปฏิบัติกิจกรรมต่อเนื่อง^{๑๗}

๓) การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง ในด้านจิตภาวนา (การพัฒนาจิตใจ) เป็นอย่างไร

เป็นคุณธรรมภายในให้รู้สภาวะภายในและภายนอก^{๑๘} เพราะการทำงาน ย่อมจิตเป็นนายกายเป็นบ่าว^{๑๙} การทำงานภายนอกย่อมสำเร็จด้วยจิตเป็นผู้สั่งก่อน^{๒๐} ทำให้เกิดคุณธรรม

^๗สัมภาษณ์, นางนงวรรณ ไคว่ปรีชา, สมาชิกสภาเทศบาลเมืองไร่ชิ่ง เขต ๓, ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

^๘สัมภาษณ์, นายเนตร เส็งเจริญ, ประธานกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ ๖, ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

^๙สัมภาษณ์, นายพนม ศรีสนิท, ประธานกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ ๘, ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

^{๑๐}สัมภาษณ์, นายปณณทัต กลุขชัยพฤกษ์, ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล บ้านท่าพุด, ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

^{๑๑}สัมภาษณ์, นายบุญรอด โพธิ์แดง, ประธานสิ่งแวดล้อมตำบลไร่ชิ่ง, ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

^{๑๒}สัมภาษณ์, นายมานะ เกียรติทวี, ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลไร่ชิ่ง, ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

^{๑๓}สัมภาษณ์, นายจันทร์ เส็งเจริญ, อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๖, ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

^{๑๔}สัมภาษณ์, นายประทีป ดวงเดือน, อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๘, ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

^{๑๕}สัมภาษณ์, นางสาวรัตนา ธนธนานนท์, ครู ค.ศ. ๓ โรงเรียนวัดท่าพุด, ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

^{๑๖}สัมภาษณ์, พระครูปฐมธีรวัฒน์, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสเจ้าอาวาสวัดไร่ชิ่ง, ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

^{๑๗}สัมภาษณ์, นายจรัส ตั้งตระกูลธรรม, นายกเทศมนตรีเมืองไร่ชิ่ง, ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

^{๑๘}สัมภาษณ์, นายสัญญา ภิมรัมย์, สมาชิกสภาเทศบาลเมืองไร่ชิ่ง เขต ๒, ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

^{๑๙}สัมภาษณ์, นายพลภัทร มรรคเจริญ, สมาชิกสภาเทศบาลเมืองไร่ชิ่ง เขต ๒, ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

^{๒๐}สัมภาษณ์, นายวรุฒ จินดาณรงค์, สมาชิกสภาเทศบาลเมืองไร่ชิ่ง เขต ๒, ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

ภายนอกได้ มีสมาธิตั้งจิตอธิฐาน^{๒๑} ฝึกจิตให้เข้มแข็ง ทำจิตใจให้สดชื่น ควรให้ครูได้ฝึกปฏิบัติสมาธิ ฝึกความอดทน ความตั้งใจ และสมาธิด้วยตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัย^{๒๒} การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วย คุณธรรม เช่น มีความเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิตั้งจิตอธิฐานฝึกจิตให้เข้มแข็ง^{๒๓} ทำจิตใจให้สดชื่น ควรฝึกสมาธิ และติดตามผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ^{๒๔}

๔) การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง ในด้านปัญญาภาวนา (การพัฒนาปัญญา) เป็นอย่างไร

ปัญญานั้นนอกจากมีมาแต่เกิดหรือเกิดจากการศึกษาในภายนอก^{๒๕} แล้วปัญญาอันเกิดจากการเจริญภาวนานี้ถือสำคัญยิ่งกว่าปัญญาใดๆ^{๒๖} สามารถทำให้ตัดกิเลส มีความโลภ โกรธ หลง เป็นต้น^{๒๗} ได้และถือปัญญาสำคัญในหลักพุทธศาสนา สามารถนำพาให้หลุดพ้นจากกิเลสได้ไปสู่ ความหลุดพ้นดับเย็นได้คือ นิพพานนั่นเอง^{๒๘} การเจริญปัญญาพัฒนาปัญญาการฝึกอบรมปัญญาให้รู้และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง^{๒๙} รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์ จากกิเลสและพ้นจากความทุกข์^{๓๐} แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา ฝึกให้ทุกคน รู้จักการเสียสละ และเรียนรู้การพัฒนากับโลกใหม่ๆ^{๓๑} ใช้ปัญญารู้จัก แก้ปัญหา ทำตนให้กับสิ่งยั่วยว^{๓๒}

^{๒๑} สัมภาษณ์, นายประจวบ เถียรทวี, สมาชิกสภาเทศบาลเมืองไธสง เขต ๓, ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

^{๒๒} สัมภาษณ์, นางนงวรรณ ไคว่ปรีชา, สมาชิกสภาเทศบาลเมืองไธสง เขต ๓, ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

^{๒๓} สัมภาษณ์, นายเนตร เส็งเจริญ, ประธานกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ ๖, ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

^{๒๔} สัมภาษณ์, นายพนม ศรีสนิท, ประธานกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ ๘, ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๙.

^{๒๕} สัมภาษณ์, นายปณิต กฤษชัยพฤกษ์, ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล บ้านท่าพูด, ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

^{๒๖} สัมภาษณ์, นายบุญรอด โพธิ์แดง, ประธานสิ่งแวดล้อมตำบลไธสง, ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

^{๒๗} สัมภาษณ์, นายมานะ เถียรทวี, ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลไธสง, ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

^{๒๘} สัมภาษณ์, นายจันทร์ เส็งเจริญ, อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๖, ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

^{๒๙} สัมภาษณ์, นายประทีป ดวงเดือน, อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๘, ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

^{๓๐} สัมภาษณ์, นางสาวรัตนา ธนธนานนท์, ครู ค.ศ. ๓ โรงเรียนวัดท่าพูด, ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

^{๓๑} สัมภาษณ์, พระครูปฐมธีรวัฒน์, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสเจ้าอาวาสวัดไธสง, ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

^{๓๒} สัมภาษณ์, นายจำรัส ตั้งตระกูลธรรม, นายกเทศมนตรีเมืองไธสง, ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑.

การคิดหรือการที่เราจะสังเคราะห์ให้เป็นองค์ความรู้ในทางธุรกิจหรือในการทำงาน^{๓๓} อาจจะต้องใช้ข้อมูลประมวผล เช่น ควรให้มีการนิเทศเสนอแนะการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง^{๓๔}

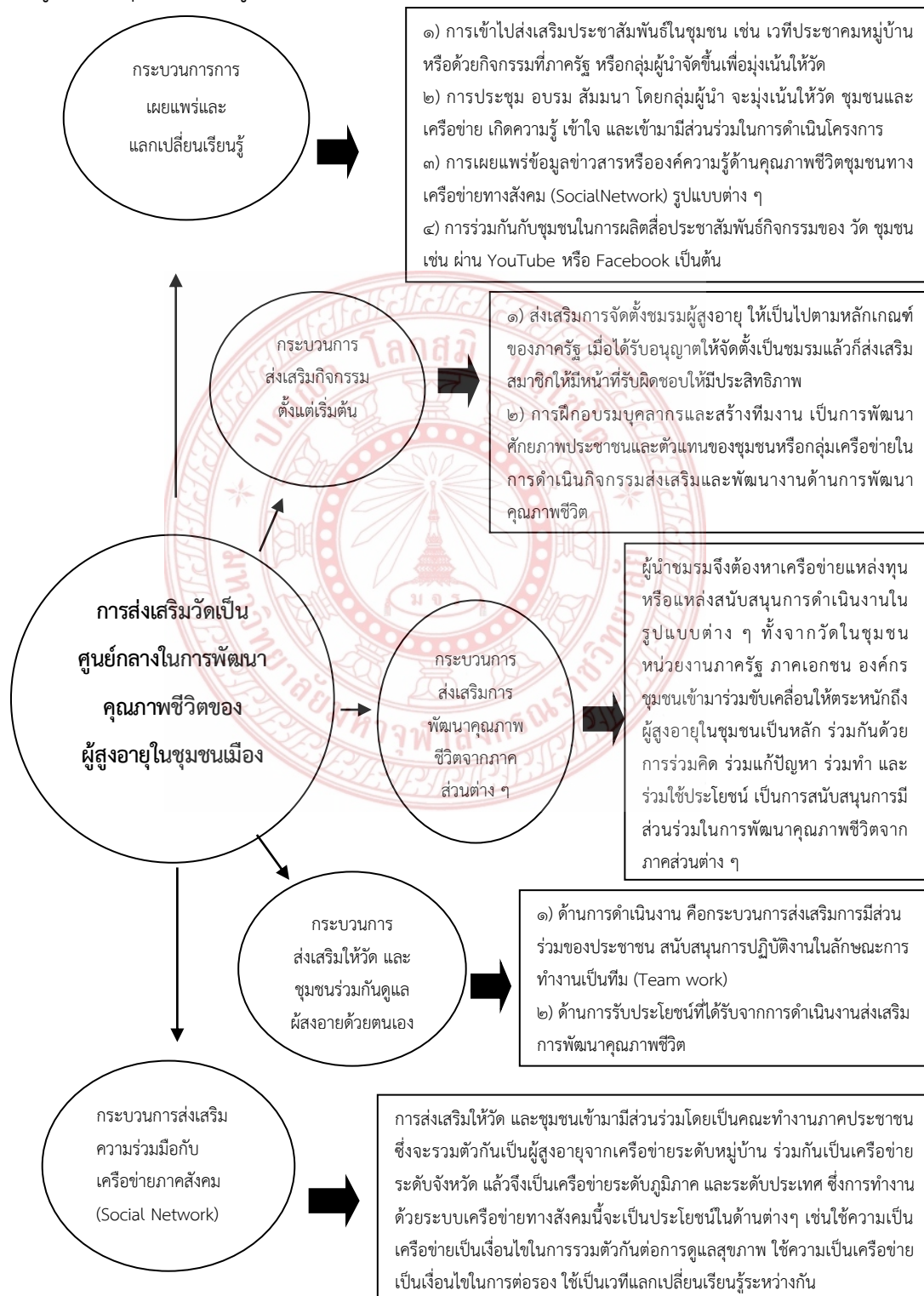

^{๓๓} สัมภาษณ์, พระสมุห์ทรง สณญโต, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดนครชื่นชุ่ม, ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๙.

^{๓๔} สัมภาษณ์, พระมหาสุรศักดิ์ นิติสโร, ครูสอนพระปริยัติธรรม วัดนครชื่นชุ่ม, ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.

๔.๗ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

การศึกษาวิจัย “การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง” ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยโดยการแสดงแผนภาพ ดังแผนภาพที่ ๔.๑ ได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๒ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลในพื้นที่ ผู้วิจัยนำเสนอองค์ความรู้การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง ทำการวิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง จากพื้นที่ศึกษาคือจังหวัดนครปฐม วิเคราะห์ด้วยมาตรฐานการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง องค์ประกอบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง และรูปแบบการจัดการ ๓ รูปแบบ คือการพัฒนาตามจารีตประเพณี การพัฒนาแบบประยุกต์ และการพัฒนาเพื่อต่อรองทางการเมือง ทำให้ทราบถึงการพัฒนาและรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองที่ศึกษา ทำการแบ่งกลุ่มผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองออกเป็น ๓ กลุ่ม โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้เสียในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง คือ กลุ่มหลัก กลุ่มรอง และกลุ่มสนับสนุน เพื่อทราบการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองจากนั้นทำการวิเคราะห์การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองทั้ง ๓ กลุ่มที่ได้แสดงออกต่อการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองด้วยแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่ดีที่มีผลต่อการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง เพื่อให้ทราบถึงการแสดงการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง และจากนั้นจึงทำการวิเคราะห์การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง ๙ กระบวนการ คือ ๑. การส่งเสริมประชาสัมพันธ์ ๒. การจัดตั้งกลุ่ม ๓. การฝึกอบรมบุคลากร ๔. การบริหารจัดการโดยการสนับสนุนจากภาครัฐ ๕. การติดตามตรวจสอบผลการดำเนินงาน ๖. ประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงาน ๗. ปัญหาอุปสรรค ในการดำเนินงานและแนวทางการแก้ไข ๘. ความร่วมมือกับเครือข่ายภาคประชาชน และ ๙. วิธีการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเสนอสรุปการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองได้ ๕ กระบวนการ ดังนี้

๑. กระบวนการการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้

เป็นกระบวนการที่ผู้สูงอายุได้ให้ข้อมูลข่าวสารหรือสนับสนุนข้อมูลที่จำเป็นต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของวัด ชุมชน และเครือข่ายการพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้ตระหนักถึงความจำเป็นในอันที่ต้องมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน โดยการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยช่องทางต่าง ๆ คือ

๑.๑ การเข้าไปส่งเสริมประชาสัมพันธ์ในชุมชน เช่น เวทีประชาคมหมู่บ้าน หรือด้วยกิจกรรมที่ภาครัฐ หรือกลุ่มผู้นำจัดขึ้นเพื่อมุ่งเน้นให้วัด และชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการสุขภาวะชุมชน

๑.๒ การประชุม อบรม สัมมนา โดยกลุ่มผู้นำ จะมุ่งเน้นให้วัด ชุมชนและเครือข่ายเกิดความรู้อย่างเข้าใจ และเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ

๑.๓ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารหรือองค์ความรู้ด้านคุณภาพชีวิตชุมชนทางเครือข่ายทางสังคม (SocialNetwork) รูปแบบต่าง ๆ เช่น ศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในวัดท่าพุด

๑.๔ การร่วมกันกับชุมชนในการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของ วัด ชุมชน เช่น ผ่าน YouTube หรือ Facebook เป็นต้น

๒. กระบวนการส่งเสริมกิจกรรมตั้งแต่เริ่มต้น

หลังจากได้มีการให้ความรู้แล้ว หรือเมื่อวัด ชุมชนรับทราบปัญหา และมีความต้องการจะแก้ไขปัญหา ผู้นำชุมชนจะแสดงบทบาทเป็นผู้นำในการจัดการพัฒนาสุขภาวะชุมชนตั้งแต่เริ่มต้น คือ

๒.๑ ส่งเสริมการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของภาครัฐ เมื่อได้รับอนุญาตให้จัดตั้งเป็นชมรมแล้วก็ส่งเสริมสมาชิกให้มีหน้าที่รับผิดชอบให้มีประสิทธิภาพ

๒.๒ การฝึกอบรมบุคลากรและสร้างทีมงาน เป็นการพัฒนาศักยภาพประชาชนและตัวแทนของชุมชนหรือกลุ่มเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนางานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต

๓. กระบวนการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตจากภาคส่วนต่าง ๆ

ผู้นำชมรมจึงต้องหาเครือข่ายแหล่งทุนหรือแหล่งสนับสนุนการดำเนินงานในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งจากวัดในชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรชุมชนเข้ามาร่วมขับเคลื่อนให้ตระหนักถึงผู้สูงอายุในชุมชนเป็นหลัก ร่วมกันด้วยการร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหา ร่วมทำ และร่วมใช้ประโยชน์ เป็นการสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตจากภาคส่วนต่าง ๆ คือ

๓.๑ สนับสนุนกิจกรรมด้านการดูแลผู้สูงอายุ ใน ๒ รูปแบบ คือ ๑) การส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน และ ๒) การป้องกันรักษาสุขภาพจิตผู้สูงอายุด้วยมิติทางจารีต ความเชื่อ มิติทางกฎหมาย และมิติความหลากหลายของชุมชน

๓.๒ สนับสนุนกิจกรรมด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ใน ๒ ลักษณะ คือ ๑) ส่งเสริมกิจกรรมการสร้างอาชีพ และ ๒) ส่งเสริมการสร้างรายได้ในชุมชน

๓.๓ สนับสนุนกิจกรรมด้านการศึกษาและถ่ายทอดองค์ความรู้ เป็นการบริหารจัดการโดยการต่อยอดองค์ความรู้ และพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนขยายผลจากวัดสู่ชุมชน

๓.๔ การสนับสนุนกิจกรรมด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูลข่าวสารทางด้านการดูแลผู้สูงอายุแก่สาธารณะชนทั่วไป

๔. กระบวนการส่งเสริมให้วัด และชุมชนร่วมกันดูแลผู้สูงอายุด้วยตนเอง

เป็นกระบวนการที่ผู้นำให้วัด และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุด้วยตนเองโดยมีกระบวนการต่าง ๆ คือ

๔.๑ ด้านการดำเนินงาน คือกระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน สนับสนุนการปฏิบัติงานในลักษณะการทำงานเป็นทีม (Team work) มีปฏิสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ มีจิตสำนึกสาธารณะร่วมกัน เพื่อเป็นเครื่องมือหรือกลไกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในเชิงบุคคล

๔.๒ ด้านการรับประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงานส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้แก่ ๑) ด้านเศรษฐกิจ เป็นการก่อให้เกิดการเรียนรู้ในการสร้างอาชีพในท้องถิ่น การดำรงชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๒) ด้านสังคม เป็นการทำให้เกิดการรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เกิดความความสามัคคีในระบบการอยู่ร่วมสัมพันธ์กันประกอบไปด้วย ครอบครัว เครือญาติ วัด และชุมชน ๓) ด้านสิ่งแวดล้อม การดำเนินการส่งเสริมการดูแลวัด ทำให้พื้นที่วัดในชุมชน ได้รับการดูแล รักษา และ ๔) วัฒนธรรมท้องถิ่น ที่นำไปสู่การปฏิบัติและการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การให้ความสำคัญกับระบบคุณค่าดั้งเดิม เช่น การเคารพผู้อาวุโส เป็นต้น

๕. กระบวนการส่งเสริมความร่วมมือกับเครือข่ายภาคสังคม (Social Network)

การส่งเสริมให้วัด และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยเป็นคณะทำงานภาคประชาชน ซึ่งจะรวมตัวกันเป็นผู้สูงอายุจากเครือข่ายระดับหมู่บ้าน ร่วมกันเป็นเครือข่ายระดับจังหวัด แล้วจึงเป็นเครือข่ายระดับภูมิภาค และระดับประเทศ ซึ่งการทำงานด้วยระบบเครือข่ายทางสังคมนี้จะเป็นประโยชน์ในด้านต่างๆ เช่น ใช้ความเป็นเครือข่ายเป็นเงื่อนไขในการรวมตัวกันต่อการดูแลสุขภาพ ใช้ความเป็นเครือข่ายเป็นเงื่อนไขในการต่อรอง ใช้เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน

ปัจจุบันชมรมผู้สูงอายุหลายๆ แห่งมีการรวมตัวจัดตั้งเป็น “โรงเรียนผู้สูงอายุ” ขึ้น จากเพียงจุดใดจุดหนึ่งสามารถดูแลรักษาคุณภาพชีวิตได้อย่างยั่งยืน ดังนั้นชุมชนหลายๆ ชุมชนที่มีจัดตั้งวัดเป็นศูนย์กลางในการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จึงหันมาจับมือประสานเป็นเครือข่ายช่วยกัน สร้างเป็นกลุ่มความร่วมมือที่เข้มแข็ง โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ไว้คือ

๑) เป็นผู้ประสานงาน เชื่อมโยง และถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้กับสมาชิกเครือข่ายได้ทราบอย่างทั่วถึงกัน เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาดำเนินงานด้านคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

๒) เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ และความช่วยเหลือการดำเนินงานด้านคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแก่สมาชิกผู้สูงอายุ

และ ๓) เป็นตัวแทนของเครือข่ายคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในการประสานการดำเนินงาน เพื่อพัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ตลอดจนองค์กรและเครือข่ายต่างๆ

ดังนั้น “การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง” ที่วัดได้ใช้ดำเนินการเพื่อปลูกจิตสำนึกในใจคน สร้างจิตสำนึกร่วมเพื่อดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยกระบวนการต่าง ๆ คือ กระบวนการการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กระบวนการส่งเสริมกิจกรรม ตั้งแต่เริ่มต้น กระบวนการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตจากภาคส่วนต่าง ๆ กระบวนการส่งเสริมให้วัด

และชุมชนร่วมกันดูแลผู้สูงอายุด้วยตนเอง และกระบวนการส่งเสริมความร่วมมือกับเครือข่ายภาคสังคม (Social Network) นับเป็นการทำงานที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมวิถีชีวิตของชุมชนเมือง เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อผู้สูงอายุด้วยกระบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมของผู้นำที่ขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ก่อให้เกิดการประโยชน์อย่างยั่งยืนด้วยการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กร วัด และเครือข่ายต่างๆ เป็น “กระบวนการสร้างจิตสำนึกร่วม” เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการดำเนินงานการเชื่อมโยงการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของความยั่งยืนต่อไป

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง” ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม เพื่อพัฒนาการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง จังหวัดนครปฐม ตามหลักพุทธธรรม และเพื่อวิเคราะห์การส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง จังหวัดนครปฐม นำมาสู่การเสนอบทสรุปการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะดังรายละเอียดต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

เป็นเพศชาย จำนวน ๒๐๐ คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๙ เพศหญิง จำนวน ๑๙๓ คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๑ มีอายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี จำนวน ๑๔๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๔ มีการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน ๑๗๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๕ มีอาชีพไม่ได้ประกอบอาชีพ จำนวน ๑๘๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๑ รองลงมา มีอาชีพอื่น ๆ จำนวน ๑๐๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๗ มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว จำนวน ๘๒ คน มีรายได้ ๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท ต่อเดือน จำนวน ๑๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๘

๕.๑.๒ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม

บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในตำบลกระทุ่มล้ม อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๙$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้

๑) ด้านกายภาพ (การพัฒนากาย) พบว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก = ๓.๗๔

๒) ด้านสรีลภาวนา (การพัฒนาความประพฤติ) พบว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก = ๓.๗๓

๓) ด้านจิตภาวนา (การพัฒนาจิตใจ) พบว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก = ๓.๖๙

๔) ด้านปัญญาภาวนา (การพัฒนาปัญญา) พบว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก = ๓.๕๘

๕.๑.๓ ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐานการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ เพื่อนำไปสู่การตอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียด ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๒ ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๓ ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในตำบลกระทุ่มล้ม อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๔ ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๕ ประชาชนที่มีรายได้ต่อปีต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๔ สรุปปัญหา และอุปสรรค

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม” ในครั้งนี้ทำให้ทราบถึงปัญหา และอุปสรรค ซึ่งจำแนกเป็นรายด้านได้ดังนี้

ด้านกายภาวนา (การพัฒนากาย) พบว่า ประชาชนขาดความตระหนักถึงความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นจากการกระทำที่ไม่สำรวมระวังในการปฏิบัติหน้าที่ของตน ขาดการเอาใจใส่ในกิจกรรมต่างๆ ใน

ชุมชนด้วยความถูกต้อง และเป็นธรรม ขาดการจัดกิจกรรม ส่งเสริมการพัฒนาร่างกาย เสริมสร้างบุคลิกภาพที่ดี

ด้านสีลภาวนา (การพัฒนาความประพฤติ) พบว่า ขาดการแนะนำ และให้ความรู้ที่มีประโยชน์ในการเข้าร่วมกิจกรรม ขาดการใช้วาทศิลป์ในการขอความร่วมมือในการทำกิจกรรมในชุมชน ขาดข้อมูลที่ชัดเจนและถูกต้องตรงกับความเป็นจริงของกิจกรรมที่จะจัดขึ้นในชุมชน

ด้านจิตภาวนา (การพัฒนาจิตใจ) พบว่า ขาดการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชนแขนงงานเทศกาลต่างๆ ขาดการเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ในชุมชน ขาดความกระตือรือร้น บายเบี่ยงเมื่อมีคนต้องการความช่วยเหลือ

ด้านปัญญาภาวนา (การพัฒนาปัญญา) พบว่า การจัดการเรียนรู้ให้แก่ประชาชนมีไม่เพียงพอ การอบรมในการพัฒนาปัญญาให้แก่ประชาชนมีไม่เพียงพอ ขาดการร่วมเสวนานโยบายที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรมต่อชุมชน

๕.๑.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) บุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

ด้านกายภาวนา (การพัฒนากาย) พบว่า การปฏิบัติด้วยความเป็นผู้มีสติในการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นทำให้เกิดความผิดพลาดน้อยลง สร้างปฏิบัติด้วยการมีสติในการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น การเจริญกาย การพัฒนากาย การฝึกอบรมกายให้รู้จักติดต่อกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางร่างกายทั้ง ๕ ด้วยดีและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณไม่ก่อให้เกิดโทษ การติดต่อกี่ยวข้องทั้งหลายภายนอก ไม่ให้เกิดโทษ พัฒนาการสัมพันธ์กับ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ การเจริญกาย พัฒนากาย และการฝึกอบรม ควรสร้างความตระหนักการปฏิบัติตนทางกาย วาจา ใจ ทำให้สุขภาพร่างกายแข็งแรง ติดต่อกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมต่างๆ ไม่ให้เกิดโทษ ทำให้คน ในองค์กรมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมได้อย่างราบรื่น

ด้านสีลภาวนา (การพัฒนาความประพฤติ) พบว่า เป็นบุคคลที่ควรมีเคารพอย่างยิ่งเพราะจะทำให้เป็นที่เคารพรัก นับถือ บูชา และเป็นทีไว้นือเชื่อใจแก่เพื่อนร่วมงานด้วยกัน ประพฤติดี มีศีลธรรม ช่วยเหลือเพื่อนผู้อื่น มีระเบียบ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ประพฤติดี มีศีลธรรม และอยู่กับผู้อื่นด้วยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ควรมีความเชื่อ และความศรัทธาในไตรสิกขา การเจริญศีล พัฒนาการประพฤติการฝึกอบรมศีลให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อน เสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี ส่งเสริมการรักษาศีล ๕ และปฏิบัติกิจกรรมต่อเนื่อง

ด้านจิตภาวนา (การพัฒนาจิตใจ) พบว่า เป็นคุณธรรมภายในให้รู้สภาวะภายในและภายนอก เพราะการทำงาน ย่อมจิตเป็นนายกายเป็นบ่าว การทำงานภายนอกย่อมสำเร็จด้วยจิตเป็นผู้สั่งก่อน ทำให้เกิดคุณธรรม ภายนอกได้ มีสมาธิตั้งจิตอธิฐาน ผึกจิตให้เข้มแข็ง ทำจิตใจให้สดชื่น ควรให้ครูได้ฝึกปฏิบัติสมาธิ ฝึกความอดทน ความตั้งใจ และสมัครใจด้วยตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัย การเจริญจิตพัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญองงามด้วย คุณธรรม เช่น มีความเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิตั้งจิตอธิฐานฝึกจิตให้เข้มแข็ง ทำจิตใจให้สดชื่น ควรฝึกสมาธิ และติดตามผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ

ด้านปัญญาภาวนา (การพัฒนาปัญญา) พบว่า ปัญญาขึ้นนอกจากมีมาแต่เกิดหรือเกิดจากการศึกษาในภายนอก แล้วปัญญาอันเกิดจากการเจริญภาวนานี้ถือสำคัญยิ่งกว่าปัญญาใดๆ สามารถทำให้ตัดกิเลส มีความโลภ โกรธ หลง เป็นต้น ได้และถือปัญญาสำคัญในหลักพุทธศาสนา สามารถนำพาให้หลุดพ้นจากกิเลสได้ไปสู่ ความหลุดพ้นดับเย็นได้คือ นิพพานนั่นเอง การเจริญปัญญาพัฒนาปัญญาการฝึกอบรมปัญญาให้รู้และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์ จากกิเลสและพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา ฝึกให้ทุกคนรู้จักการเสียสละ และเรียนรู้การพัฒนา กับโลกใหม่ๆ ใช้ปัญญารู้จัก แก้ปัญหา ทำตนให้กับสิ่ง ยั่วยุ การคิดหรือการที่เราจะส่งเคราะห์ให้เป็นองค์ความรู้ในทางธุรกิจหรือในการทำงาน อาจจะต้องใช้ ข้อมูลประมวผล เช่น ควรให้มีการนิเทศเสนอแนะการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง

๕.๑.๖ วิเคราะห์การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง

จากการศึกษาข้อมูลในพื้นที่ ผู้วิจัยนำเสนอการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง ทำการวิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง จากพื้นที่ศึกษาคือจังหวัดนครปฐม วิเคราะห์ด้วยมาตรฐานการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง องค์ประกอบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง และรูปแบบการจัดการ ๓ รูปแบบ คือการพัฒนาตามจารีตประเพณี การพัฒนาแบบประยุกต์ และการพัฒนาเพื่อต่อรองทางการเมือง ทำให้ทราบถึงการพัฒนาและรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองที่ศึกษา ทำการแบ่งกลุ่มผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองออกเป็น ๓ กลุ่มโดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้เสียในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง คือ กลุ่มหลัก กลุ่มรอง และกลุ่มสนับสนุน เพื่อทราบการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองจากนั้นทำการวิเคราะห์การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองทั้ง ๓ กลุ่มที่ได้แสดงออกต่อการ

ส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองด้วยแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่ดีที่มีผลต่อการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง เพื่อให้ทราบถึงการแสดงการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง และจากนั้นจึงทำการวิเคราะห์การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง ๙ กระบวนการ คือ ๑. การส่งเสริมประชาสัมพันธ์ ๒. การจัดตั้งกลุ่ม ๓. การฝึกอบรมบุคลากร ๔. การบริหารจัดการโดยการสนับสนุนจากภาครัฐ ๕. การติดตามตรวจสอบผลการดำเนินงาน ๖. ประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงาน ๗. ปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินงานและแนวทางการแก้ไข ๘. ความร่วมมือกับเครือข่ายภาคประชาชน และ ๙. วิธีการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเสนอสรุปการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองได้ ๕ กระบวนการ ดังนี้

๑. กระบวนการการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้

เป็นกระบวนการที่ผู้สูงอายุได้ให้ข้อมูลข่าวสารหรือสนับสนุนข้อมูลที่จำเป็นต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของวัด ชุมชน และเครือข่ายการพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้ตระหนักถึงความจำเป็นในอันที่ต้องมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน โดยการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยช่องทางต่าง ๆ คือ

๑.๑ การเข้าไปส่งเสริมประชาสัมพันธ์ในชุมชน เช่น เวทีประชาคมหมู่บ้าน หรือด้วยกิจกรรมที่ภาครัฐ หรือกลุ่มผู้นำจัดขึ้นเพื่อมุ่งเน้นให้วัด และชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการสุขภาวะชุมชน

๑.๒ การประชุม อบรม สัมมนา โดยกลุ่มผู้นำ จะมุ่งเน้นให้วัด ชุมชนและเครือข่าย เกิดความรู้ เข้าใจ และเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ

๑.๓ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารหรือองค์ความรู้ด้านคุณภาพชีวิตชุมชนทางเครือข่ายทางสังคม (SocialNetwork) รูปแบบต่าง ๆ เช่น ศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในวัดท่าพุด

๑.๔ การร่วมกันกับชุมชนในการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของ วัด ชุมชน เช่น ผ่าน YouTube หรือ Facebook เป็นต้น

๒. กระบวนการส่งเสริมกิจกรรมตั้งแต่เริ่มต้น

หลังจากได้มีการให้ความรู้แล้ว หรือเมื่อวัด ชุมชนรับทราบปัญหา และมีความต้องการจะแก้ไขปัญหา ผู้นำชุมชนจะแสดงบทบาทเป็นผู้นำในการจัดการพัฒนาสุขภาวะชุมชนตั้งแต่เริ่มต้น คือ

๒.๑ ส่งเสริมการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของภาครัฐ เมื่อได้รับอนุญาตให้จัดตั้งเป็นชมรมแล้วก็ส่งเสริมสมาชิกให้มีหน้าที่รับผิดชอบให้มีประสิทธิภาพ

๒.๒ การฝึกอบรมบุคลากรและสร้างทีมงาน เป็นการพัฒนาศักยภาพประชาชนและตัวแทนของชุมชนหรือกลุ่มเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนางานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต

๓. กระบวนการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตจากภาคส่วนต่าง ๆ

ผู้นำชมรมจึงต้องหาเครือข่ายแหล่งทุนหรือแหล่งสนับสนุนการดำเนินงานในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งจากวัดในชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรชุมชนเข้าร่วมขับเคลื่อนให้ตระหนักถึงผู้สูงอายุในชุมชนเป็นหลัก ร่วมกันด้วยการร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหา ร่วมทำ และร่วมใช้ประโยชน์ เป็นการสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตจากภาคส่วนต่าง ๆ คือ

๓.๑ สนับสนุนกิจกรรมด้านการดูแลผู้สูงอายุ ใน ๒ รูปแบบ คือ ๑) การส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน และ ๒) การป้องกันรักษาสุขภาพจิตผู้สูงอายุด้วยมิติทางจารีตความเชื่อ มิติทางกฎหมาย และมิติความหลากหลายของชุมชน

๓.๒ สนับสนุนกิจกรรมด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ใน ๒ ลักษณะ คือ ๑) ส่งเสริมกิจกรรมการสร้างอาชีพ และ ๒) ส่งเสริมการสร้างรายได้ในชุมชน

๓.๓ สนับสนุนกิจกรรมด้านการศึกษาและถ่ายทอดองค์ความรู้ เป็นการบริหารจัดการโดยการต่อยอดองค์ความรู้ และพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนขยายผลจากวัดสู่ชุมชน

๓.๔ การสนับสนุนกิจกรรมด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูลข่าวสารทางด้านการดูแลผู้สูงอายุแก่สาธารณชนทั่วไป

๔. กระบวนการส่งเสริมให้วัด และชุมชนร่วมกันดูแลผู้สูงอายุด้วยตนเอง

เป็นกระบวนการที่ผู้นำให้วัด และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุด้วยตนเองโดยมีกระบวนการต่าง ๆ คือ

๔.๑ ด้านการดำเนินงาน คือกระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน สนับสนุนการปฏิบัติงานในลักษณะการทำงานเป็นทีม (Team work) มีปฏิสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ มีจิตสำนึกสาธารณะร่วมกัน เพื่อเป็นเครื่องมือหรือกลไกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในเชิงบุคคล

๔.๒ ด้านการรับประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงานส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้แก่ ๑) ด้านเศรษฐกิจ เป็นการก่อให้เกิดการเรียนรู้ในการสร้างอาชีพในท้องถิ่น การดำรงชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๒) ด้านสังคม เป็นการทำให้เกิดการรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เกิดความสามัคคีเป็นระบบการอยู่ร่วมสัมพันธ์กันประกอบไปด้วย ครอบครัว เครือญาติ วัด และชุมชน ๓) ด้านสิ่งแวดล้อม การดำเนินการส่งเสริมการดูแลวัด ทำให้พื้นที่วัดในชุมชน ได้รับการดูแล รักษา และ ๔) วัฒนธรรมท้องถิ่น ที่นำไปสู่การปฏิบัติและการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การให้ความสำคัญกับระบบคุณค่าดั้งเดิม เช่น การเคารพผู้อาวุโส เป็นต้น

๕. กระบวนการส่งเสริมความร่วมมือกับเครือข่ายภาคสังคม (Social Network)

การส่งเสริมให้วัด และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยเป็นคณะทำงานภาคประชาชน ซึ่งจะรวมตัวกันเป็นผู้สูงอายุจากเครือข่ายระดับหมู่บ้าน ร่วมกันเป็นเครือข่ายระดับจังหวัด แล้วจึงเป็นเครือข่ายระดับภูมิภาค และระดับประเทศ ซึ่งการทำงานด้วยระบบเครือข่ายทางสังคมนี้จะเป็นประโยชน์ในด้านต่างๆ เช่นใช้ความเป็นเครือข่ายเป็นเงื่อนไขในการรวมตัวกันต่อการดูแลสุขภาพ ใช้ความเป็นเครือข่ายเป็นเงื่อนไขในการต่อรอง ใช้เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน

ปัจจุบันชมรมผู้สูงอายุหลายๆ แห่งมีการรวมตัวจัดตั้งเป็น “โรงเรียนผู้สูงอายุ” ขึ้น จากเพียงจุดใดจุดหนึ่งสามารถดูแลสุขภาพคุณภาพชีวิตได้อย่างยั่งยืน ดังนั้นชุมชนหลายๆ ชุมชนที่มีจัดตั้งวัดเป็นศูนย์กลางในการดูแลสุขภาพชีวิตผู้สูงอายุ จึงหันมาจับมือประสานเป็นเครือข่ายช่วยกัน สร้างเป็นกลุ่มความร่วมมือที่เข้มแข็ง โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ไว้คือ

๑) เป็นผู้ประสานงาน เชื่อมโยง และถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้กับสมาชิกเครือข่าย ได้ทราบอย่างทั่วถึงกัน เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาดำเนินงานด้านคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

๒) เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ และความช่วยเหลือการดำเนินงานด้านคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแก่สมาชิกผู้สูงอายุ

และ ๓) เป็นตัวแทนของเครือข่ายคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในการประสานการดำเนินงาน เพื่อพัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ตลอดจนองค์กรและเครือข่ายต่างๆ

ดังนั้น “การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง” ที่วัดได้ใช้ดำเนินการเพื่อปลูกจิตสำนึกในใจคน สร้างจิตสำนึกร่วมเพื่อดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยกระบวนการต่าง ๆ คือ กระบวนการการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กระบวนการส่งเสริมกิจกรรมตั้งแต่เริ่มต้น กระบวนการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตจากภาคส่วนต่าง ๆ กระบวนการส่งเสริมให้วัด และชุมชนร่วมกันดูแลสุขภาพผู้สูงอายุด้วยตนเอง และกระบวนการส่งเสริมความร่วมมือกับเครือข่ายภาคสังคม (Social Network) นับเป็นการทำงานที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมวิถีชีวิตของชุมชนเมือง เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อผู้สูงอายุด้วยกระบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมของผู้เป็นที่ขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการดูแลสุขภาพชีวิตผู้สูงอายุ ก่อให้เกิดการประโยชน์อย่างยั่งยืนด้วยการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กร วัด

และเครือข่ายต่างๆ เป็น “กระบวนการสร้างจิตสำนึกร่วม” เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการดำเนินงานการเชื่อมโยงการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของความยั่งยืนต่อไป

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม” โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญ น่าสนใจ และนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๕.๒.๑ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม

ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากว่าบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในตำบลกระทุ่มล้ม อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นประเด็นจากข้อคำถามในแบบสอบถาม ที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สัมพันธ์ พิษยททยา ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชนค่ายทหาร กองทัพbungสู่ชุมชนเข้มแข็ง” ผลการวิจัยพบว่า กองทัพbungได้ประสบความสำเร็จผลสำเร็จในการ พัฒนาคุณภาพชีวิตกำลังพลและครอบครัว และการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนค่ายทหาร กองทัพbung ซึ่งผู้วิจัยได้ทราบถึงหลักการ วิธีการและแนวทางในการพัฒนาชุมชนค่ายทหารให้เป็น ชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งความสำเร็จดังกล่าวขึ้นอยู่กับ ผู้บังคับหน่วยหน่วยทหาร กำลังพลและครอบครัว มีหลักในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง คือ การบริหารจัดการชุมชนที่ดีการมีส่วนร่วมของประชาชน การพึ่งพาตนเองได้ของชุมชน และการประสานงาน และมีข้อเสนอแนะการพัฒนาชุมชนตำรวจbungสู่ความ เข้มแข็ง คือ ควรกำหนดเป็นนโยบายให้ทุกหน่วยของกองทัพbung ยึดถือแนวทางการพัฒนาเป็นภารกิจ หลักที่ทุกหน่วยต้องดำเนินการ และควรดำเนินการต่อไปอย่างต่อเนื่องอย่างเข้มแข็งจริงจัง โดยเพิ่มการประสานงานกันระหว่างหน่วยทหาร ชุมชนค่ายทหาร และชุมชนใกล้เคียงอื่น ๆ ประกอบกับให้ความสำคัญในการพัฒนาคนในชุมชนให้มีคุณภาพประสิทธิภาพเพื่อรับผิดชอบการพัฒนาชุมชน ตำรวจbungให้ยั่งยืนตลอดไป และให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมย้อมนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนตลอดไป^๑

^๑ สัมพันธ์ พิษยททยา, “แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชนค่ายทหารกองทัพbungสู่ชุมชน เข้มแข็ง”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๕๘).

๕.๒.๒ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม จำแนกเป็นรายด้าน

๑) **กายภาพนา (การพัฒนาภาย)** จากการวิจัย พบว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ ได้แก่พระสงฆ์ มีการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมกิจกรรม ทางศาสนา เช่น การเข้าวัดฟังธรรมนั่งสมาธิอย่างต่อเนื่อง พระสงฆ์ อนุเคราะห์สถานที่ภายในวัดให้แก่ประชาชนในชุมชน เช่นการจัดสร้างลานกีฬาสาธารณะ การเดินแอโรบิกให้มีสุขภาพร่างกายที่ดี พระสงฆ์ เสริมสร้างให้ประชาชนในชุมชนเป็นผู้ตระหนักรู้ในเอกลักษณ์ของชุมชน รักษาดูแลให้ธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมในชุมชน พระสงฆ์ ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพอนามัยให้กับประชาชนในชุมชน พระสงฆ์ สนับสนุนการสร้างบุคลิกภาพที่ดีให้แก่ประชาชนในการทำงานและใช้ชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สิริเพ็ญ ขลเทพ** ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนตามโครงการอาชีวศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีลำพูน” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และผลของการจัดโครงการการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนตามโครงการอาชีวศึกษาเพื่อ พัฒนาชนบท วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีลำพูน การศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากครู อาจารย์ จำนวน ๑๐ คน และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นปีที่ ๑ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ในโครงการ อาชีวศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท จำนวน ๑๗ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามสำหรับ นักเรียน อาจารย์ และแบบประเมินโครงการ ผูกอบรวมการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนในโครงการ อาชีวศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (X) และส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๑. สภาพและปัญหาของนักเรียนจากกลุ่มตัวอย่างที่ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย ๑๕- ๑๗ ปี เชื้อสายกะเหรี่ยง นับถือศาสนาพุทธ มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ และครอบครัวประกอบ อาชีพ ทำนา ทำไร่ โดยครู อาจารย์ให้ข้อมูลว่า ปัญหาของนักเรียน คือ นักเรียนพูดภาษาไทยไม่คล่อง/ไม่ชัดเจนความคิดสร้างสรรค์ ขาดทักษะการคิดเป็นทำเป็นและการแก้ปัญหา โดยครู อาจารย์ให้ ข้อเสนอแนะว่าควรจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการและจัดโครงการประจำปี และจากการศึกษากลุ่ม ตัวอย่างที่เป็นนักเรียน พบว่า สภาพแวดล้อมของวิทยาลัยมีข้อบังคับหรือข้อจำกัดต่าง ๆ มาก นักเรียน ผลการเรียน

อ่อน ที่วิทยาลัยมีเสียงดังรบกวน ข้อเสนอแนะเพื่อแก้ปัญหานี้คือ วิทยาลัยควรจัด โครงการการศึกษาคุณงาน จัดฝึกอบรมระยะสั้น และยังต้องการให้มีการจัดฝึกอบรมด้านการพัฒนา คุณภาพชีวิตเพื่อการเรียน การสอนและเตรียมตัวเพื่อประกอบอาชีพ

๒. ผลการจัดโครงการฝึกอบรม พบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีความพยายามในการเรียน มากขึ้น มีการพัฒนาตนเอง เกิดความรู้สึกรักภูมิใจ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ให้ความร่วมมือ และกล้า แสดงออก^๒

๒) ด้านสิ่งแวดล้อม (การพัฒนาคุณภาพประพฤติ) จากการวิจัย พบว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็น รายชื่อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ ได้แก่พระสงฆ์มีการส่งเสริมบุคลากรและประชาชนในชุมชนให้มี กิริยา มารยาทและใช้วาจาที่สุภาพเรียบร้อย ถูกต้อง ในการติดต่อสื่อสารกันในสังคม พระสงฆ์ ส่งเสริม การเรียนรู้ธรรมาภิบาลแก่ประชาชนในชุมชนเพื่อใช้ในการพัฒนาชุมชน พระสงฆ์ ส่งเสริมและพัฒนาให้ ประชาชนในชุมชนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและชุมชน พระสงฆ์ การส่งเสริมการพัฒนาศีลธรรมและ จริยธรรมในการดำเนินชีวิตให้แก่ประชาชน พระสงฆ์ ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนยึดหลักความถูกต้อง และเป็นธรรมในการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิวาพร ตั้งทีฆะรักษ์ ได้วิจัยเรื่อง “การ พัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลประสาทเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า คุณภาพ ชีวิตการทำงานของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาล ประสาทเชียงใหม่ อยู่ในระดับปานกลาง โดยเจ้าหน้าที่เห็นว่าการสร้างประโยชน์ต่อสังคมของ โรงพยาบาลจัดว่ามีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีมากกว่าคุณภาพชีวิตการ ทำงานในด้านอื่น ๆ รองลงมา คือ การพัฒนาความรู้ความสามารถเจ้าหน้าที่ ความปลอดภัยของสภาพ การทำงานและ สภาพแวดล้อมที่ถูกต้องสุขอนามัย ความเหมาะสมในการดำเนินชีวิตของเจ้าหน้าที่ สภาพการ ยอมรับทางสังคมการทำงานของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน ระเบียบข้อบังคับของหน่วยงาน และการให้เงิน ตอบแทน การทำงานตามลำดับ นอกจากนี้ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของเจ้าหน้าที่ โรงพยาบาล ประสาทเชียงใหม่ ผู้บริหารมีความเห็นว่าการปรับปรุงการให้เงินตอบแทนการทำงาน

^๒ สิริเพ็ญ ชลเทพ, “การพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนตามโครงการอาชีวศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีลำพูน”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ,๒๕๕๖).

ซึ่งยังไม่เป็นธรรมชาติที่ควร รวมถึงสภาพแวดล้อมและสุขอนามัยในการทำงานก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องมีการ กำหนดมาตรฐาน เช่น การนำ ISO ๑๔๐๐๐ เข้ามาใช้ในองค์กร และการพัฒนาความสามารถของ เจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาล เจ้าหน้าที่ควรได้รับการฝึกอบรมให้ตรงตามสายงาน และหน้าที่ รวมถึงการวางแผนเกี่ยวกับความก้าวหน้า ความมั่นคงในอาชีพ สวัสดิการด้านต่างๆ และโรงพยาบาลประสาท เชียงใหม่ ควรมีการประชาสัมพันธ์ และสร้างความเข้าใจให้ประชาชนได้รับทราบถึงกิจกรรมของ โรงพยาบาล และความเชี่ยวชาญด้านประสาทวิทยาของโรงพยาบาลด้วย”

๓) ด้านจิตภาวนา (การพัฒนาจิตใจ) จากการวิจัย พบว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ ได้แก่ พระสงฆ์ ส่งเสริมแรงจูงใจให้กับประชาชนมีกำลังใจในการดำเนินชีวิต พระสงฆ์ ส่งเสริมเชิดชูประชาชนในชุมชนให้เป็นบุคคลตัวอย่าง ในการที่มีน้ำใจและช่วยเหลือผู้อื่น พระสงฆ์ จัดพื้นที่ให้ประชาชนมาปฏิบัติสมาธิเป็นประจำ พระสงฆ์ ส่งเสริมพัฒนาให้ประชาชนในชุมชนมีเมตตาริจิตในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตนอย่างเป็นมิตรและเป็นกันเองในสังคม พระสงฆ์ ส่งเสริมให้ประชาชนมีจิตสำนึกและยึดหลักในการรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วีรณ ฉันทศาสตร์โกศล** ได้วิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตนายทหารชั้นประทวนในกรมทหาร ปืนใหญ่ต่อสู้ อากาศยานที่ ๑” โดยได้ทำการศึกษาระดับคุณภาพชีวิตและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อ คุณภาพชีวิต ๕ ด้าน คือ ๑) ด้านสุขภาพอนามัย ๒) ด้านชีวิตครอบครัว ๓) ด้านที่อยู่อาศัย ๔) ด้านรายได้ และการงาน และ ๕) ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินจากกลุ่มตัวอย่าง ๒๑๒ คน ผล การศึกษาพบว่า นายทหารชั้นประทวนที่สมรสแล้ว มีคุณภาพชีวิตดีกว่านายทหารชั้นประทวนที่มี สถานภาพโสด หม้าย และแยกกันอยู่ นายทหารชั้นประทวนที่มีระดับยศสูงมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า นายทหารชั้นประทวนที่มียศต่ำ นายทหารชั้นประทวนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน คุณภาพชีวิตแตกต่างกัน สำหรับอายุ อายุราชการ และรายได้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพชีวิตอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนหน้าที่

^๓ ศิวาพร ตั้งทิษะรักษ์, “การพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลประสาท เชียงใหม่”, การค้นคว้าแบบอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐).

รับผิดชอบ และจำนวนบุคคลที่พึ่งพาในครอบครัวไม่มี ความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน^๔

๔) ด้านปัญญาภานา (การพัฒนาปัญญา) จากการวิจัย พบว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในระดับมาก ได้แก่พระสงฆ์ เปิดโอกาสให้แก่ประชาชนในชุมชนในการแสดงความคิดเห็นสร้างสรรค์ในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนด้านต่างๆ ร่วมกัน พระสงฆ์ได้จัดกิจกรรมอบรมความรู้ใหม่ๆ ให้แก่ประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต พระสงฆ์มีการส่งเสริมประชาชนให้ใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหาตามหลักภานา ๔ พระสงฆ์ ส่งเสริมการให้ประชาชนในชุมชนเกิดความใฝ่รู้และการแสวงหาความรู้ของตัวเอง พระสงฆ์สอนให้รู้จักการอยู่กับผู้ที่ทำผิดและสรรเสริญผู้ที่ทำความดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ดุขฎฐิ รัมสมภพ** ได้วิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน สังกัดกองพัน ทหารสารวัตรที่ ๑๑” โดยทำการศึกษาคุณภาพชีวิตตามสภาพเป็นจริงและปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพ ชีวิตตามปัจจัยที่บ่งชี้ ๑๐ ประการคือ อาหารโภชนาการครอบครัวที่อยู่อาศัย การได้รับการบริการขั้น พื้นฐาน ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สุขภาพอนามัย รายได้ ความมั่นคงในอาชีพ คุณธรรมจริยธรรม สิ่งแวดล้อม ความภูมิใจมีเกียรติ จากกลุ่มตัวอย่าง ทหารชั้นประทวนสังกัดกองพัน ทหารสารวัตร ที่ ๑๑ จำนวน ๒๘๒ คน ผลการศึกษาพบว่า ระดับคุณภาพชีวิตของทหารชั้นประทวน สังกัดกองพันทหารสารวัตรที่ ๑๑ ส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตในระดับปานกลางปัจจัยด้าน อายุ ราชการ ระดับยศ การเก็บออมในครอบครัวและสวัสดิการที่ได้รับ มีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิต ส่วนสถานภาพสมรส ระดับการศึกษา จำนวนบุคคลที่พึ่งพาในครอบครัว รายได้ในครอบครัวรายจ่ายในครอบครัว และแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิต^๕

^๔ วิริณ ฉันทศาสตร์โกศล, “คุณภาพชีวิตนายทหารชั้นประทวน กรมทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานที่ ๑”, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม, คณะพัฒนาสังคม, (สำนักงานวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), ๒๕๔๔.

^๕ ดุขฎฐิ รัมสมภพ, “คุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน สังกัดกองพันทหารสารวัตร ที่ ๑๑”, ภาคนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม, คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, (สำนักงานวิจัยสถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๐).

๕.๒.๓ การอภิปรายผลตามสมมติฐาน

ผลตามสมมติฐานการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล จากการศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในตำบลกระทุ่มล้ม อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ แตกต่างกัน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วันเพ็ญ วอกลาง** ได้วิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตของคนกรุงเทพมหานคร” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาความหมายองค์ประกอบของตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต พบว่า คุณภาพชีวิต ประกอบด้วยปัจจัย ๓ ด้าน คือ ปัจจัยที่เป็นความต้องการพื้นฐานของคนเรา ปัจจัยที่เป็นความต้องการทางสังคม ปัจจัยที่เป็นความต้องการทางด้านจิตใจ นอกจากนี้ยังได้สร้างกรอบในการศึกษา โครงการคุณภาพชีวิตของคนใน กรุงเทพมหานคร โดยแบ่งการศึกษาคุณภาพชีวิตออกเป็น ๕ มิติ คือ ๑) ครอบครัว ๒) การงาน ๓) ความเครียด ๔) ชีวิตในเมือง ๕) สภาพแวดล้อม^๖ และ **วีรณ ฉันทศาสตร์โกศล** ได้วิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตนายทหารชั้นประทวนในกรมทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานที่ ๑” โดยได้ทำการศึกษาระดับคุณภาพชีวิตและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิต ๕ ด้าน คือ ๑) ด้านสุขภาพอนามัย ๒) ด้านชีวิตครอบครัว ๓) ด้านที่อยู่อาศัย ๔) ด้านรายได้ และการงาน และ ๕) ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินจากกลุ่มตัวอย่าง ๒๑๒ คน ผล การศึกษาพบว่า นายทหารชั้นประทวนที่สมรสแล้ว มีคุณภาพชีวิตดีกว่านายทหารชั้นประทวนที่มี สถานภาพโสด หม้าย และแยกกันอยู่ นายทหารชั้นประทวนที่มีระดับศษสมึ่มีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า นายทหารชั้นประทวนที่มียศต่า นายทหารชั้นประทวนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน คุณภาพชีวิตแตกต่างกัน สำหรับอายุ อายุราชการ และรายได้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพชีวิตอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนหน้าที่รับผิดชอบ และจำนวนบุคคลที่พึ่งพาในครอบครัวไม่มี ความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน^๗

^๖ วันเพ็ญ วอกลาง, “คุณภาพชีวิตของคนกรุงเทพมหานคร”, **รายงานวิจัยพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต**, (สำนักงานวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร, ๒๕๓๕).

^๗ วีรณ ฉันทศาสตร์โกศล, “คุณภาพชีวิตนายทหารชั้นประทวน กรมทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานที่ ๑”, **ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม, คณะพัฒนาสังคม**, (สำนักงานวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร, ๒๕๔๔).

๕.๒.๔ ผลการวิเคราะห์การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง

ผู้วิจัยจึงเสนอสรุปการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองได้ ๕ กระบวนการ ดังนี้

๑. กระบวนการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้

เป็นกระบวนการที่ผู้สูงอายุได้ให้ข้อมูลข่าวสารหรือสนับสนุนข้อมูลที่จำเป็นต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของวัด ชุมชน และเครือข่ายการพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้ตระหนักถึงความจำเป็นในอันที่ต้องมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน โดยการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยช่องทางต่าง ๆ คือ

๑.๑ การเข้าไปส่งเสริมประชาสัมพันธ์ในชุมชน เช่น เวทีประชาคมหมู่บ้าน หรือด้วยกิจกรรมที่ภาครัฐ หรือกลุ่มผู้นำจัดขึ้นเพื่อมุ่งเน้นให้วัด และชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการสุขภาพชุมชน

๑.๒ การประชุม อบรม สัมมนา โดยกลุ่มผู้นำ จะมุ่งเน้นให้วัด ชุมชนและเครือข่าย เกิดความรู้ เข้าใจ และเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ

๑.๓ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารหรือองค์ความรู้ด้านคุณภาพชีวิตชุมชนทางเครือข่ายทางสังคม (Social Network) รูปแบบต่าง ๆ เช่น ศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในวัดท่าพุด

๑.๔ การร่วมกันกับชุมชนในการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของ วัด ชุมชน เช่น ผ่าน YouTube หรือ Facebook เป็นต้น

๒. กระบวนการส่งเสริมกิจกรรมตั้งแต่เริ่มต้น

หลังจากได้มีการให้ความรู้แล้ว หรือเมื่อวัด ชุมชนรับทราบปัญหา และมีความต้องการจะแก้ไขปัญหา ผู้นำชุมชนจะแสดงบทบาทเป็นผู้นำในการจัดการพัฒนาสุขภาพชุมชนตั้งแต่เริ่มต้น คือ

๒.๑ ส่งเสริมการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของภาครัฐ เมื่อได้รับอนุญาตให้จัดตั้งเป็นชมรมแล้วก็ส่งเสริมสมาชิกให้มีหน้าที่รับผิดชอบให้มีประสิทธิภาพ

๒.๒ การฝึกอบรมบุคลากรและสร้างทีมงาน เป็นการพัฒนาศักยภาพประชาชนและตัวแทนของชุมชนหรือกลุ่มเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนางานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต

๓. กระบวนการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตจากภาคส่วนต่าง ๆ

ผู้นำชมรมจึงต้องหาเครือข่ายแหล่งทุนหรือแหล่งสนับสนุนการดำเนินงานในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งจากวัดในชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรชุมชนเข้ามาร่วมขับเคลื่อนให้ตระหนักถึงผู้สูงอายุในชุมชนเป็นหลัก ร่วมกันด้วยการร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหา ร่วมทำ และร่วมใช้ประโยชน์ เป็นการสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตจากภาคส่วนต่าง ๆ คือ

๓.๑ สนับสนุนกิจกรรมด้านการดูแลผู้สูงอายุ ใน ๒ รูปแบบ คือ ๑) การส่งเสริมการเรียนรู้ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน และ ๒) การป้องกันรักษาสุขภาพจิตผู้สูงอายุด้วยมิติทางจารีต ความเชื่อ มิติทางกฎหมาย และมิติความหลากหลายของชุมชน

๓.๒ สนับสนุนกิจกรรมด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ใน ๒ ลักษณะ คือ ๑) ส่งเสริม กิจกรรมการสร้างอาชีพ และ ๒) ส่งเสริมการสร้างรายได้ในชุมชน

๓.๓ สนับสนุนกิจกรรมด้านการศึกษาและถ่ายทอดองค์ความรู้ เป็นการบริหารจัดการโดยการต่อยอดองค์ความรู้ และพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนขยายผลจากวัดสู่ชุมชน

๓.๔ การสนับสนุนกิจกรรมด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูลข่าวสารทางด้านการดูแลผู้สูงอายุแก่สาธารณะชนทั่วไป

๔. กระบวนการส่งเสริมให้วัด และชุมชนร่วมกันดูแลผู้สูงอายุด้วยตนเอง

เป็นกระบวนการที่ผู้นำให้วัด และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุด้วยตนเองโดยมี กระบวนการต่าง ๆ คือ

๔.๑ ด้านการดำเนินงาน คือกระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน สนับสนุน การปฏิบัติงานในลักษณะการทำงานเป็นทีม (Team work) มีปฏิสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ มีจิตสำนึกสาธารณะ ร่วมกัน เพื่อเป็นเครื่องมือหรือกลไกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในเชิงบุคคล

๔.๒ ด้านการรับประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงานส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้แก่ ๑) ด้านเศรษฐกิจ เป็นการก่อให้เกิดการเรียนรู้ในการสร้างอาชีพในท้องถิ่น การดำรงชีพตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ๒) ด้านสังคม เป็นการทำให้เกิดการรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เกิดความสามัคคีในระบบการอยู่ร่วมสัมพันธ์กันประกอบไปด้วย ครอบครัว เครือญาติ วัด และชุมชน ๓) ด้าน สิ่งแวดล้อม การดำเนินการส่งเสริมการดูแลวัด ทำให้พื้นที่วัดในชุมชน ได้รับการดูแล รักษา และ ๔) วัฒนธรรม ท้องถิ่น ที่นำไปสู่การปฏิบัติและการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การให้ความสำคัญกับระบบคุณค่า ดั้งเดิม เช่น การเคารพผู้อาวุโส เป็นต้น

๕. กระบวนการส่งเสริมความร่วมมือกับเครือข่ายภาคสังคม (Social Network)

การส่งเสริมให้วัด และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยเป็นคณะทำงานภาคประชาชน ซึ่งจะรวมตัวกัน เป็นผู้สูงอายุจากเครือข่ายระดับหมู่บ้าน ร่วมกันเป็นเครือข่ายระดับจังหวัด แล้วจึงเป็นเครือข่ายระดับภูมิภาค และระดับประเทศ ซึ่งการทำงานด้วยระบบเครือข่ายทางสังคมนี้จะเป็นประโยชน์ในด้านต่างๆ เช่น ใช้ความเป็น เครือข่ายเป็นเงื่อนไขในการรวมตัวกันต่อการดูแลสุขภาพ ใช้ความเป็นเครือข่ายเป็นเงื่อนไขในการต่อรอง ใช้ เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน

ปัจจุบันชมรมผู้สูงอายุหลายๆ แห่งมีการรวมตัวจัดตั้งเป็น “โรงเรียนผู้สูงอายุ” ขึ้น จากเพียงจุดใดจุดหนึ่งสามารถดูแลรักษาคุณภาพชีวิตได้อย่างยั่งยืน ดังนั้นชุมชนหลายๆ ชุมชนที่มีจัดตั้งวัดเป็นศูนย์กลางในการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จึงหันมาจับมือประสานเป็นเครือข่ายช่วยกัน สร้างเป็นกลุ่มความร่วมมือที่เข้มแข็ง โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ไว้คือ

๑) เป็นผู้ประสานงาน เชื่อมโยง และถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้กับสมาชิกเครือข่าย ได้ทราบอย่างทั่วถึงกัน เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาดำเนินงานด้านคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

๒) เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ และความช่วยเหลือการดำเนินงานด้านคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแก่สมาชิกผู้สูงอายุ

และ ๓) เป็นตัวแทนของเครือข่ายคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในการประสานการดำเนินงาน เพื่อพัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ตลอดจนองค์กรและเครือข่ายต่างๆ

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง” ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรกำหนดเป็นนโยบายเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ดังต่อไปนี้

๑) วัดควรมีนโยบาย การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ชัดเจนและเป็นระบบ เพื่อจัดการพัฒนาคุณภาพชีวิตในพื้นที่ของชุมชนชนบท โดยให้ประชาชนมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตนได้ และช่วยพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญมากขึ้น

๒) วัดควรมีนโยบายในการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยเน้นไปที่การพัฒนาคนในชุมชน เพื่อให้ได้มนุษย์ที่สมบูรณ์พร้อมทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ ในการดำรงชีวิตของตนเองในสังคม

๓) วัดควรมีการวางแผนการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เป็นระบบ เพื่อที่จะได้พัฒนาสังคมด้านต่างๆ ให้เจริญก้าวหน้า ส่งผลให้เทศบาลมีความเจริญก้าวหน้าด้วย

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง” ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรกำหนดเป็นข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ดังต่อไปนี้

๑) ควรที่จะส่งเสริมพัฒนาประชาชนไม่ให้ถืออภิสิทธิ์หรือกระทำการใดๆ อันเป็นที่เดือดร้อนแก่ผู้อื่นในสังคม และออกนโยบายการพัฒนาส่งเสริมให้บุคลากรและประชาชนในชุมชน ลด ละ เลิก ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติดและของมีนเมา

๒) ควรที่สร้างกิจกรรมสมานธิภาวนาเพื่อส่งเสริมแรงจูงใจให้กับประชาชนมีกำลังใจในการปฏิบัติธรรม เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนมีความมั่นใจในการปฏิบัติงานของตน

๓) ควรที่จะส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ให้แก่ประชาชนในชุมชนให้มีการอบรม พัฒนาให้แก่ประชาชนในชุมชนเพื่อให้เกิดความคิดในกระบวนการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นขั้นตอนและรอบคอบ

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง” ผู้วิจัยขอเสนอให้ผู้ที่สนใจ ได้นำไปศึกษาวิจัยครั้งต่อไปในประเด็นดังต่อไปนี้

๑) การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาตัวแปรอื่นๆ เพิ่มเติมนอกเหนือไปจากปัจจัยส่วนบุคคล เช่น ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยชุมชน ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา เป็นต้น

๒) การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาด้วยการใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การจัดสนทนากลุ่ม (focus group) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียด และลึกซึ้งกว่านี้

๓) ควรจะมีการศึกษาเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาของเทศบาล”

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

โกวิทย์ พวงงาม. การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ บพิธการพิมพ์, ๒๕๕๓.

_____ . การปกครองท้องถิ่นว่าด้วยทฤษฎีแนวคิดและหลักการ. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด, ๒๕๕๐.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ซัคเซสมิเดีย, ๒๕๕๓.

จุฑา เทียนไทย. การจัดการมุมมองนักบริหาร. กรุงเทพมหานคร : แมคกรอฮิล, ๒๕๔๘.

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐.

ติน ปรัชญพฤทธิ. ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

_____ . ทฤษฎีองค์กร. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๒.

ธงชัย สันติวงษ์. องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : วิอินเตอร์พรีน, ๒๕๕๐.

ธเนศวร์ เจริญเมือง. ทฤษฎีและแนวคิด : การปกครองท้องถิ่นกับการบริหารจัดการท้องถิ่น, กรุงเทพมหานคร : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, ๒๕๕๑.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. กลวิธีแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภการพิมพ์, ๒๕๔๗.

นันทวัฒน์ บรมานันท์. การบริหารสาธารณะในระบบกฎหมายปกครองของฝรั่งเศส. กรุงเทพมหานคร : สำนักนิติธรรม, ๒๕๔๑.

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยทางการวัดผลและประเมินผล. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๓.

ประทาน คงฤทธิศึกษากร. การปกครองเมืองพัทยา. กรุงเทพมหานคร : สหายบล็อกและการพิมพ์, ๒๕๒๔.

ประหยัด หงส์ทองคำ. การกระจายอำนาจหลักการและองค์ประกอบที่น่าพิจารณา. วารสารราชการส่วนจังหวัดและตำบล, ๒๕๓๗.

พรรคดี ผ่องแผ้ว. **ศาสตร์แห่งการวิจัยทางเมืองและสังคม.** พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **การศึกษาพัฒนาการหรือบูรณาการ.** กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๐.

_____. **ธรรมนุญชีวิต.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๖.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **ธรรมนุญชีวิต.** พิมพ์ครั้งที่ ๘๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๐.

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **คุณธรรมและพุทธวิธีการบริหาร.** กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรมและโรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

พระมหาอุทัย วชิรเมธี. **คนสำราญงานสำเร็จ.** พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐.

พระมหาสุทนต์ อาภากร และสายชล ปัญญชิต. **รูปแบบของเครือข่ายการเรียนรู้ทางสังคมในการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา.** สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

_____. **พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **คุณธรรมสำหรับนักบริหาร.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑.

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). **คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่.** กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

พิทยา บวรวัฒนา. **การบริหารเชิงบูรณาการ.** นนทบุรี : สำนักงานข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๖.

มัลลิกา ต้นสอน. **การจัดการยุคใหม่.** กรุงเทพมหานคร : เอ็กสเปอร์เน็ท จำกัด, ๒๕๔๔.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. **ธุรกิจทั่วไป : ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจ.** กรุงเทพมหานคร : บริษัทดวงกมลสมัย จำกัด, ๒๕๔๑.

สุธี สุทธิสมบุญ. **หลักการบริหารเบื้องต้น.** กรุงเทพมหานคร : สวัสดิการสำนักพิมพ์ ก.พ., ๒๕๓๖.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร : นาน มีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

ลิขิต ธีระเวคิน. การกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕.

วรางคณา วิฑโย. การจัดการองค์กรท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : พัทธ์ชัยอักษร, ๒๕๔๐.

วีระกิตต์ หาญปริพรรณ์ และคณะ. การมีส่วนร่วมของชุมชนในงานยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงยุติธรรม, ๒๕๕๑.

สนธยา พลศรี. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕.

สมคิด เลิศไพฑูรย์. กฎหมายการปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : ธรรมการพิมพ์, ๒๕๕๐.

สมบัติ อารังธัญวงศ์. การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๒.

สรรเสริญ วงศ์ช่อม. การวางแผนพัฒนาประเทศ. พิมพ์ครั้งที่ ๑. นนทบุรี : บริษัท ศูนย์การพิมพ์เพชร รุ่ง จำกัด, ๒๕๕๔.

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. คู่มือการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและทบวงมหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

สุรัสวดี ราชกุลชัย. การวางแผนและการควบคุมทางการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

สุวิมล ทิรกานันท์. การสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรในการวิจัยทางสังคมศาสตร์แนวทางการปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

เสนาะ ตีเยาว์. หลักการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑.

เสรี พงศ์พิศ. บุรณาการคืออะไร. หนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน. ฉบับวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕.

อคิน รพีพัฒน์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การนโยบาย สาธารณสุข, ๒๕๔๗.

อาภรณ์ ภูวิทย์พันธ์. กลยุทธ์ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร : เอช อาร์ เซ็นเตอร์, ๒๕๕๑.

(๒) วิทยานิพนธ์:

คำพันธ์ อัครเนตร. การพัฒนารูปแบบการบริหารท้องถิ่นขั้นพื้นฐานตามหลักพุทธธรรม. ปรัชญา การศึกษาดุสิตบัณฑิต (การบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๙.

- ไตรรัตน์ โภคพลากรณ์. ทูทางสังคมกับการบริหารการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณี
องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยกะปิ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี และองค์การบริหารส่วน
ตำบลเขาสามายอด อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี. **ดุष्ฎินิพนธ์ปริญญาสงเคราะห์ศาสตร์
ดุष्ฎินิพนธ์บัณฑิต (การบริหารสังคม)**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๙.
- ธาดา เจริญกุล. การพัฒนาระบบการปฏิบัติงานตามหลักพรหมวิหารธรรมของโรงพยาบาลส่งเสริม
สุขภาพตำบล ในจังหวัดภาคเหนือตอนบน, **พุทธศาสตร์ดุष्ฎินิพนธ์บัณฑิต (รัฐประศาสน
ศาสตร์)**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.
- นาคม ธีรสุวรรณจักร. “รูปแบบการบริหารงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีของ
องกรกสนบริหารส่วนตำบลจังหวัดราชบุรี”. **ปริญญาปรัชญาดุष्ฎินิพนธ์บัณฑิต (การพัฒนา
ทรัพยากรมนุษย์)**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคาแหง, ๒๕๕๔.
- นางสาวพัชรวาลัย ศุภภะ. ประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมขององค์การปกครองส่วน
ท้องถิ่นตามแนวพุทธธรรม. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุष्ฎินิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสน
ศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.
- บุษรา วงศ์รักศักดิ์. ภาวะผู้นำการบริหารงานท้องถิ่นไทยสู่ความเป็นเลิศ. **ดุष्ฎินิพนธ์ปริญญาปรัชญา
ดุष्ฎินิพนธ์บัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคาแหง, ๒๕๕๕.
- ปกรณ มหากันธา. รูปแบบและกระบวนการบริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเชิงพุทธบูรณาการ”.
พุทธศาสตร์ดุष्ฎินิพนธ์บัณฑิต (พระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.
- เปรมชัย สโรบล, พันเอก. ปัจจัยการบริหารที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการศึกษาของท้องถิ่นนายร้อยพระ
จุลจอมเกล้า. **ปริญญาปรัชญาดุष्ฎินิพนธ์บัณฑิต (การบริหารการศึกษา)**. บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐.
- พันธุ์ระวี กองบุญเทียม. แบบจำลองพลวัตของระบบบูรณาการสำหรับการวางแผนและการจัดการการ
ใช้พลังงานในการขนส่งในระดับภูมิภาคของประเทศไทย. **วิศวกรรมศาสตร์ดุष्ฎินิพนธ์บัณฑิต
(วิศวกรรมพลังงาน)**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ , ๒๕๕๒.
- ไพโรจน์ พรหมมีเนตร. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษาตามหลักพุทธธรรม. **ปรัชญา
การศึกษาดุष्ฎินิพนธ์บัณฑิต (การบริหารการศึกษา)**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร,
๒๕๕๒.
- เอื้อมอร ชลวร. การจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ. **พุทธศาสตร์ดุष्ฎินิพนธ์บัณฑิต (พระพุทธศาสนา)**.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

(๓) รายงานการวิจัย :

จรัส สุวรรณมาลา และคณะ. **วิถีใหม่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย**. รายงานการวิจัย. โครงการวิจัยสถาบันวิถีใหม่ท้องถิ่น คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ**. รายงานการศึกษา. มูลนิธิเอเชีย สถาบันพระปกเกล้า : นนทบุรี, ๒๕๕๒.

ผศ.ดร.อมลรัฐ ฉัตรตระกูล, และนางสุรีย์พร ธรรมิกพงษ์. **การสร้างรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแบบบูรณาการสู่ความพอเพียงและยั่งยืนของชุมชนบ้านป่าบาง ตำบลตะเบา อำเภอมือง จังหวัดเพชรบูรณ์**. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๕๑.

พระมหาประกาศิต ฐิติปิติกร. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ จังหวัดนครปฐม**. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

รัฐพงศ์ บุญญานวัตร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์. **การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร**. รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๒.

อรทัย ก๊กผล และฉัตรระวี ปรีสุทธิญาณ, บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า ๕๒ ด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๓.

๒. ภาษาอังกฤษ

Carlisle, Howard M. **Management: Concepts and Situation**. Chicago: Science Research Associates, 1976.

Cohen & Uphoff. **Effective Behavior in Organizations**. New York : Richard D. Irwin Inc, 1980.

Cohen John M. & Uphof. Norman T.. **Participation's Place in Rural Development**. Seeking Clarity Through Specificity, World Development, 1980.

Dale Yoder. **Personnel Principles and Policies**. fourth printing, Englewood Cliffs : New Jersey Prentice - Hall, Inc. 1956.

Daniel Wit. **A Comparative Survey of Local Govt. and Administration**. Bangkok : Kurusapha Press, 1967.

Dessler, G.. **Management : Principles and Practices for Tomorrow's Leaders**. Florida : UG/GGS Information Services, 2011.

- John J. Clark. **Outline of Local Government of The United Kingdom**. London : Sir Issac Pitman and Son Ltd, 1957.
- Koontz, H. **Management : A Global Perspective**. Heinz Wehrich : Mcgraw-Hill, 1993.
- Oakley, P.. **Approaches To Participation In Rural Development**. Geneva: Internation Office, 1984.
- Paul Starkey. **Networking for Development, London: International Forum for Rural Transport and Development**, 1997.
- Philip, H. **Development Dilemmas in Rural Thailand**. Oxford : Oxford University Press, 1990.
- Reeder William W. **Some Aspects of the Informal Social Participation of Form Families in New York State Cornell University**. Unpublished : Dissertation, 1974.
- Samuel C. Certo. **Modern Management : Diversity, Quality, Ethics and Global Environment, 6th ed.**. Boston : Allyn and Bacon, Inc., 1994.
- Taylor, F.W. **The Principles of Scientific Management**. New York : Harper, 2002.
- Willam A. Robson. **Local government in Encyclopedia of Social Science**. New York : The Macmillan Company, 1953.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
บทความวิจัย

การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองBuddhist
The Promotion is Centered on Improving the Quality of Life of Older
People in Urban Communities.

พระครูใบฎีกาธีรยุทธ จนทูปโม*

นายสัญญา สดประเสริฐ**

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม ๒) เพื่อพัฒนาการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง จังหวัดนครปฐม ตามหลักพุทธธรรม และ ๓) เพื่อวิเคราะห์การส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง จังหวัดนครปฐม โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้ที่มีอายุ ๖๐ ปี ขึ้นไป ที่ปรากฏในฐานระบบข้อมูลทะเบียนราษฎร จังหวัดนครปฐม และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการดำเนินงานเกี่ยวกับการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม ทั้ง ๔ ด้าน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก (๓.๖๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านกายภาพ (การพัฒนากาย) สีสภาพ (การพัฒนาความประพฤติ) จิตภาพ (การพัฒนาจิตใจ) และปัญญาภาพ (การพัฒนาปัญญา) อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒. การพัฒนาและรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองที่ศึกษา ทำการแบ่งกลุ่มผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองออกเป็น ๓ กลุ่มโดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้เสียในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง คือ กลุ่มหลัก กลุ่มรอง และกลุ่มสนับสนุน เพื่อทราบการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองจากนั้นทำการวิเคราะห์การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองทั้ง ๓ กลุ่มที่ได้แสดงออกต่อการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองด้วยแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่ดีที่มีผลต่อการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง

๓. การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง ที่วัดได้ใช้ดำเนินการเพื่อปลูกจิตสำนึกในใจคน สร้างจิตสำนึกร่วมเพื่อดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วย

* อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

กระบวนการต่าง ๆ คือ กระบวนการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กระบวนการส่งเสริมกิจกรรม ตั้งแต่เริ่มต้น กระบวนการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตจากภาคส่วนต่าง ๆ กระบวนการส่งเสริมให้ วัด และชุมชนร่วมกันดูแลผู้สูงอายุด้วยตนเอง และกระบวนการส่งเสริมความร่วมมือกับเครือข่ายภาค สังคม (Social Network) นับเป็นการทำงานที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมวิถีชีวิตของชุมชนเมือง เพื่อให้ เกิดความตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อผู้สูงอายุด้วยกระบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมของผู้นำที่ ขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ก่อให้เกิดการประโยชน์อย่างยั่งยืนด้วย การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยความร่วมมือ ระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กร วัด และเครือข่ายต่างๆ เป็น “กระบวนการสร้างจิตสำนึก ร่วม” เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการดำเนินงานการเชื่อมโยงการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของ ความยั่งยืนต่อไป

ABSTRACT

This research aims to: ๑) to study the development of quality of life of the elderly in the urban community of temples in Nakhon Pathom province ๒) to develop and promote the temple to be center for improving the quality of life of the elderly in the urban community in Nakhon Pathom province according to the Buddhist principles and ๓) to analyze the promotion of the temple to be the center of development of quality of life for the elderly in the urban community in Nakhon Pathom province. The sample group used in the research is those who are ๖๐ years of age and older who appear in database of Nakhon Pathom civil registration information and those who are interested persons in the implementation of temple promotion as a center for improving the quality of life of the elderly in the urban community, that implemented according to the methodology of integrated research method as the quantitative and qualitative research.

The research results revealed that:

๑. Development of the quality of life of the elderly in the urban community of the temples in Nakhon Pathom province in all ๔ aspects, in the overall image, at a high level (๓.๖๙) when considered in each aspect, it was found that, the body prayer (physical development), the morality prayer (Behavior development), the mental prayer (mental development) and the wisdom prayer (wisdom development) are at high level in all aspects.

๒. Development and model of quality of life development for the elderly in the urban community studied. Dividing the groups involved in the quality of life development of the elderly in the urban community, is divided into ๓ groups using the concept of interested persons in the quality of life development of the elderly in the urban community, is the main group, the secondary group and supporting group to know the promotion of temples as a center for improving the quality of life of the elderly in the urban community. Then, analyzing the promotion of the temple as a center for the development of the quality of life of the elderly in the urban community of all ๓ groups that expressed to promote the temple as a center for the quality of life development of the elderly in the urban community with the concept of quality of good life that affects the promotion of temples as a center for improving the quality of life of the elderly in the urban community.

๓. Promotion of temples as a center for improving the quality of life of the elderly in the urban community that the temple used to carry out to raise awareness in the hearts of people, to create a share consciousness in order to take care of the quality of life of the elderly through various processes, namely the process of dissemination and exchange of learning, process of activity promotion from the beginning, process for promoting of quality of life development from various sectors, process to promote temple and the community together take care of the elderly by themselves and promotional process in cooperation with the social network. This is a suitable work with the cultural life of the urban community to be aware of the responsibility towards the elderly by creating a collective consciousness of leaders that, drive the implementation of the quality of life care for the elderly causing the sustainable benefit with real participation, and work to drive the development of the quality of life of the elderly through cooperation between agencies in the government, private sector, organization, temple and networks as "the process of creating a common consciousness" in order to drive and link operations to achieve the objectives of sustainability.

๑. ความสำคัญของปัญหา

สถานภาพผู้สูงอายุในสังคมไทยปัจจุบัน ยังไม่ได้รับการเอาใจใส่ดูแลมากนัก ในขณะที่จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นสูงในแต่ละปี และในปัจจุบันเป็นที่ตระหนักและยอมรับกันว่า ในอนาคตจำนวนประชากรในวัยสูงอายุจะเพิ่มมากขึ้น ย่อมจะส่งผลกระทบต่อประเทศชาติ ทั้งทางด้านโครงสร้างทางประชากร ด้านเศรษฐกิจและสังคม สมัชชาโลกผู้สูงอายุ ได้มีมติที่นครเวียนนา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕ ว่า ผู้สูงอายุ คือ ผู้ที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป ทั้งชายและหญิง เป็นประชากรที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่าของชาติ เพราะเป็นผู้ที่สามารถถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่ลูกหลานและเยาวชนรุ่นหลังอีกทั้งยังเป็นผู้นำและเป็นผู้ทำประโยชน์ให้แก่สังคม หากมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงและสุขภาพจิตที่ดีจะเป็นมิ่งขวัญของครอบครัว และเป็นผู้ถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้แก่อนุชนรุ่นหลังได้เป็นอย่างดี ปัจจุบันเมืองไทยมีผู้สูงวัยหรือผู้สูงอายุ ประชากรวัย ๖๐ ปีขึ้นไปกว่า ๗ ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนราวร้อยละ ๑๑ ของประชากรประเทศ ๖๕.๔ ล้านคน (ปี ๒๕๕๓) สัดส่วนที่เคยเพิ่มขึ้นอย่างช้าๆ จากร้อยละ ๗ ในช่วงเกือบสามสิบปีที่ผ่านมา กำลังเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบันและคาดว่าจะพุ่งไปแตะร้อยละ ๓๒ ในปี ๒๕๘๓

การที่สัดส่วนและจำนวนของประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นเช่นนี้ ย่อมมีผลกระทบต่อกลุ่มผู้สูงอายุเอง และกลุ่มประชากรในช่วงวัยอื่น ๆ ในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการแพทย์ สาธารณสุขสวัสดิการและสังคม ประกอบกับการที่ประเทศไทยมีเป้าหมายและแนวโน้มในการพัฒนาประเทศจากประเทศเกษตรกรรมเป็นประเทศอุตสาหกรรม ในช่วงที่ผ่านมา ได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชน อาจกล่าวได้ว่า ปัญหาของผู้สูงอายุอาจจะมีหลายประการทั้งทางด้านสรีรวิทยา สุขภาพอนามัย จิตใจ เศรษฐกิจ สังคม โภชนาการ ฯลฯ ปัญหาดังกล่าว ย่อมกระทบโดยตรงต่อผู้สูงอายุเองและต่อประเทศชาติโดยรวม อย่างไรก็ตาม การจัดสวัสดิการต่าง ๆ แก่กลุ่มผู้สูงอายุในประเทศไทยก็ยังไม่สามารถดำเนินการจัดการได้อย่างทั่วถึง อีกทั้งความชัดเจนในด้านนโยบายต่อการจัดการปัญหาเหล่านี้ยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว ผนวกกับภาวะผูกพันทางเศรษฐกิจจะทำให้การเร่งนโยบายและการดำเนินงบประมาณในการแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างล่าช้า ประกอบกับภาระหนี้สินเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในทุกปี

จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดถึงการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุ ผนวกกับนโยบายในการแก้ไขปัญหาของภาครัฐ ทำให้ปัญหาหลายด้านที่เกิดขึ้นแก่ประชากรผู้สูงอายุมีความโดดเด่นและทวีความเข้มข้นมากขึ้น อาทิ ปัญหาผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง ปัญหาสุขภาพร่างกายเสื่อมโทรม ปัญหาหุพโภชนาการ ปัญหาการขาดการดูแลเอาใจใส่และการรักษาโรค ปัญหาสุขภาพจิต ซึมเศร้า จิตแปรปรวน ความจำเสื่อม ระแวง วิตกกังวล นอนไม่หลับ ปัญหาความยากลำบากในดำรงชีพ และปัญหาหาเสพติดในผู้สูงอายุ ในที่สุดกลายเป็นปัญหาที่ผู้สูงอายุตกเป็นภาระพึ่งพิงของสังคม เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้หลายปัญหามีความสัมพันธ์ต่อกัน และบางปัญหามีสาเหตุมาจากการกระทำของสังคม

ที่ขาดการเหลียวแล โดยเฉพาะครอบครัวและเครือญาติของผู้สูงอายุ เนื่องจากบุตรหลานขาดจิตสำนึกทางคุณธรรม และบางครัวเรือนประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจและผู้ดูแลรักษาทำให้มีการทอดทิ้งและละเลยการเอาใจใส่ดูแล ทำให้ผู้สูงอายุเหล่านี้ขาดที่พึ่งทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เป็นสาเหตุให้ขาดกำลังใจในการดำเนินชีวิต และประกอบกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมมากมาย ในขณะที่ผู้สูงอายุเหล่านี้มีศักยภาพมากมายที่ได้สั่งสมประสบการณ์จากการดำเนินชีวิต และการทำงานในอดีต ตลอดถึงความรู้ความสามารถ โดยเฉพาะในด้านภูมิปัญญา จึงเป็นที่น่าเสียดายว่าสังคมไทยได้ขาดกำลังสำคัญที่จะพัฒนาประเทศให้มั่นคงและยั่งยืนต่อไปเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามแนวทางแก้ไขโดยการจัดสวัสดิการในด้านต่าง ๆ แก่ผู้สูงอายุนั้น ส่วนใหญ่เป็นเรื่องการช่วยเหลือสงเคราะห์ทางด้านกายภาพ อาจไม่ใช่แนวทางแก้ไขปัญหาผู้สูงอายุได้ทั้งหมด เนื่องจากปัญหาของผู้สูงอายุอีกด้านหนึ่งคือปัญหาทางด้านจิตใจ ซึ่งเป็นปัญหาที่มีความสำคัญ ดังนั้น การนำหลักธรรมทางศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมของกลุ่มและชุมชนจะเป็นแนวทางหนึ่งในการเสริมสร้างสุขภาพจิตและคุณภาพชีวิตให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชน

ด้วยเหตุนี้ จึงมีความสนใจในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุที่ถือว่าเป็นผู้ทรงคุณค่าของชุมชน ถือเป็นแหล่งเรียนรู้มีชีวิตที่สำคัญของชุมชน การพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจะเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง แก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมและยกระดับคุณภาพชีวิต โดยมุ่งเน้นการพัฒนาการเตรียมความพร้อมในการสร้างหลักประกันทางสังคมและการคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้วยการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน โดยยึดหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักอายุวัฒนธรรม หลักธรรมที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตและทำให้อายุยืน ตลอดถึงแนวทางการสร้างความร่วมมือกับองค์กรการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ องค์กรทางศาสนา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นแกนหลักสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และส่งเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุให้โดยการบูรณาการหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้แก่ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างทรงคุณค่าและภาคภูมิใจ

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม

๒.๒ เพื่อพัฒนาการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง จังหวัดนครปฐม ตามหลักพุทธธรรม

๒.๓ เพื่อวิเคราะห์การส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง จังหวัดนครปฐม

๓. ขอบเขตการวิจัย

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

โดยมีการสำรวจข้อมูลพื้นฐานและปัจจัยต่างๆที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ จากปัจจัยด้านต่างๆ ทั้งปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม แล้วนำข้อมูลดังกล่าว เสนอต่อชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล ระดมสมองในการจัดทำ แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม โดยมีองค์ประกอบด้านคุณภาพชีวิต ๔ ด้าน คือ ๑) กายภาพนา (การพัฒนาการกาย) ๒) สีสภาพนา (การพัฒนาความประพฤติ) ๓) จิตภาพนา (การพัฒนาจิตใจ) ๔) ปัญญาภาพนา (การพัฒนาปัญญา)

๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ผู้ที่มีอายุ ๖๐ ปี ขึ้นไป ที่ปรากฏในฐานระบบข้อมูลทะเบียนราษฎร จังหวัดนครปฐม จำนวน ๒๓,๗๐๙ คน^๑

๓.๓ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยนี้มีระยะเวลาดำเนินการ ๑ ปี

๓.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่ ประกอบด้วย

เขตเทศบาลเมืองไร่ขิง (ตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม)

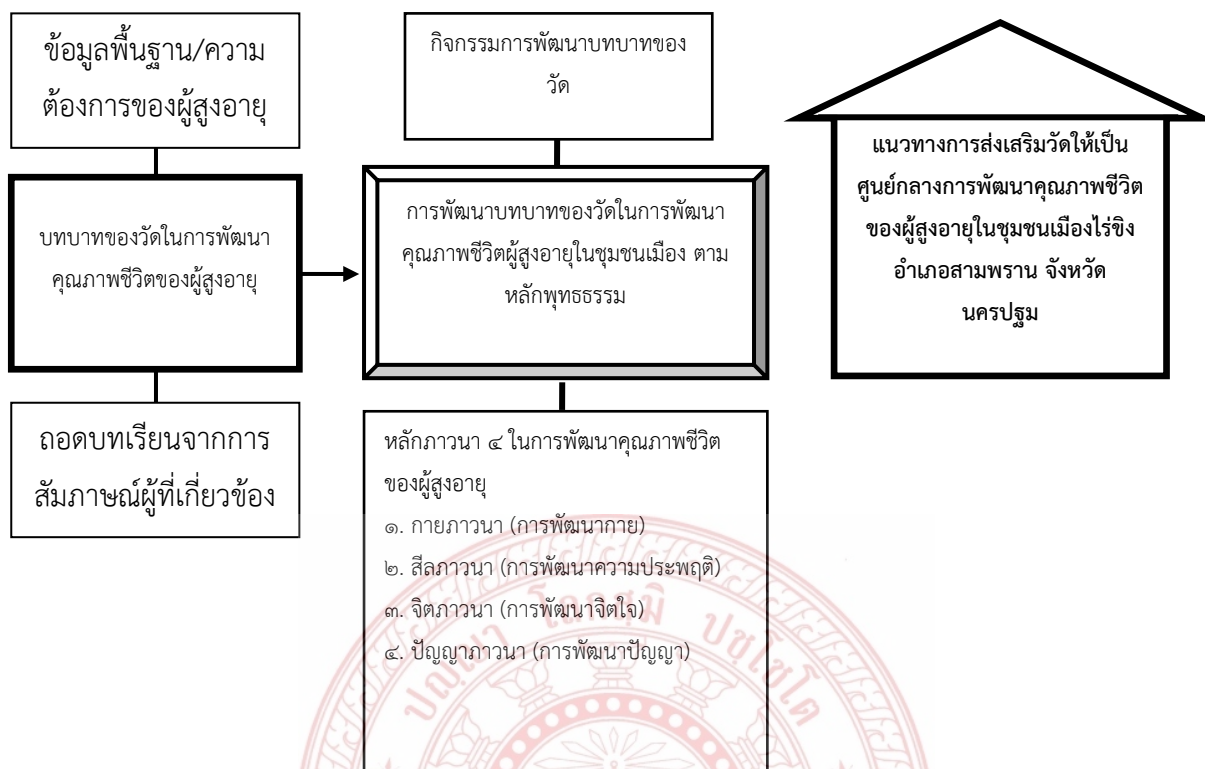
๔. แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- ๑) แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัด
- ๒) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวัด
- ๓) แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต
- ๔) แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ
- ๕) แนวคิดการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

๕. กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ มีกรอบแนวคิดที่สำคัญในลักษณะของกระบวนการและวิธีการศึกษาวิจัย รวมทั้งผลลัพธ์จากการศึกษา ดังนี้

^๑ สำนักปลัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครปฐม เดือน มกราคม พ.ศ.๒๕๕๙

๖. วิธีดำเนินการวิจัย

๖.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีการเก็บรวบรวมโดยใช้แบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

๖.๒ ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชาชนผู้ที่มีอายุตั้งแต่ ๖๐ ปี ขึ้นไป ที่ปรากฏในฐานระบบข้อมูลทะเบียนราษฎร องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครปฐม จำนวน ๒๓,๗๐๙ คน^๒ และทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๑๕ คน

๖.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดของการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ได้อาศัยรูปแบบของการวิจัย

^๒ องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครปฐม, แผนพัฒนาเทศบาลสามปี (พ.ศ. ๒๕๕๖ - ๒๕๕๘), หน้า ๘ - ๙. (อัดสำเนา).

เชิงสำรวจ (Survey Research) ที่อยู่ภายใต้กรอบของแนวคิดของการพัฒนาคุณภาพชีวิต ๔ ด้าน คือ ๑) กายภาพ (การพัฒนากาย) ๒) สีสภาพ (การพัฒนาความประพฤติ) ๓) จิตภาพ (การพัฒนาจิตใจ) ๔) ปัญญาภาพ (การพัฒนาปัญญา) โดยมิขึ้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ

๖.๔ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

๑. สถิติ (t-test) การทดสอบค่า (F-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ (Least Significant Difference : LSD) ๒. การสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ๓. การประมวลความรู้รวบยอด (Conceptualization) เป็นการสังเคราะห์ข้อมูล ความคิดและเนื้อหาทั้งหมดรวมเป็นประเด็นหลัก เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิวิเคราะห์ความถูกต้องยืนยันเสนอแนะ

๗. ผลการวิจัย

๑. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม ทั้ง ๔ ด้าน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก (๓.๖๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านกายภาพ (การพัฒนากาย) สีสภาพ (การพัฒนาความประพฤติ) จิตภาพ (การพัฒนาจิตใจ) และปัญญาภาพ (การพัฒนาปัญญา) อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒. การพัฒนาและรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองที่ศึกษา ทำการแบ่งกลุ่มผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองออกเป็น ๓ กลุ่มโดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้เสียในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง คือ กลุ่มหลัก กลุ่มรอง และกลุ่มสนับสนุน เพื่อทราบการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองจากนั้นทำการวิเคราะห์การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองทั้ง ๓ กลุ่มที่ได้แสดงออกต่อการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองด้วยแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่ดีที่มีผลต่อการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง

๓. การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง ที่วัดได้ใช้ดำเนินการเพื่อปลูกจิตสำนึกในใจคน สร้างจิตสำนึกร่วมเพื่อดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยกระบวนการต่าง ๆ คือ กระบวนการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กระบวนการส่งเสริมกิจกรรมตั้งแต่เริ่มต้น กระบวนการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตจากภาคส่วนต่าง ๆ กระบวนการส่งเสริมให้วัด และชุมชนร่วมกันดูแลผู้สูงอายุด้วยตนเอง และกระบวนการส่งเสริมความร่วมมือกับเครือข่ายภาคสังคม (Social Network) นับเป็นการทำงานที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมวิถีชีวิตของชุมชนเมือง เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อผู้สูงอายุด้วยกระบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมของผู้หน้าที่ขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ก่อให้เกิดการประโยชน์อย่างยั่งยืนด้วย

การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กร วัด และเครือข่ายต่างๆ เป็น “กระบวนการสร้างจิตสำนึก ร่วม” เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการดำเนินงานการเชื่อมโยงการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของความยั่งยืนต่อไป

๘. ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง” ผู้วิจัยขอเสนอให้ผู้ที่สนใจ ได้นำไปศึกษาวิจัยครั้งต่อไปในประเด็นดังต่อไปนี้

- ๑) การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาตัวแปรอื่นๆ เพิ่มเติมนอกเหนือไปจากปัจจัยส่วนบุคคลเช่น ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยชุมชน ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา เป็นต้น
- ๒) การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาด้วยการใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การจัดสนทนากลุ่ม (focus group) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียด และลึกซึ้งกว่านี้
- ๓) ควรมีการศึกษาเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาของเทศบาล”

บรรณานุกรม

- ณัฐนรี ศรีทอง. การเพิ่มศักยภาพภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๕๒.
- เทศบาลเมืองไร่ขิง. แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา พ.ศ. ๒๕๕๙ - ๒๕๖๓. (อัดสำเนา).
- สรรเสริญ วงศ์ช่อม. การวางแผนพัฒนาประเทศ. พิมพ์ครั้งที่ ๑. นนทบุรี : บริษัท ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง จำกัด, ๒๕๕๔.
- สุจิตรา บุญยรัตพันธุ์. ระเบียบวิธีวิจัยสำหรับรัฐประศาสนศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๙.

ภาคผนวก ข

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. กิจกรรมด้านการเรียนการสอนในสถาบันศึกษา

สามารถนำกระบวนการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชา เช่น วิชานโยบายสาธารณะ วิชาทรัพยากรมนุษย์ วิชาการบริหารโครงการ วิชาปัญหาชุมชนและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ ทั้งสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา และสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สามารถนำผลการศึกษานำเสนอต่อกลุ่ม หรือองค์กรในชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เสนอความคิดเห็นแนวทางการปรับปรุงการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง จังหวัดนครปฐม

สามารถนำผลการศึกษาไปวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสม ชัดเจน และมีความเป็นจริงในการนำไปใช้ ทั้งด้านเกี่ยวกับหลักธรรมพระพุทธศาสนา และการประยุกต์ใช้ ด้านการส่งเสริมกิจกรรม ด้านการเพิ่มการมีส่วนร่วมของเครือข่ายการพัฒนาชุมชน

๒. กิจกรรมพุทธบูรณาการในการบริหารชุมชนเมืองแบบมีส่วนร่วม

สามารถพัฒนาชุดกิจกรรมเชิงพระพุทธศาสนา โดยสอดแทรกหลักธรรมที่หลากหลายในการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง จังหวัดนครปฐม

สามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโครงการที่มีความร่วมมือกันเป็นเครือข่ายขององค์กรชุมชนอย่างเป็นระบบ มุ่งเน้นผลลัพธ์ที่ดีต่อประชาชน ใช้งบที่คุ้มค่า ไม่ซ้ำซ้อน และเกิดประโยชน์สูงสุด

๓. ด้านกิจกรรมวิชาการ

มีการสนทนากลุ่มย่อยเพื่อระดมและสรุปความคิดเห็น ๒ ครั้ง สอดแทรกความรู้และประสบการณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน โดยสามารถสรุปเป็นชุดกิจกรรมแนวทางการใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาร่วมดำเนินกิจกรรม

มีการศึกษาร่วมกับองค์กรชุมชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์หาแนวทางพัฒนารูปแบบ ชุดกิจกรรมที่เหมาะสมกับแต่ละสถานที่

มีการพัฒนาทักษะด้านการวิจัยให้กับทีมงานวิจัย ผู้ช่วยวิจัย และนิสิตทั้งในการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อการเรียนรู้ในมิติที่หลากหลาย เช่น การสัมภาษณ์ เทคนิคการเก็บข้อมูล เป็นต้น

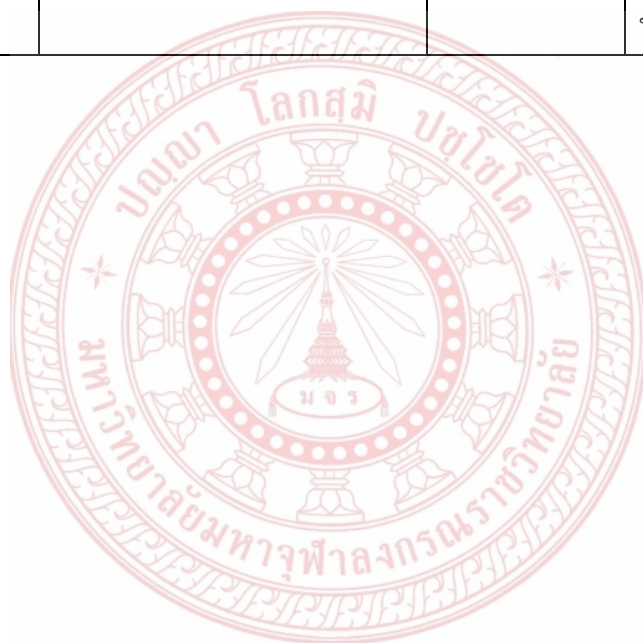

**ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้
และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ**

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลุ วัตถุประสงค์	โดยทำให้
๑. ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ, ทุติยภูมิของการพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วม	ทราบถึงนโยบาย, การจัดกิจกรรมและการปฏิบัติตามนโยบายรวมถึงนโยบายที่ยังไม่ได้ดำเนินการ	ข้อที่ ๑-๒	สามารถวิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วม การส่งเสริมการจัดกิจกรรมสำหรับการพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วม และระบบการบริหารจัดการ ของแต่ละภาคส่วน
๒. การสำรวจพื้นที่กรณีศึกษา	ทราบถึงข้อมูลด้านพื้นที่ของการพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วม สถานที่จัดกิจกรรม	ข้อที่ ๑-๒-๓	สามารถวิเคราะห์การดำเนินงานของการพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมโดยการบูรณาหลักพุทธธรรม และปัญหาการดำเนินงานและการประสานงานแต่ละหน่วยงาน
๓. การประชุมกลุ่มย่อยผู้บริหารผู้นำท้องถิ่นและองค์กรชุมชน นักวิชาการ พระภิกษุสงฆ์	ได้แนวทาง ข้อมูลการพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วม ลักษณะกิจกรรมการส่งเสริมสภาพปัญหา อุปสรรค กระบวนการบริหารชุมชนเมืองแบบมีส่วนร่วมและแนวทางการพัฒนารูปแบบ ชุดกิจกรรมที่เหมาะสม	ข้อที่ ๑-๒-๓	ได้เห็นข้อมูล กิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพ การสื่อสารระหว่างองค์กรกับชุมชน สภาพปัญหาในการดำเนินงาน และกระบวนการและแนวทางการพัฒนาที่หลากหลาย
๔. ดำเนินการเสริมสร้างความร่วมมือของเครือข่าย	ได้มีการพัฒนาเครือข่ายการทำงานร่วมกัน มีข้อตกลงเบื้องต้น สร้างแนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของการ	ข้อที่ ๒-๓	ได้ข้อเสนอแนวทางการสร้างเครือข่าย สร้างความร่วมมือ ในการพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วม

	พัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วม พัฒนาระบบข้อมูลที่เชื่อมโยงกัน พัฒนากิจกรรมร่วมกัน ร่วมกันเป็นเครือข่ายที่แน่นแฟ้นมากขึ้น		ร่วมในฐานะหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง
๕. การจัดประชุมกลุ่มย่อยระดมความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ	ทราบถึงรูปแบบการพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วมที่ผสมผสานหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เหมาะสม รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีแก่ประชาชน	ข้อที่ ๑-๒-๓	ได้กิจกรรม รูปแบบ แนวการพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วม และรูปแบบที่เหมาะสมกับการผสมผสานหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
๗. ข้อเสนอแนะ	ทราบถึงข้อเสนอแนะทั้งด้านนโยบายและแนวทางปฏิบัติของการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง จังหวัดนครปฐม	ข้อ ๑-๒-๓	ได้ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน องค์กรชุมชนที่เกี่ยวข้องในหลายมิติ ทั้งด้านการส่งเสริม การพัฒนาความร่วมมือ การมีส่วนร่วม และการสร้างเครือข่ายการส่งเสริมการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง จังหวัดนครปฐม ตามหลักพุทธธรรม
๙. รายงานฉบับสมบูรณ์	ได้รายงานฉบับสมบูรณ์สามารถตอบวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย ทั้ง ๓ ข้อ ๑. เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม ๒. เพื่อพัฒนาการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนา	ข้อ ๑-๒-๓	ได้รายงานการวิจัยที่มีคุณค่าสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย และการส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนาความคิด จิตใจ และปัญญา โดยผ่านการกิจกรรมการพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วม

	<p>คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง จังหวัดนครปฐม ตามหลักพุทธธรรม</p> <p>๓. เพื่อวิเคราะห์การส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง จังหวัดนครปฐม</p>	<p>ร่วมที่ผสานหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และได้ข้อตกลงร่วมกัน ได้แนวทางการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง จังหวัดนครปฐม ตามหลักธรรมที่เหมาะสม</p>
--	--	--

ภาคผนวก ง
ตัวอย่างแบบสอบถาม/สัมภาษณ์

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิต
ของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง

.....

คำชี้แจง :

๑. แบบสอบถามเพื่อการวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาวิจัยการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง

๒. แบบสอบถามนี้แบ่งเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามปลายเปิดให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคในการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน ที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลตอบแบบสอบถามครั้งนี้เป็นอย่างดี จึงขอเจริญพรขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

พระครูใบฎีกาธีรยุทธ จนทุบโม และคณะ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

ตอนที่ ๑ : สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

๑. เพศ

ชาย

หญิง

๒. อายุ

๖๐ - ๖๓ ปี

๖๔ - ๖๗ ปี

๖๘ - ๗๑ ปี

๗๒ ปีขึ้นไป

๓. ระดับการศึกษา

ประถมศึกษา

มัธยมศึกษา

ปริญญาตรี

อื่น ๆ

๔. อาชีพ

ไม่ได้ประกอบอาชีพ

ธุรกิจส่วนตัว

รับจ้างทั่วไป

อื่น ๆ

๕. รายได้/เดือน

ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท

๑๐,๐๐๐ - ๑๕,๐๐๐ บาท

๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท

๒๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป

ตอนที่ ๒ : การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับการคุณภาพชีวิตอายุ ที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง โดยกำหนดระดับคะแนนดังนี้

- ๕ หมายถึง คุณภาพชีวิตอยู่ในระดับ มากที่สุด
 ๔ หมายถึง คุณภาพชีวิตอยู่ในระดับ มาก
 ๓ หมายถึง คุณภาพชีวิตอยู่ในระดับ ปานกลาง
 ๒ หมายถึง คุณภาพชีวิตอยู่ในระดับ น้อย
 ๑ หมายถึง คุณภาพชีวิตอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ข้อที่	การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของ วัดในจังหวัดนครปฐม	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
	๑. ด้านกายภาพ (การพัฒนาภายใน)					
๑.	วัดมีการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมกิจกรรมทางศาสนา เช่นการเข้าวัดฟังธรรมนั่งสมาธิอย่างต่อเนื่อง					
๒.	วัดมีการอนุเคราะห์สถานที่ภายในวัดให้แก่ประชาชนในชุมชน เช่นการจัดสร้างลานกีฬาสาธารณะ การเดินแอโรบิคให้มีสภาพร่างกายที่ดี					
๓.	วัดมีการเสริมสร้างให้ประชาชนในชุมชนเป็นผู้ตระหนักในเอกลักษณ์ของชุมชน รักษาดูแลให้อารังไว้ซึ่งวัฒนธรรมในชุมชน					
๔.	วัดส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพอนามัยให้กับประชาชนในชุมชน					
๕.	วัดมีการสนับสนุนการสร้างบุคลิกภาพที่ดีให้แก่ประชาชนในการทำงานและใช้ชีวิตประจำวัน					
	๒. ด้านสิ่งแวดล้อม (การพัฒนาความประพฤติ)					
๖.	วัดมีการส่งเสริมบุคลากรและประชาชนในชุมชนให้มีกิจกรรมอาสาและใช้วาจาที่สุภาพเรียบร้อย ถูกต้อง ในการติดต่อสื่อสารกันในสังคม					
๗.	วัดส่งเสริมการเรียนรู้ธรรมาภิบาลแก่ประชาชนในชุมชนเพื่อใช้ในการพัฒนาชุมชน					
๘.	วัดส่งเสริมและพัฒนาให้ประชาชนในชุมชนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและชุมชน					

ข้อที่	การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของ วัดในจังหวัดนครปฐม	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
๙.	วัดมีการส่งเสริมการพัฒนาศีลธรรมและจริยธรรมในการดำเนินชีวิตให้แก่ประชาชน					
๑๐.	วัดส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนยึดหลักความถูกต้องและเป็นธรรมในการดำเนินชีวิต					
๓. ด้านจิตภาวนา (การพัฒนาจิตใจ)						
๑๑.	วัดส่งเสริมแรงจูงใจให้กับประชาชนมีกำลังใจในการดำเนินชีวิต					
๑๒.	วัดส่งเสริมเชิดชูประชาชนในชุมชนให้เป็นบุคคลตัวอย่างในการที่มีน้ำใจและช่วยเหลือผู้อื่น					
๑๓.	วัดมีการจัดพื้นที่ให้ประชาชนมาปฏิบัติสมาธิเป็นประจำ					
๑๔.	วัดส่งเสริมพัฒนาให้ประชาชนในชุมชนมีเมตตริจิตในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตนอย่างเป็นมิตรและเป็นกันเองในสังคม					
๑๕.	วัดส่งเสริมให้ประชาชนมีจิตสำนึกและยึดหลักในการรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม					
๔. ด้านปัญญาภาวนา (การพัฒนาปัญญา)						
๑๖.	วัดเปิดโอกาสให้แก่ประชาชนในชุมชนในการแสดงความคิดสร้างสรรค์ในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนด้านต่างๆ ร่วมกัน					
๑๗.	วัดได้มีการจัดกิจกรรมอบรมความรู้ใหม่ๆ ให้แก่ประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต					
๑๘.	วัดมีการส่งเสริมประชาชนให้ใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหาตามหลักภาวนา ๔					
๑๙.	วัดส่งเสริมการให้ประชาชนในชุมชนเกิดความใฝ่รู้และการแสวงหาความรู้ของด้วยตนเอง					
๒๐.	พระสงฆ์สอนให้รู้จักการอยู่กับผู้ที่ทำผิดและสรรเสริญผู้ที่ทำความดี					

ตอนที่ ๔ : แบบสอบถามปลายเปิด สำหรับแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และในการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง

๑. ปัญหา

- ๑.๑ ด้านกายภาพ (การพัฒนากาย).....
- ๑.๒ ด้านสีลภาพ (การพัฒนาความประพฤติ).....
- ๑.๓ ด้านจิตภาพ (การพัฒนาจิตใจ)
- ๑.๔ ด้านปัญญาภาพ (การพัฒนาปัญญา).....

๒. อุปสรรค

- ๒.๑ ด้านกายภาพ (การพัฒนากาย).....
- ๒.๒ ด้านสีลภาพ (การพัฒนาความประพฤติ).....
- ๒.๓ ด้านจิตภาพ (การพัฒนาจิตใจ)
- ๒.๔ ด้านปัญญาภาพ (การพัฒนาปัญญา).....

๓. การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง

- ๓.๑ ด้านกายภาพ (การพัฒนากาย).....
- ๓.๒ ด้านสีลภาพ (การพัฒนาความประพฤติ).....
- ๓.๓ ด้านจิตภาพ (การพัฒนาจิตใจ)
- ๓.๔ ด้านปัญญาภาพ (การพัฒนาปัญญา).....

แบบสรุปโครงการวิจัย

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สัญญาเลขที่ ชื่อโครงการ หัวหน้าโครงการ	MCU RS ๖๑๐๗๕๙๑๕๒ การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในชุมชนเมือง พระครูใบฎีกาธีรยุทธ จนทูปโม และคณะ
ความเป็นมาและความสำคัญ	<p>การวิจัยเรื่อง การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการในการส่งเสริมและพัฒนา ศักยภาพของผู้สูงอายุที่ถือว่าเป็นผู้ทรงคุณค่าของชุมชน ถือเป็นแหล่งเรียนรู้มีชีวิตที่สำคัญของชุมชน การพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจะเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง แก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมและยกระดับคุณภาพชีวิต โดยมุ่งเน้นการพัฒนาการเตรียมความพร้อมในการสร้างหลักประกันทางสังคมและการคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้วยการเสริมสร้างความเข้มแข็งของ ครอบครัวและชุมชน โดยยึดหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักอายุวัฒนธรรม หลักธรรมที่ช่วย ส่งเสริมคุณภาพชีวิตและทำให้อายุยืน ตลอดจนแนวทางการสร้างร่วมมือกับองค์กรการสงเคราะห์ ผู้สูงอายุ องค์กรทางศาสนา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นแกนหลักสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุ และส่งเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุให้โดยการบูรณาการหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อ ส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้แก่ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างทรงคุณค่าและภาคภูมิใจ</p>
วัตถุประสงค์โครงการ	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม 2. เพื่อพัฒนาการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุใน ชุมชนเมือง จังหวัดนครปฐม ตามหลักพุทธธรรม 3. เพื่อวิเคราะห์การส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุใน ชุมชนเมือง จังหวัดนครปฐม
ผลการวิจัย	<ol style="list-style-type: none"> 1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม ทั้ง ๔ ด้าน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก (๓.๖๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านกายภาพ (การพัฒนากาย) สีส ภาวนา (การพัฒนาความประพฤติ) จิตภาวนา (การพัฒนาจิตใจ) และปัญญาภาวนา (การพัฒนาปัญญา) อยู่ ในระดับมากทุกด้าน 2. การพัฒนาและรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองที่ศึกษา ทำการ แบ่งกลุ่มผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองออกเป็น ๓ กลุ่มโดยใช้แนวคิด

เกี่ยวกับผู้มีส่วนได้เสียในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง คือ กลุ่มหลัก กลุ่มรอง และกลุ่มสนับสนุน เพื่อทราบการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง จากนั้นทำการวิเคราะห์การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง ทั้ง ๓ กลุ่มที่ได้แสดงออกต่อการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองด้วยแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่ดีที่มีผลต่อการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง

๓. การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง ที่วัดได้ใช้ดำเนินการเพื่อปลูกจิตสำนึกในใจคน สร้างจิตสำนึกร่วมเพื่อดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยกระบวนการต่าง ๆ คือ กระบวนการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กระบวนการส่งเสริมกิจกรรมตั้งแต่เริ่มต้น กระบวนการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตจากภาคส่วนต่าง ๆ กระบวนการส่งเสริมให้วัด และชุมชนร่วมกันดูแลผู้สูงอายุด้วยตนเอง และกระบวนการส่งเสริมความร่วมมือกับเครือข่ายภาคสังคม (Social Network) นับเป็นการทำงานที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมวิถีชีวิตของชุมชนเมือง เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อผู้สูงอายุด้วยกระบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมของผู้หน้าที่ขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ก่อให้เกิดการประจักษ์อย่างยั่งยืนด้วยการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กร วัด และเครือข่ายต่างๆ เป็น “กระบวนการสร้างจิตสำนึกร่วม” เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการดำเนินงานการเชื่อมโยงการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของความยั่งยืนต่อไป

การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สามารถนำชุดความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง ไปใช้ประโยชน์ทางการเรียนการสอน โดยประยุกต์กับวิชานโยบายสาธารณะ วิชาองค์การและการจัดการ วิชาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ เป็นต้น

๒) องค์กรชุมชนที่เกี่ยวข้อง ได้รับทราบแนวทางการดำเนินงาน การสอดแทรกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา รวมถึงการประสานเป็นเครือข่ายการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ ทำงานอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่องมากขึ้น

๓) องค์กรชุมชนใกล้เคียง พระภิกษุที่ร่วมดำเนินการ นักวิชาการ อาจารย์ โรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์ โรงพยาบาลสามพราน (ไร่เชิง) และนิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ให้ความสนใจและนำข้อมูลการวิจัยไปพัฒนากิจกรรมเกี่ยวกับการบริหารงานในความดูแลของตนเอง

การประชาสัมพันธ์

มีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ทางสิ่งพิมพ์ทาง วารสารที่ผ่านการรับรองคุณภาพของ TCI

ประวัติคณะผู้วิจัย

๑. ประวัติผู้วิจัย (หัวหน้าโครงการวิจัย)

ชื่อ – นามสกุล (ภาษาไทย) พระครูใบฎีกาธีรยุทธ จนทูปโม

ชื่อ – นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Phrakru Baidika Theerayut Chantupamo

เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำ

สังกัดหน่วยงาน(ปัจจุบัน) วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม

ที่อยู่และสถานที่ติดต่อได้สะดวก วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม

โทรศัพท์ ๐๙๔-๖๖๔-๗๔๗๙

E-Mail : doremeuram@gmail.com

ประวัติการศึกษา

- พ.ศ.๒๕๕๓ ปริญญาตรี ร.บ. รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- พ.ศ.๒๕๕๗ ปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มจร

ประวัติการทำงาน

- อาจารย์ประจำ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มจร. วัดไร่ขิง

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

- ผู้ช่วยนักวิจัย : ชื่อผลงานวิจัย แหล่งทุน และหัวหน้าโครงการวิจัย